

SFÂNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL

PATRU SUTE
CUGETĂRI CREȘTINE

Coperta I

Sfântul MAXIM MĂRTURISITORUL

Coperta IV

Reproducere după o pictură rusă reprezentând un călugăr
pueril în stare de rugăciune

Sfântul MAXIM MĂRTURISITORUL

Patru sute Cugetări Creștine

© Editura
„Credința Strămoșească“

Sfântul MAXIM MĂRTURISITORUL

**PATRU SUTE
CUGETĂRI CREȘTINE**

Traduse de:

Cuviosul Paisie Velicicovski

Tipărite cu binecuvântarea:
Prea Sfințitului CALINIC
Episcopul Argeșului

Editura Credința Strămoșească

1998

Consilier editorial:
Preot Nicolae TĂNASE

Ediție îngrijită de:
Mănăstirea Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil

Transcriere și tipărit la anul 1939,
după manuscrisul Cuviosului Paisie, de:
Protoierarul GHEORGHE MAXIM

ISBN 973 - 98572 - 3 - X

PREFAȚĂ

Cercetând manuscrisele din biblioteca Sfintei Mănăstiri Neamțu, am găsit acest caiet scris de însuși Paisie Velicicovschi și citindu-l cu mare atenție l-am găsit că ar fi de mare folos creștinilor.

Manuscrisul este intitulat astfel: „A celui întru Sfinți Părintelui nostru Maxim Mărturisitorul (Patru sute de capete pentru dragoste)¹ *Înainte cuvânt pentru dragoste, către Elpidie Presbiterul*”.

Tot în biblioteca manuscriselor am găsit altul mai complet, cu titlul scris mai corect și cu o punctuație mai precisă, ceea ce dovedește că e copiat de vreun ucenic al lui Paisie. Al doilea manuscris este intitulat astfel: „A celui întru Sfinți Părintelui nostru Maxim Mărturisitorul, *Patru sute de capete pentru dragoste, Cuvânt înainte către Elpidie*”.

Pe marginea manuscrisului celui dintâi în partea de jos se găsește însemnat următoarele, însă se cunoaște că-i de altă mână scris: „Această carte este a obștei Starețului

¹ Aceste cuvinte sunt tăiate cu o linie de scriitorul manuscrisului.

Paisie, și cine o va deslipi va fi supt canon neiertat până o va întoarce iar la obște”.

După comparațiile făcute de mine cu alte manuscrise, puține la număr, căci au trecut mulți pe la bibliotecă și au rămas puține manuscrise, am tras concluzia că acesta este scris de însuși Starețul Paisie. Această concluzie o trag din următoarele motive:

1. În studiul asupra vieții lui Paisie Velicicovschi de Protoiereul Serghie Cetvericov, tradus de Î.P.S. Mitropolit Nicodim, la pag. 3: „Din o mie de manuscrise care se păstrează în biblioteca Sfintei Mănăstiri Neamțu și care sunt scrise în diferite timpuri în limbile: moldoveană, greacă, latină, italiană, nemțească, ebraică, turcească, siriană, bulgară, poloneză, franceză și slavonă, două sute șaptezeci și șase de manuscrise sunt de pe vremea Starețului Paisie și mai bine de patruzeci din ele sunt scrise de mâna Starețului.”¹

2. La pag. 301, tot în aceeași operă, enumeră manuscrisele și scrierile Sfântului Maxim „...și scrierea Prea Cuviosului Maxim Mărturisitorul”.²

3. Manuscrisul găsit de mine are o scriere frumoasă, care se deosebește de altele, și cred că e al lui Paisie, căci biograful său spune: „Starețul Paisie avea o neobișnuită înclinație de a scrie, care rar se întâlnea la altul”;³

4. În comparație cu alte manuscrise, acesta este cel mai bine scris și cu foarte multă răbdare. Se văd bine ștersături, corecturi, adnotări pe marginea manuscrisului, câte un cuvânt greșit, în felul cum îl înțelege traducătorul,

¹ Starețul Paisie, Prot. S. Cetvericov, pag. 300 stg.

² Ibidem, pag. 301.

³ Ibidem, pag. 293.

lucru pe care-l poate face numai acel ce a tradus și a scris. Această mărturie o vedem în manuscris și-i citată și în cartea biografului lui Paisie;⁵

5. Că Starețul Paisie a tradus cartea Sfântului Maxim Mărturisitorul, este neîndoielnic, pentru că el însuși mărturisește că a găsit prima sută din această scriere, tipărită la Moscova. Tot el mărturisește că a dorit să găsească și restul în limba greacă⁶. Această mărturisire o face când era Starețul Sfintei Mănăstiri Dragomirna. Ulterior, cred că a găsit această carte și a tradus-o după cum și-a exprimat și dorința;

6. Mai sus am amintit de un alt manuscris care cuprinde tot aceste capete, însă nu are nici ștersăturile, nici corecturile primului manuscris și se cunoaște că-i copiat, căci diferă scrisul, hârtia și cerneala – acesta credem că este scrisul vreunui ucenic al lui Paisie sau al vreunui cuvios călugăr admirator al fostului stareț.

Conchidem, deci, că acest manuscris transcris de mine este al lui Paisie Velicicovschi, scris de el însuși.

Fondul scrierii este de o mare importanță educativ-religioasă pentru preoți, călugări și creștini. Acest motiv m-a și făcut să-l dau la lumina tuturor, spre folosul mântuirii sufletului oricărui creștin.

Am crezut de cuviință ca înaintea acestei scrieri să arăt pe scurt „Viața” Cuviosului Paisie, fostul stareț al Sfintei Mănăstiri Neamțu, și „Viața” Sfântului Maxim Mărturisitorul, după diferiți autori.

⁵ Op. cit. pag. 303 stg.

⁶ Ibidem, pag. 197.

Fie ca această muncă a mea să adauge o cât de mică părticică la hotărârea cititorului de a-și mântui sufletul, măcar atât cât o picătură de apă pe un ogor secetos.

Protoiereul Gh. Maxim,
Târgu Neamț, 15 iulie 1939.

STAREȚUL PAISIE

1722-1794

Sfântul Prea Cuviosul Părintele nostru Paisie Velicovschi de la Mănăstirea Neamț s-a născut la 21 decembrie, 1722, în orașul Poltava din Ucraina, numită pe atunci Malorusia, într-o veche familie de preoți, dintre care unii au îmbrățișat viața monahală, precum bunica și sora mamei sale. Din botez a primit numele de Petru, după numele fericitului Mitropolit moldovean Petru Movilă al Kievului, care se cinstește la 21 decembrie, ziua nașterii Cuviosului Paisie. Tatăl său, Ioan, era preot al catedralei din Poltava, iar mama sa, Irina, se îngrijea de buna creștere a celor doisprezece copii, dintre care fericitul Paisie era al unsprezecelea.

Murind tatăl său, pe când Petru avea numai patru ani, binecuvântata sa mamă i-a dat de mic o educație creștinească. La vârsta de doisprezece ani l-a prezentat arhiepiscopului Kievului, Rafael, care l-a primit să învețe carte duhovnicească la Școala Frăției din Kiev, cunoscută și sub numele de Academia Movileană. Aici învățau carte și teologie toți fiii aleși ai preoților și demnitarilor ucrainieni și ohlar moldoveni, cu care erau în bune relații creștinești.

După patru ani de școală, sufletul fericitului Petru nu-și găsea odihnă în lume. Glasul tainic al Duhului Sfânt îl chema la marea nevoiță a vieții monahale, unde, prin multe osteneli și neadormită rugăciune, sufletul râvnitor se curăță de patimi și se unește cu Hristos. De aceea, părăsind în taină școala și familia, în toamna anului 1739, pe când avea șaptesprezece ani, Petru se duce la un schit din apropiere, împreună cu un prieten iubit al său. Dar negăsind duhovnic după inima sa se duce la Mănăstirea Medvedovschi, unde este făcut rasofo, primind numele de Platon. Dar nici aici nu stă mult.

După ce zăbovește puțin timp în marea Lavră Pецerska, fericitul Platon, negăsind pace și liniște duhovnicească în mănăstirile ucrainiene, călăuzit de mâna lui Dumnezeu, în anul 1745 părăsește patria sa și se duce în Moldova. Aici viața monahală isihastă era în mare înflorire, fiind ferită de tulburarea uniației catolice poloneze, care invadase o bună parte din Ucraina de sud-vest.

După ce poposește la câteva mănăstiri și sihăstrie, fericitul Platon se stabilește la Schitul Trestieni, în ținutul Buzăului. Aici se nevoiau câțiva călugări isihăști vestiți, în frunte cu Cuviosul Vasile de la Poiana Mărului - părintele său duhovnicesc -, și Cuviosul Onufrie Sihastrul. Platon stă la Trestieni puțin. Apoi se mută mai sus, pe valea Buzăului, la Schitul Cârnu, aproape de marele pustnic Onufrie, de la care mereu cerea cuvânt de bună sfătuire duhovnicească pe calea mântuirii.

Nevoindu-se Platon în schitul Trestieni, a fost rânduit de egumen la bucătărie. Dar el, fiind neînvățat a face mâncare și firav cu trupul, într-o zi n-a fiert bucatele îndejuns; iar când să dea vasele jos de pe foc, a vărsat, din

greșeală, toată mâncarea, pentru care a plâns mult, cerându-și iertare. În altă zi a fost rânduit să facă pâine la brutărie. Însă și aici a pățimit aceeași ispită. Căci, neștiind cum să prepare aluatul și neavând putere să-l frământa cât trebuie, aluatul n-a mai dospit. Apoi, venindu-i un frate în ajutor, l-a frământat din nou. Dar, neștiind să potrivească focul în cuptor, toată pâinea a ars pe vatră. Atunci rasofo-ful Platon, cerându-și iertare în genunchi de la părinți, a plâns de mâhnire în toată ziua aceea.

Un schimonah, anume Dosoftei, a spus rasofo-fului Platon că peste puține zile va veni marele Stareț Vasile de la Poiana Mărului în Schitul Trestieni și, dacă îl va vedea așa tânăr și ager la minte, îl va sili să primească preoția. Atunci Platon, mulțumindu-i, i-a zis: „Părinte Dosoftei, eu până la moarte aș dori să rămân simplu monah, căci nu sunt vrednic de o treaptă așa de mare!”. „Dumnezeu să-ți ajute, frate!”, a adăugat bătrânul.

Nevoindu-se smeritul Platon la Schitul Cârnu, se ducea adesea în pustie la Cuviosul Onufrie, bărbat ales și plin de dar, pentru a-i cere cuvânt de folos. Odată, după ce i-a vorbit bătrânul despre patimile trupești și sufletești și despre luptele cele cu viclășug ale diavolilor, a adăugat și acestea: „Dacă n-ar apăra Hristos pe poporul Său, nu s-ar fi mântuit nici unul dintre sfinți. Dar cel ce cade la Hristos cu credință și cu dragoste, cu smerenie și cu lacrimi, acela i se dau mângâieri și negrăite bucurii, pace și dragoste fierbinte către Dumnezeu. Mărturii ale acestui lucru sunt lacrimile nefățarnice izvorâte din marea dragoste, zdrobirea inimii și smerenie neconținută pentru Hristos. Căci din dragoste către Dumnezeu, omul devine nesimțitor către bunurile lumii acesteia”.

După patru ani de nevoință duhovnicească în Moldova, fericitul Platon a plecat în Sfântul Munte, ca să scape de hirotonie, după cum singur mărturisea mai târziu: „ca nu cumva părinții moldoveni să mă silească să primesc preoția”.

Sosind în Muntele Athos, a mers prin toate mănăstirile și sihăstriile să-și găsească un povățuitor iscusit. Dar negăsind un duhovnic după dorința lui, s-a retras în pustie, nevoindu-se singur patru ani de zile, în multă lipsă și oste-neală, în rugăciune și citirea Sfinților Părinți, în lacrimi și priveghere ziua și noaptea.

În acea vreme, cu purtarea de grijă a lui Dumnezeu, a venit în Sfântul Munte marele Stareț Vasile de la Poiana Mărului și a zăbovit câteva zile la chilia fericitului Platon. Iar la rugămintea lui, starețul Vasile l-a călugărit pe Platon, punându-i numele de Paisie.

Începând fericitul Paisie să primească în jurul său mai mulți frați, după sfatul starețului Vasile, duceau lipsă de preot. Deci îl rugau frații cu lacrimi pe Paisie să primească preoția, dar el nu voia, socotindu-se nevrednic. Atunci, unii din bătrânii Muntelui Athos au zis Cuviosului: „Cum poți tu să înveți pe frați să asculte și să-și taie voia, când tu nu faci ascultare și respingi lacrimile atâtor oameni? Vădit lucru este că tu iubești voia ta și crezi minții tale mai mult decât vorbele celor mai bătrâni cu anii și cu mintea. Oare tu nu știi unde duce neascultarea?”. Auzind aceste cuvinte Paisie, s-a supus voii părinților și a primit preoția.

Starețul Paisie iubea tare mult citirea cărților Sfinților Părinți. Iată ce răspundea el Starețului Atanasie care îl învinuia de oarecare lucruri: „Să nu zici, Părinte Atana-

sie, că ajunge una sau două cărți pentru mântuirea sufletului. Doar nici albina nu adună miere dintr-o floare, ci din multe. Așa este și cel ce citește cărțile Sfinților Părinți. Una îl învață dreapta credință; alta îi vorbește de tăcere și rugăciune; alta îi spune de ascultare, de smerenie și răbdare, iar alta îl îndeamnă către iubirea de Dumnezeu și de aproapele. Așadar din multe cărți patristice învață omul să trăiască după Evanghelie”.

După mutarea Cuviosului Paisie cu soborul său de la Muntele Athos la Mănăstirea Dragomirna, din vara anului 1763, cu binecuvântarea mitropolitului Moldovei, Gavriil, a rânduit aici o regulă de viață călugărească.

Cuviosul Paisie porunca fraților să săvârșească ascultarea rânduită cu mare dragoste, în permanentă tăcere și cu rugăciunea tainică în inimă. Adeseori ieșea și Starețul cu frații la lucru, dându-le tuturor pildă în toate. Vara, când părinții plecau să lucreze la câmp, mergea și un duhovnic cu dânșii pentru pravila bisericească și pentru spovedania zilnică, de care nimeni nu era scutit.

Timp de 12 ani cât a trăit în Mănăstirea Dragomirna, Cuviosul Paisie se îndeletnicea, pe lângă grija conducerii soborului, și cu traducerea cărților patristice. Această trudă o săvârșea Cuviosul mai ales în nopțile de iarnă, iar din roadele ei împărtășea cu bucurie toată frățimea din mănăstire.

Despre creșterea vieții duhovnicești din obștea Cuviosului Paisie, scria mai târziu, ucenicul său Platon, aceste cuvinte: „Puteai să vezi atunci în Mănăstirea Dragomirna, înflorind viața călugărească ca o minune nouă. Că oameni vii fiind, pentru dragostea lui Dumnezeu erau morți de bunăvoia lor pentru cele pământești. Și cum voi putea

vorbi cu înțelegere, decât numai din parte despre tainica lor lucrare? Adică înfrângerea inimii, smerenia adâncă, frica de Dumnezeu, luarea aminte de sine, tăcerea gândurilor și rugăciunea inimii, pururea săltând cu nespusă și aprinsă dragoste către Hristos și către aproapele. Că multora dintr-înșii neîncetat le curgeau lacrimile; nu numai în chilie, ci și în biserică și în vremea ascultării și în timpul citirii și al vorbirii duhovnicești, ca o roadă a Duhului Sfânt. Cu cuviință dar, aici se împlineau cuvintele Sfântului Isaac Sirul, care grăiește: «Adunarea celor smeriți este iubită lui Dumnezeu, precum adunarea serafimilor».

Către cei ce voiau să deprindă rugăciunea lui Iisus, Cuviosul Paisie spunea: „Dacă cineva ar îndrăzni să facă această rugăciune de capul lui, nu după rânduiala Sfinților Părinți, fără întrebarea și sfatul celor iscușiți, fiind încă mândru, pătimaș și neputincios, trăind fără ascultare și supunere, ba încă ducând și viață singuratică în pustie, acela cu adevărat, și eu zic, ușor va cădea în toate cursele diavolului. Căci artă numesc Sfinții Părinți această dumnezeiască rugăciune, pentru că precum arta nu o pot învăța oamenii singuri, fără un dascăl, așa nu este cu putință deprinderea rugăciunii lui Iisus, fără un iscusit povățuitor”.

Pentru cei ce nu găsesc povățuitori iscușiți, zicea Sfântul Prea Cuviosul Părintele nostru Paisie: „Dacă cineva va trăi sub ascultare, dar n-ar găsi în părintele său duhovnicesc un povățuitor iscusit cu fapta și experiența în această lucrare dumnezeiască, căci în timpul de azi este mare lipsă de povățuitori iscușiți în rugăciunea lui Iisus, să nu cadă în deznădejde. Ci, continuând să rămână sub ascultare, în locul părintelui său duhovnicesc, să alerge la învățătura Sfinților Părinți și de la ei să învețe această ru-

găciune. Numai acela nu va simți iubirea fierbinte pentru deprinderea rugăciunii minții, care este cuprins de cugete pătimate pentru viața aceasta și legat cu legăturile grijii de trup, care îndepărtează pe mulți de împărăția lui Dumnezeu. Iar cine voiește să fie unit prin dragoste cu Preadulele Iisus, lepădând toate frumusețile și desfătărilor lumii, ca și odihna trupească, nu va mai dori să aibă în viața aceasta nimic altceva decât să se îndeletnicească necontenit cu facerea acestei rugăciuni din Paradis...”. Așa își învăța ucenicii acest vas ales al Duhului Sfânt.

După șase ani de război între armatele rusești și turcești și după încheierea păcii din anul 1774, nordul Moldovei intră sub ocupație austriacă până în toamna anului 1918. Atunci și Mănăstirea Dragomirna cade în stăpânirea imperiului catolic de la Viena. Din această cauză, Cuviosul Paisie este nevoit să ia cu sine două sute de călugări și să se strămute la Mănăstirea Secu, unde ajunge în ziua de 14 octombrie 1775. La Dragomirna lasă o obște de numai 150 de monahi, sub povățuirea unui egumen moldovean.

După patru ani de nevoință în Mănăstirea Secu, obștea Cuviosului Paisie devenise neîncăpătoare, deși se construiseră peste o sută de chilii noi. Astfel, cu voia lui Dumnezeu, cu binecuvântarea Mitropolitului Gavriil și cu ajutorul domnitorului Moldovei, Constantin Moruzi, s-a hotărât strămutarea Cuviosului Paisie cu o parte din obștea de la Secu în marea lavră de la Neamț. Aceasta s-a săvârșit, după multe ezitări și lacrimi, la 14 august 1779, fiind întâmpinat în curtea mănăstirii de obștea nemțeană în sunetul clopotelor, cu sobor de preoți. De aici a fost însoțit în marea biserică ctitorită de Ștefan cel Mare și Sfânt, unde s-a închinat cu lacrimi la icoana făcătoare de

minuni a Maicii Domnului, care ocrotește de multe secole această mănăstire.

Așa a fost venirea Cuviosului Paisie ca stareț al Mănăstirii Neamț. Din acea zi, cele două mănăstiri s-au unit sub povățuirea aceluiași stareț, tradiție care s-a păstrat până în vara anului 1950. Egumenii și duhovnicii de la Dragomirna și Secu veneau adesea la Cuviosul Paisie pentru sfătuire și binecuvântare. Dar și marele Stareț mergea o dată pe an la Secu, între 22-31 august și dădea tuturor cuvânt de folos în biserică și la trapeză. Apoi, după hramul Mănăstirii, Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul, Cuviosul Paisie îi binecuvânta pe toți și, în sunetul clopotelor, se întorcea din nou la Neamț, unde îl aștepta întreaga obște.

Se spunea despre Cuviosul Paisie că zilnic primea la chilie pe călugări, la orice oră, să-și descopere nevoile lor duhovnicești și trupești. Cu acest prilej, Starețul le zicea: „Dacă cineva din voi are vreo nevoie sufletească sau trupească și pentru aceasta cârtește și se necăjește, dar la mine nu vine să mă vestească, eu pentru nevoia și scârba lui nu am răspundere înaintea lui Dumnezeu”.

Se spunea iarăși despre marele Stareț că, în Mănăstirea Neamț, ocupațiile sale cărturărești ajunseseră la cea mai mare înflorire. Aici întemeiază o întreagă școală pentru formarea de traducători, scriitori și corectori de cărți. Manuscrisele patristice umplu biblioteca Mănăstirii Neamț și se răspândesc prin numeroase mănăstiri din țară și de peste hotare. Astfel, Neamțul devine centrul și făclia monahismului ortodox și școala vieții sihăstrești și a culturii duhovnicești pentru tot Orientul Ortodox.

O grijă deosebită avea Cuviosul Paisie și pentru cei bolnavi. În Mănăstirea Neamț a zidit spital pentru bolnavi și case de oaspeți. Starețul rânduia pe cei bătrâni și bolnavi la spital, încredințându-i fratelui Onosie, bolnicerul mănăstirii. El cerea îngrijitorilor să slujească bolnavilor ca lui Dumnezeu, să le dea mâncare cât mai bună, pâine albă și vin, să-i spele săptămânal și să mențină curățenie exemplară în bolniță.

Cuviosul Paisie se ostenea foarte mult pentru tălmăcirea părinteștilor cărți din limba veche greacă în limbile slavonă și română, ca să fie spre folosul și mântuirea celor ce vor voi a râvni și a lua aminte la învățăturile purtătorilor de Dumnezeu Părinților noștri. Despre aceasta, zicea ucenicul său Platon: „Se cuvine a ne minuna cum putea să scrie atâtea cărți! Că era cu totul neputincios cu trupul și pe toată partea dreaptă avea răni. Și pe pat unde dormea era împresurat de cărți: câteva lexicoane, Biblia grecească și cea slavonă, gramatici grecești și slavonești, cartea din care făcea tălmăcirea și, în mijloc, lumânarea. Iar el, ca un prunc mic, ședea plecat și toată noaptea scria, uitând de neputința trupului, de grelele sale dureri și osteneli”.

Spuneau ucenicii Cuviosului Paisie că el a tradus din slavonă în românește puține cărți, precum *Cuvintele Sfântului Nil de la Sorsca*, întrucât erau mai mulți călugări moldoveni care traduceau din limba greacă decât slavoni. Din limba slavă traduceau numai Cuviosul Paisie împreună cu ieromonahul Dorotei, ucenicul său.

Spunea unul dintre ucenicii Cuviosului Paisie că dobândise darul rugăciunii adevărate, încât fața lui se lumina și ochii vărsau multe lacrimi de focul care ardea în inima sa. Cuviosul Paisie avea și darul înainte-vederii.

Așa se nevoia Preacuviosul Părintele nostru Paisie în obștea sa atât de mare de la Neamț. Pe unii îi mângâia, pe alții îi călăuzea pe calea mântuirii, pe alții îi muștra cu dragoste, pe cei bolnavi și neputincioși îi cerceta și pe toți îi învăța rugăciunea inimii, poruncindu-le ca în tăcere și smerenie să repete neîncetat și cu mare atenție cuvintele acestea: „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul”.

În timp de cincisprezece ani cât a povățuit marea obște a Mănăstirilor Neamț și Secu, Sfântul Paisie a săvârșit multe fapte duhovnicești vrednice de amintit, pe care nimeni altul nu le-a mai putut săvârși după mutarea lui la cele veșnice.

Pentru buna ordine și disciplină în mănăstire, Cuviosul Paisie a rânduit la Neamț, Secu, Sihăstria, Sihla și în toate schiturile de sub ascultarea sa același Regulament sau Așezământ, scris de el pentru Mănăstirea Dragomirna, după rânduiala Muntelui Athos. Apoi, a pus călugări caligrafi iscusiți să copieze sute de manuscrise patristice ziditoare de suflet și cărți de cult, pe care le difuzau ucenicii săi prin mănăstiri, schituri și parohii din Moldova, ajungând unele până în Athos și în mănăstirile din nord-estul Rusiei.

Prin scrierile și traduceri sale filocalice, prin numeroșii săi ucenici răspândiți în toate țările ortodoxe și prin frumoasa rânduială monahală de la Mănăstirile Dragomirna, Secu și Neamț, Cuviosul Paisie devine unul din cei mai iscusiți dascăli ai rugăciunii și povățuitori de suflete din ultimele secole.

Prin anul 1790 Moldova a fost invadată de oștile austriece, rusești și turcești, care se luptau între ele. În

vara aceluiași an a ajuns la Mănăstirea Neamț Arhiepiscopul Ambrozie de la Poltava, cu dorința fierbinte să-l vadă pe compatriotul său de la Neamț. După ce zăbovi aici câteva zile, a ridicat la rangul de arhimandrit pe Cuviosul Paisie.

În ultimii ani de viață, marele stareț se simțea tot mai bolnav și slăbit. De aceea primea pe frați la chilie numai dimineața, iar după amiaza vorbea numai cu Dumnezeu, își pregătea ultimile traduceri, se ruga mult cu rugăciunea inimii și era cercetat numai de doi mari duhovnici: Sofronie, pentru călugării slavi, și Silvestru, pentru călugării moldoveni. Prin ei trimitea în ultimul timp pace și binecuvântare întregului sobor de la Neamț.

La 30 octombrie 1794, Cuviosul Paisie s-a îmbolnăvit greu. După câteva zile s-a simțit mai bine, iar Duminică, cinci noiembrie, a ascultat Sfânta Liturghie în biserică și s-a împărtășit cu Trupul și Sângele lui Hristos. Apoi iarăși a căzut bolnav la pat, fiind îngrijit de ucenicii săi de chilie: Onorie și Martirie; iar la biserică se făceau ziua și noaptea rugăciuni către Dumnezeu pentru însănătoșirea lui și Sfântul Maslu.

Simțindu-și sfârșitul aproape, s-a împărtășit pentru ultima dată cu Prea Curatele Taine și, chemând la sine pe duhovnicii cei mai bătrâni, Sofronie și Silvestru, a trimis prin ei pace și binecuvântare întregului sobor, care era foarte întristat pentru această grea despărțire.

Miercuri, 15 noiembrie, nu a mai vorbit nimic, ci numai privea liniștit și se ruga neîncetat cu rugăciunea inimii, pe care o deprinsese din tinerețe. După amiază, în timpul Vecerniei, Cuviosul Paisie s-a luminat la față, iar duhovnicul Ștefan i-a citit canonul de ieșire a sufletului.

Afară, la fereastră, se aflau toți duhovnicii mănăstirii și se rugau cu lacrimi pentru dânsul.

După Vecernie, Sfântul Prea Cuviosul Părintele nostru Paisie, marele Stareț al Mănăstirilor Neamțu și Secu, și-a dat sufletul cu pace în mâinile lui Hristos în al 72-lea an al vieții sale, fiind plâns cu multe lacrimi trei zile și trei nopți de obștea Mănăstirii și de toți credincioșii din împrejurimi.

Îmbrăcându-se în veșminte, duhovnicii, preoții și diaconii au acoperit cinstitul trup al Sfântului Paisie, lăsându-i dezvelită numai mâna dreaptă cu care binecuvânta, pentru închinarea soborului și i-au dat sărutarea cea mai de pe urmă. Apoi l-au așezat pe năsalie și l-au depus în mijlocul bisericii mari, în sunetul clopotelor, fiind plâns de toți cu multe lacrimi. Vineri i-au săpat mormântul în gropnița din dreapta naosului, iar sâmbătă, 18 noiembrie, l-au înmormântat cu mare tânguire, ca pe un adevărat Sfânt și Părinte sufletesc cu mulți fii. La slujba de prohodire au slujit treizeci de preoți și treisprezece diaconi, cum spune pe larg unul din ucenicii Sfântului Paisie, al cărui manuscris se află în Biblioteca Academiei Române, sub numărul 1860.

Urmașul său a fost Ieroschimonahul Sofronie, primul duhovnic al acestei lavre. Sub stăreția lui s-a pus o lespede de marmură pe mormântul Sfântului Paisie, care poartă următoarea inscripție:

„Aici odihnește fericitul Părintele nostru, Ieroschimonahul și Arhimandritul Stareț Paisie, malorusianul, care, din Sfântul Munte al Athosului, cu șaiszeci de ucenici venind în Moldova și aici mulțime de frați adunând și viața de obște prin sine înaintând, către Domnul s-a mutat în

anul 1794, în cincisprezece noiembrie, în zilele binecredinciosului domn Mihail Șuțu voievod și a Presfințitului Mitropolit Iacov”.

După mutarea sa, Cuviosul Paisie era cinstit cu multă evlavie, ca Sfânt, în obștea Mănăstirii Neamț. Câțiva din ucenici i-au scris viața pe larg, alții i-au pictat chipul și alții i-au scris slujba cu priveghere la începutul secolului al XIX-lea, după rânduială, fiind prăznuit în fiecare an la 15 noiembrie.

Cu ale lui sfinte rugăciuni, Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, iartă-ne și ne miluiește pe toți. Amin.

SFÂNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL

Pe Cuviosul Maxim cel mare cu numele și cu viața, l-a odrăslit cetatea cea mare a Constantinopolului, născut din părinți de neam mare și dreptcredincioși; și l-au crescut în învățătura cărții din destul, pentru că toată filosofia și teologia a străbătut desăvârșit; apoi, a fost bărbat prea înțelept și slăvit și în palatele împărătești cinstit. Pentru că împăratul Heraclie (610-641), văzând înțelepciunea și viața lui cea bună, l-a cinstit pe el cu rânduială de asincrit (boier), chiar nevrând, și în numărul sfetnicilor săi l-a rânduit; apoi, era de toți iubit și cinstit și la toată cetatea împărătească de mare folos.

Întru acea vreme, s-a ridicat eresul monoteliților, adică al acelora ce mărturisesc că este numai o voință în Hristos, Dumnezeuul nostru. Acesta s-a născut din eresul ce a fost mai înainte, al lui Eutihie, care spunea cu necuviință că numai o fire este întru Hristos, împotriva mărturisirii celei credincioase, care spune că sunt două firi în Domnul nostru Iisus Hristos Cel întrupat, asemenea și două voințe și lucrări deosebite ale fiecărei firi, însă o singură persoană a lui Hristos; pentru că nu în două persoane

este despărțit Hristos Dumnezeu, ci are două firi, fără amestecare.

Și erau apărători ai monoteliților și răspânditori ai lui Chir, patriarhul Alexandriei, Serghie al Constantinopolului (610-638) și chiar împăratul Heraclie, înșelându-se de dâșii cu acel eres, și adunându-și soboare, Chir în Alexandria, iar Serghie în Constantinopol, au întărit acel eres și pretutindenii l-au presărat, încât tot Răsăritul l-au vătămat. Numai Sfântul Sofronie, patriarhul Ierusalimului, se împotriva, neprimind credința cea rea a acelora. Și văzând fericitul Maxim cum că și palatele împărătești s-au atins de acel eres și chiar pe împăratul l-au vătămat, apoi, temându-se ca nu cumva chiar și el însuși să se vatăme de acel eres, precum se vătămaseră mulți, și-a lăsat dregătoria sa, cum și slava lumii acesteia, și s-a dus într-o mănăstire, care era departe de cetate și se numea Hrisopol, voind să fie lepădat în casa lui Dumnezeu, decât să locuiască în locașurile păcătoșilor; și s-a făcut acolo monah.

După câțiva ani, pentru viața lui cea îmbunătățită, a fost ales părinte al mănăstirii aceleia. După aceea, patriarhul Serghie a îndemnat pe împăratul Heraclie ca să scrie mărturisirea nedreptei lor credințe, cea plină de eresul monoteliților, și a numit-o pe aceea împăratul „Ekthesis” (638), adică „alcătuire”, și a poruncit ca toți să creadă astfel pretutindenii; deci, Biserica lui Hristos era tulburată foarte mult.

Sfântul Maxim, văzând tulburarea ce se făcea Bisericilor în Constantinopol și prin tot Răsăritul și pe eretici întărindu-se și înmulțindu-se, iar credința cea dreaptă împuținându-se și clătinându-se de furtuna prigonirii, tânjea eu duhul, plângea și suspina. Auzind că în Apus eresul

acela se leapădă cu totul, pentru că Severin, episcopul Romei, n-a primit acea alcătuire împărătească, iar Ioan, cel următor după dânsul la scaunul Romei, a dat-o anatemei sobornicește, fericitul Maxim și-a lăsat mănăstirea sa și s-a dus în părțile Apusului, având scop să meargă la Roma cea veche, deoarece la Ierusalim era cu neputință, din cauza arabilor, care năvăliseră atunci asupra Palestinei.

Deci, s-a dus la Roma, ca una ce era atunci dreptcredincioasă, binevoind să petreacă cu cei dreptcredincioși. Mergând acolo, s-a dus pe la episcopii din Africa, care se întâmplau prin cetățile din calea lui, și vorbind cu dânșii, îi întărea în credință și-i învăța cum să scape de meșteșugirile potrivnicilor și să se izbăvească de vânarea lor cea cu rău meșteșug; iar către alții, care erau departe, trimitea scrisorile sale învățătoare și sfătuitoare despre dreapta credință, ca să se păzească cu dinadinsul de eresul acela.

Într-acea vreme a murit Serghie, patriarhul Constantinopolului, și după el a venit Piros (638-641 și 652), care ținea de același eres; asemenea a murit și acel Piros Alexandrinul, iar după dânșii, i-a sosit sfârșitul și împăratului. Dar mai înainte de sfârșitul său, văzând împăratul că mulți Sfinți Arhieriei și de Dumnezeu înțelepțiți Părinți leapădă și nu primesc alcătuirea lui, ci încă și anatemei o dau, s-a rușinat foarte și a scris iarăși pretutindeni, adevărind că nu este mărturisirea sa aceea, ci a lui Serghie, patriarhul care a fost înainte, că singur acela scriind-o, l-a silit să iscălească. Apoi, murind împăratul Heraclie, a venit după dânsul Constantin, fiul lui (641), dar și acela a murit, împărățind numai patru luni, căci a fost otrăvit în taină de mama sa vitregă. După dânsul, vitrega lui mamă, anume Martina, a pus pe fiul său Heraclion pe scaun, prin

mijlocirea patriarhului. Dar după șase luni ale împărăției lui Heraclion, s-au sculat asupra lui boierii și prinzându-l, i-au tăiat nasul, asemenea și maicii lui, Martina, și i-au trimis pe amândoi în surghiun cu necinste.

După aceasta au ales la împărăție pe fiul lui Constantin și nepotul lui Heraclie, cu numele Constans (641-668), care și el a avut fiu pe Constantin, care s-a numit „bărbos”. Împărățind Constans, patriarhul de atunci al Constantinopolului, cel de un gând cu Martina, despre care se vorbea în popor că împreună cu dânsa au omorât cu otravă pe Constantin, fiul lui Heraclie și tată al lui Constans, împăratul cel pus din nou; atunci patriarhul Piros temându-se foarte și dezbrăcând de la sine rânduiala patriarhiei, a fugit de voia sa în surghiun, în Africa; iar după dânsul a venit Pavel la scaun în Constantinopol, care, de asemenea, era eretic monotelit. Mai pe urmă s-a vătămat și împăratul de acel eres și s-a făcut mare ajutor și răspânditor al acelui eres.

Cuviosul Maxim, zăbovind în părțile Africii, s-a dus acolo Piros, patriarhul Constantinopolului, cel care fugise de la scaunul său, și străbătând cetățile, înșela pe cei dreptcredincioși cu a sa rea credință; și mult ar fi vătămat acolo Biserica lui Hristos, de n-ar fi avut potrivnic pe Cuviosul Maxim; și a fost nevoie să se adune episcopii din Africa în Cartagina, ca să asculte întrebările amândurora, pentru că aceasta dorea și Grigore, patriciul părților acelorora.

Deci, făcându-se Sinodul și întrebarea, înțelepțitul de Dumnezeu Maxim a biruit pe Piros, dovedindu-i din dumnezeieștile cărți și din dogmele Sfinților Părinți, arătându-i că în Hristos Dumnezeu, precum sunt două firi,

acela se leapădă cu totul, pentru că Severin, episcopul Romei, n-a primit acea alcătuire împărătească, iar Ioan, cel următor după dânsul la scaunul Romei, a dat-o anatemei sobornicește, fericitul Maxim și-a lăsat mănăstirea sa și s-a dus în părțile Apusului, având scop să meargă la Roma cea veche, deoarece la Ierusalim era cu neputință, din cauza arabilor, care năvăliseră atunci asupra Palestinei.

Deci, s-a dus la Roma, ca una ce era atunci dreptcredincioasă, binevoind să petreacă cu cei dreptcredincioși. Mergând acolo, s-a dus pe la episcopii din Africa, care se întâmplau prin cetățile din calea lui, și vorbind cu dânșii, îi întărea în credință și-i învăța cum să scape de meșteșugirile potrivnicilor și să se izbăvească de vânarea lor cea cu rău meșteșug; iar către alții, care erau departe, trimitea scrisorile sale învățătoare și sfătuitoare despre dreapta credință, ca să se păzească cu dinadinsul de eresul acela.

Într-acea vreme a murit Serghie, patriarhul Constantinopolului, și după el a venit Piros (638-641 și 652), care ținea de același eres; asemenea a murit și acel Piros Alexandrinul, iar după dânșii, i-a sosit sfârșitul și împăratului. Dar mai înainte de sfârșitul său, văzând împăratul că mulți Sfinți Arhieri și de Dumnezeu înțelepțiți Părinți leapădă și nu primesc alcătuirea lui, ci încă și anatemei o dau, s-a rușinat foarte și a scris iarăși pretutindeni, adevărind că nu este mărturisirea sa aceea, ci a lui Serghie, patriarhul care a fost înainte, că singur acela scriind-o, l-a silit să iscălească. Apoi, murind împăratul Heraclie, a venit după dânsul Constantin, fiul lui (641), dar și acela a murit, împărățind numai patru luni, căci a fost otrăvit în taină de mama sa vitregă. După dânsul, vitrega lui mamă, anume Martina, a pus pe fiul său Heraclion pe scaun, prin

mijlocirea patriarhului. Dar după șase luni ale împărăției lui Heraclion, s-au sculat asupra lui boierii și prinzându-l, i-au tăiat nasul, asemenea și maicii lui, Martina, și i-au trimis pe amândoi în surghiun cu necinste.

După aceasta au ales la împărăție pe fiul lui Constantin și nepotul lui Heraclie, cu numele Constans (641-668), care și el a avut fiu pe Constantin, care s-a numit „bărbos”. Împărățind Constans, patriarhul de atunci al Constantinopolului, cel de un gând cu Martina, despre care se vorbea în popor că împreună cu dânsa au omorât cu otravă pe Constantin, fiul lui Heraclie și tată al lui Constans, împăratul cel pus din nou; atunci patriarhul Piros temându-se foarte și dezbrăcând de la sine rânduiala patriarhiei, a fugit de voia sa în surghiun, în Africa; iar după dânsul a venit Pavel la scaun în Constantinopol, care, de asemenea, era eretic monotelit. Mai pe urmă s-a vătămat și împăratul de acel eres și s-a făcut mare ajutor și răspânditor al acelui eres.

Cuviosul Maxim, zăbovind în părțile Africii, s-a dus acolo Piros, patriarhul Constantinopolului, cel care fugise de la scaunul său, și străbătând cetățile, înșela pe cei dreptcredincioși cu a sa rea credință; și mult ar fi vătămat acolo Biserica lui Hristos, de n-ar fi avut potrivnic pe Cuviosul Maxim; și a fost nevoie să se adune episcopii din Africa în Cartagina, ca să asculte întrebările amândorura, pentru că aceasta dorea și Grigore, patriciul părților acelorora.

Deci, făcându-se Sinodul și întrebarea, înțelepțitul de Dumnezeu Maxim a biruit pe Piros, dovedindu-i din dumnezeieștile cărți și din dogmele Sfinților Părinți, arătându-i că în Hristos Dumnezeu, precum sunt două firi,

așa sunt și două voințe și că lucrările sunt într-o Persoană nedespărțită. Drept aceea, Piros fiind biruit, s-a lipit de cei dreptcredincioși și a fost primit de Biserică cu dragoste și cu cinste ca patriarh.

Atunci Piros a alcătuit și o cărticică cu mărturisirea credinței celei drepte și s-a dus în Roma, la episcopul Teodor, cel care a venit după Ioan, și acolo l-a primit cu cinste, ca pe un Patriarh dreptcredincios al Constantinopolului. Ajungând acel zvon la împăratul, acesta îndată a trimis pe un boier în Italia, anume Olimpiu, care era eretic, ca să întoarcă pe Piros iarăși la mărturisirea monoteliților.

Ajungând Olimpiu în Italia și intrând în cetatea Ravena, a chemat la dânsul pe Piros din Roma și iarăși l-a făcut să se țină de eresul cel dintâi. Iar el, întorcându-se la ale sale rătăciri, s-a făcut vrednic ca să se dea anatemei de către Sfinții Părinți, împreună cu cei de un gând cu el, lucru care s-a și făcut mai pe urmă.

În acea vreme, împăratul Constans, fiind îndemnat de Pavel ereticul, patriarhul Constantinopolului, a scris, în septembrie 648, precum mai înainte Heraclie, moșul său, alcătuirea (mărturisirea) credinței sale, plină de eresuri, numind-o „Tipos” (normă) și a trimis-o pretutindeni, poruncind ca așa să se creadă. Și ajungând aceea la Roma, episcopul Teodor sfârșindu-se, a urmat Martin fericitul (649-653); iar împăratul dorea ca episcopul cel nou pus să-i primească „Tipos”-ul lui, cel scris despre credință.

Dar acela îl lepăda, zicând: „De ar voi toată lumea să primească acea nouă învățătură potrivnică credinței celei drepte, eu nu voi primi, nici nu mă voi depărta de acea evanghelică și apostolică învățătură și de predaniile Sfinților Părinți, chiar de aş pătimi și moarte”. Iar Sfântul

Maxim Mărturisitorul, fiind atunci în Roma, a făcut pe fericitul Martin ca să adune sinod numaidecât și acea scrisoare împărătească, ce se numea „Tipos”, s-o anatematizeze sobornicește, ca pe o eretică și potrivnică Bisericii lui Hristos. Și așa a și făcut. Episcopul Romei, chemând pe episcopii săi, 105 la număr, între care era și Maxim, și punând înainte rătăcirea lui Chir, Serghie, Piros și Pavel, împreună cu împărăteasca scrisoare ereticească, au dat-o anatemei; și au scris la toți credincioșii din toată lumea, întărindu-i întru dreapta credință și arătându-le eretica rătăcire și poruncindu-le cu tot dinadinsul să se ferească de ea.

Nu cu multe zile mai înainte de prinderea Episcopului Martin, Cuviosul Maxim, cu împărătească poruncă a fost prins în Roma, cu ucenicul său Anastasie, și l-au dus la Constantinopol; pentru că știa împăratul cu al cui sfat și îndemnare a fost adunat Sinodul acela spre blestemarea monoteliților și a scrisorii lui. Cuviosul ajungând la Constantinopol pe apă, au venit la dânsul oamenii cei trimiși de împărat, care, luându-l fără de rușine, fiind desculț și fără îmbrăcăminte, purtând legături, îl târau pe uliță, urmat de ucenicul său. Ducându-l până la o temniță întunecată l-au închis acolo, nelăsând pe ucenicul lui să fie cu dânsul, ci separat l-au închis în temniță.

După câteva zile, Cuviosul a fost dus la cercetare în palatul împărătesc. Atunci a poruncit a-l judeca unul din dregători, bărbat limbut, care știa bine a alcătui cuvinte mincinoase și dreptatea întru nedreptate a o întoarce și pe adevăr a-l vătăma, pricepându-se la aceasta mai mult decât toți. Că, ce fel de răutate și nerușinare n-a arătat! Ce fel de îngroziri și dosădiri n-a adus asupra lui! Nici de bătrâne-

țile cele cinstite rușinându-se - căci atunci Fericitul avea mai mult de 70 de ani de la nașterea sa -, nici temându-se de darul care se arăta în fața Sfântului, nici cruțându-i obiceiul cel blând și cu bună rânduială.

Iar Sfântul, pe acela biruindu-l, cu multe dosădiri a fost ocărât de dânșii; văzându-se pe ei întru toate cuvintele biruiți de Cuviosul Maxim, și în cursele lor vânați, lăsând sfatul, s-au dus degrab la împărat, spunându-i despre bărbăția cea nebiruită a lui Maxim, că este nebiruit în cuvinte și nimeni nu poate să-l înduplece pe el ca să fie la un gând cu ei, chiar de ar voi cineva să-l și chinuiască. Deci, au pus pe Cuvios iarăși în temniță.

După puțină vreme, alții au venit la dânsul, crezând că dacă adeseori se vor întreba cu dânsul și prin cuvinte aspre îl vor înfricoșa, cu înlesnire vor putea să-l înduplece spre a lor credință. Și cei ce veniseră spuneau că ei sunt trimiși de patriarh, și au început a întreba pe Sfânt: „De care Biserică te ții, de a Bizanțului, de a Romei, de a Antiohiei, de a Alexandriei sau de a Ierusalimului? Iată toate aceste Biserici cu părțile cele ce se află sub ele, cu noi se unesc; drept aceea, de ești și tu fiu al soborniceștii Biserici, apoi să fii cu noi, ca nu înstrăinată viață întru izgoniri începând, să pătimești rău”.

La acestea, Fericitul bărbat a răspuns: „Hristos Domnul a spus că sobornicească Biserică este cea dreaptă și mântuitoare mărturisire a credinței; pentru aceea pe Petru cel ce bine a mărturisit, l-a numit «fericit» și pe a lui mărturisire a făgăduit Domnul să zidească o Biserică, a tuturor. Dar vreau să știu mărturisirea voastră, prin care toate Bisericile, precum ziceți voi, s-au unit și nici eu nu voi să mă oselesc, de este bine alcătuită acea mărturisire”.

Atunci au răspuns trimișii: „Deși nu ni s-a poruncit nouă despre aceasta să grăim cu tine, însă zicem: Două sunt întru Hristos lucrările, după deosebirea firilor, iar una lucrarea pentru unirea firilor într-o persoană”. Iar Sfântul a zis: „Două lucrări ziceți că s-au unit într-o lucrare, prin unirea firilor într-o persoană; apoi, aici, afară de cele două lucrări, o a treia lucrare amestecată aduceți la mijloc”. „Ba nu, ziseră aceia, ci două lucrări grăim, iar una pentru unirea firilor”. Zis-a Sfântul: „Singuri alcătuiți o credință nestatornică și pe Dumnezeu nu într-o ființă Îl mărturișiți a fi. Despre aceasta nu pot grăi eu, nici n-am învățat de la Sfinții Părinți a mărturisi așa; iar vouă celor ce aveți putere, faceți ceea ce vă place”.

Ei, neputând la aceasta să răspundă ceva împotriva, i-au zis lui: „Cel ce nu se supune, să fie anatema și să sufere moartea cea hotărâtă lui”. Iar Sfântul, cu blândețe și cu smerenie a răspuns: „Ceea ce a voit Dumnezeu pentru mine, aceea acum să fie spre slava numelui Lui celui Sfânt”. Iar aceia, ducându-se la cei ce i-au trimis, le-au spus cele grăite de Cuviosul și sfătuindu-se împăratul cu patriarhul, precum odată Pilat cu iudeii asupra Domnului, au trimis pe Sfântul în surghiun, într-o oarecare cetățuie, ce se numea Vizia, care este în Tracia; la fel și pe Anastasie, ucenicul lui, îndată l-au trimis la surghiun, într-o latură mai îndepărtată a împărăției grecești, la un loc foarte rău, care în limba barbară se numea Perveris. La fel au făcut și altui ucenic al Cuviosului, care se numea tot Anastasie, și a fost cândva în Roma slujitor, și care a scris mai pe urmă viața acestui Cuvios Maxim. Deci, l-au trimis în Mesemvria, cetatea Traciei.

În acea vreme au adus la Constantinopol pe fericitul Martin, episcopul Romei, și, după multă chinuire, l-au trimis la Cherson, în surghiun. Dar mai înainte de ducerea lui la Cherson, fiind încă în Constantinopol, a murit Pavel, patriarhul Constantinopolului; iar după Pavel a venit iarăși Piroș, cel mai sus pomenit, dar și acela murind după patru luni, a venit la patriarhie Petru, care ținea același eres al monoteiștilor.

Apoi, trecând multe zile, împăratul și patriarhul Petru au trimis la Sfântul niște bărbați cinstiți, pe Teodosie, episcopul Cezareei Bitiniei, și pe doi boieri, pe Petru și pe Teodosie, ca să-l înduplece la credința lor. Aceia punând multe feluri de cuvinte înaintea Cuviosului, pe de o parte amăgindu-l, pe de alta îngrozindu-l; apoi șezând ei și poruncind Sfântului să șadă (și era acolo și episcopul Viziei), Teodosie episcopul a zis către Cuviosul: „Cum petreci, Maxim?”. Iar el a răspuns: „Așa precum mai înainte de veci a știut și a hotărât Domnul, să fie lucrarea vieții mele, care se ține cu purtarea de grijă a Lui”. Teodosie a zis: „Deci, ce a hotărât Dumnezeu mai înainte de veci, despre faptele fiecăruia din noi?”.

Sfântul a grăit: „Dumnezeu a știut mai înainte gândurile noastre, cuvintele și faptele, care sunt în puterea noastră, și mai înainte a rânduit și a hotărât ce avea să vie asupra noastră, care nu sunt în puterea noastră, ci în dumnezeiasca Lui voie”. Teodosie episcopul zise: „Care sunt în puterea noastră și care nu sunt?”. A grăit Sfântul Maxim: „Cel ce toate le știe, stăpânul meu, întreabă pe robul său?”. Episcopul zise: „Cu adevărat n-am știut și voiesc a învăța; ce deosebire este între cele ce sunt în pute-

rea noastră și între cele ce nu sunt și cum unele sunt știute mai înainte de Dumnezeu și altele rânduite mai înainte?”.

Cuviosul Maxim a zis: „Toate lucrurile cele bune și cele rele ne sunt nouă în voie, dar pedepsirile și certările ce ni se întâmplă sau cele potrivnice aceluia, nu sunt în puterea noastră; pentru că nu avem putere în fața durerii ce ne muncește, nici pentru sănătate, ci numai în pricinile acelea care aduc ori durere, ori sănătate; și precum neînfrânarea este pricina bolii, iar înfrânarea este pricinuitoare a sănătății celei bune, așa și paza poruncilor lui Dumnezeu este pricină de câștigare a împărăției cerului, iar călcarea aceluia este pricinuitoare a focului gheenei”.

Episcopul a zis: „Pentru ce te muncești cu această izgonire, fără să fi făcut ceva vrednic de o primejdie ca aceasta?”. Grăit-a Sfântul: „Mă rog lui Dumnezeu ca, prin această primejdie certându-mă, să-mi ierte mie cele făcute prin călcarea sfintelor porunci”. Episcopul zise: „Au nu pentru ispitirea multora se aduc primejdiile?”. Grăit-a Sfântul: „Ispitiți se fac Sfinții, ca arătate să fie tuturor faptele cele bune și tănuite ale lor, precum au fost Iov și Iosif; căci Iov a fost ispitit spre arătarea bărbăției ce era într-însul, dar neștiută de nimeni; iar asupra lui Iosif a venit ispita, ca să fie arătată întreaga lui înțelepciune și înfrânarea care face pe om sfânt; și fiecare din Sfinți, chiar fără de voie de au pățimit în această lume, pentru aceea au pățimit, ca, prin primejdiile ce se aduc asupra lor de la Dumnezeu, să calce ca pe un șarpe pe mândrul și răul diavol; căci la fiecare sfânt răbdarea este lucrul ispitirii”.

Episcopul Teodosie a mai întrebat: „Ce rău mărturisim noi, de te înstrăinezi de împărășirea noastră?”. Răspuns-a Cuviosul Maxim: „Fiindcă ziceți că este o lu-

crare a Dumnezeirii și a omenirii Mântuitorului. Se cuvine să credem Sfinților Părinți, care zic: «A celor ce este lucrarea una, a acelora este și firea una». Și voi pe Sfânta Treime, nu Treime o mărturișiți, ci pătrime, ca și cum ar fi întruparea de o fire cu Cuvântul și s-ar depărta de aceeași rudenie a firii omenești, pe care o are, prin Prea Curata Fecioară Născătoare de Dumnezeu, cu noi.

Apoi, despărțindu-se de rudenia asemănării, s-a făcut alt Ipostas, de o fire cu Cuvântul, precum și Cuvântul este de o fire cu Tatăl și cu Duhul și se mărturisește astfel nu Treime, ci pătrime. Iar când socotiți lucrarea și ziceți că una este voia Dumnezeirii lui Hristos și a omenirii, îi micșorați despărțirea bunătății Lui; pentru că fiecare fire își are lucrarea sa, iar dacă ar voi să facă cuiva bine, n-ar putea, fiindu-i luată lucrarea bunătății; căci fără lucrarea cea firească, nici un lucru nu va putea a face ceva și a lucra; încă și despre trupul lui Hristos mărturișiți că este în două firi și o voie, și cu voia este făcător al tuturor veacurilor și a toată făptura, împreună cu Tatăl și cu Fiul și cu Sfântul Duh, iar cu firea este creat; sau mai bine zicând: Cu voia este fără de început, de vreme ce voia lui Dumnezeu este fără de început, precum și Dumnezeu nu are început, iar cu firea Sa are trup din nou creat.

Deci, a mărturisi astfel nu numai fără de minte este, ci și fără Dumnezeu. Pentru că nu ziceți că este numai o voie întru Hristos, adică cea dumnezeiască, iar la dumnezeiasca voie nici un început sau sfârșit nu poate să se zică, precum nici la Dumnezeire; dar încă luați de la Hristos Domnul toate însemnările și închipuirile, pentru care să cunoaștem Dumnezeirea Lui și omenirea; încât nici una nici două voințe sau lucrări într-Însul să nu se zică că

sunt; nu este una, de vreme ce o despărțiți în două; nu sunt două, de vreme ce le amestecați într-una”.

După vorba cea multă din amândouă părțile, gura cea de Dumnezeu înțeleptită și de Dumnezeu grăitoare a Cuviosului Maxim, și limba lui cea de Duhul Sfânt mișcată au biruit pe potrivnici, încât aceia ședeau tăcând cu capetele plecate și cu ochii lăsați în jos. Apoi, umilindu-se, au început a plânge și sculându-se, s-au închinat Sfântului, la fel și el s-a închinat lor; și făcând rugăciune cu bucurie, s-au învoit la mărturisirea cea dreptcredincioasă a Cuviosului Maxim și cu dragoste au primit-o pe dânsa; astfel, precum el a făgăduit a crede și a mărturisi, la fel a voit a aduce și pe împăratul la aceeași credință.

Apoi iarăși a fost trimis Pavel patriciul la Vizia, ca să aducă de acolo pe Cuviosul Maxim la Constantinopol, însă cu cinste. Deci, fiind el adus acolo, i s-a dat să găzduiască în Mănăstirea Sfântului Teodor.

A doua zi, împăratul a trimis la Cuviosul doi boieri, pe Epifanie și Troil, urmându-le lor mulți bărbați dregători, cu oaste și cu slugi; apoi cu mândrie și cu slavă lumească a venit cu dâșii cel mai înainte pomenit, episcopul Teodosie, pe care Cuviosul Maxim îl aștepta și nădăjduia împlinirea făgăduinței lui; căci făgăduise nu numai el a crede drept, ci și pe împărat a-l aduce la dreapta credință. Dar acela a mințit, ca mai bine să placă împăratului pământesc, decât Împăratului ceresc și Sfintei Lui Biserici.

Sfântul Părinte Maxim, întorcându-se, a zis cu lacrimi către episcopul Teodosie: „Toți așteptăm, stăpâne, situa cea mare a judecății; știi cele ce s-au așezat și întărit de noi pe Sfânta Evanghelie, pe făcătoarea de viață Cruce

și pe Sfânta Icoană a Mântuitorului nostru Iisus Hristos și a Maicii Lui, Celei fără de prihană, a Prea Curatei Născătoare de Dumnezeu și pururea Fecioarei Maria”.

Episcopul, plecându-și fața în jos, cu umilit glas a răspuns: „Și ce pot face eu, când într-alt chip a voit dreptcredinciosul împărat?” Părintele Maxim zise: „Apoi de ce te-ai atins de Sfânta Evanghelie și de cei ce erau lângă tine, dacă în voi nu era gândul întărit, adică să puneți în lucru cele grăite? Cu adevărat toate cereștile puteri nu mă vor pleca să fac ceea ce cere împăratul; pentru că ce răspuns voi aduce, nu zic lui Dumnezeu, ci însăși conștiinței mele, dacă pentru slava și cinstirea omenească, care cu adevărat nu este nimic, m-aș lepăda de credința cea dreaptă, care mântuiește pe cei ce o iubesc?”

Zicând Sfântul acestea, toți s-au sculat îndată plini de mânie și de iuțime și repezindu-se la dânsul, au început nu numai a-l ocări, ci apucându-l, îl băteau cu mâinile, îl întindeau, îl trăgeau încoace și încolo și fiecare se întindea să-l lovească; și poate l-ar fi ucis chiar acolo, de nu i-ar fi oprit episcopul Teodosie și de n-ar fi potolit tulburarea lor. După ce au încetat a-l bate și a-l întinde, au început a-l scuipa, și scuipară pe omul lui Dumnezeu peste tot de la picioare până în cap, încât toate hainele lui erau întinate, și cu negrăite dosădiri ocărând pe Sfântul au șezut.

Atunci, Epifanie patriciul, cu multă asprime și mânie a zis către Sfântul: „Spune-ne nouă, răule bătrân și îndrăcit, pentru ce ai zis unele ca acestea? Oare ca niște eretici ne socotești pe noi, cetatea noastră și pe împăratul nostru? Cu adevărat, mai buni creștini suntem decât tine și pe Domnul nostru Iisus Hristos Îl mărturisim, căci are o voie dumnezeiască și omenească și suflet înțeleghător; căci

toată firea care are minte cu adevărat, are și voie și lucrare; pentru că vieții firească îi este mișcarea și minții firească îi este voia și știm pe Domnul având puterea voinței, nu numai dumnezeiască, ci și omenească; mai ales că pe cele două voințe și lucrări ale Lui nu le lepădăm”.

Părintele Maxim a spus: „Dacă crezi astfel în Biserica lui Dumnezeu, apoi pentru ce mă silești să mă împărtășesc chipului care pe toate cele grăite acum de voi le lepădă cu totul?”. Zis-a Epifanie: „Acela s-a făcut ca dezlegare a celor grele de înțeles, ca să nu se vatăme popoarele de niște cuvinte ca acelea”. Grăit-a Părintele Maxim: „Aceasta este potrivnică, căci tot omul se sfințește prin mărturisirea credinței”. Troil patriciul, a zis: „Tipos”-ul nu lepădă cele două voințe în Hristos, ci poruncește a tăcea, ca toți cu pacea să se unească”.

Părintele Maxim a zis: „A trece sub tăcere cuvântul, este a-l lepăda, fiindcă grăiește Sfântul Duh prin proorocul: *Nu sunt graiuri, nici cuvinte, a căror glasuri să nu se audă.* Pentru aceasta, de nu se grăiește vreun cuvânt, cuvântul acela nu este adevărat”. Troil zise: „Ai în inima ta precum voiești, nimeni nu te oprește”. Grăit-a Sfântul Maxim: „Pe a tuturor mântuire nu a hotărât-o Dumnezeu în inima unui om, zicând: *Cel ce se va lepăda de Mine înaintea oamenilor, Mă voi lepăda și Eu de el înaintea Tatălui Meu Cel din ceruri.* Iar dumnezeiescul Apostol ne învață, zicând: *Cu inima se crede întru dreptate, iar cu gura se mărturisește spre mântuire.* Drept aceea, dacă Dumnezeu și dumnezeieștii prooroci, cum și Apostolii, poruncesc să mărturisim cu cuvintele și cu glasurile taina credinței, care aduce la toată lumea mântuire, apoi nu este

de folos ca să punem asupra acelei mărturisirii tăcere, ca să nu se împruțineze mântuirea oamenilor”.

A doua zi de dimineață, a venit Teodosie episcopul la Cuviosul Maxim și toate cărțile care le avea Sfântul le-a luat, zicând cuvintele împărătești: „N-ai voit cinste, mergi dar la izgonire, de care ești vrednic”. Și l-a dat pe el ostașilor, care l-au dus mai întâi în Selimbria, unde a zăbovit două zile. În acea vreme, un ostaș din Selimbria s-a dus în gloate și ridicând pe popor asupra bătrânului zicea: „A venit la noi un monah care hulește pe Preacurata Născătoarea de Dumnezeu”.

Voievodul, chemând pe clericii cei mai întâi ai cetății Selimbria, pe prezbiteri, pe diaconi și pe monahii cei mai cinstiți, i-a trimis la Fericitul Maxim, ca să afle de la dânsul dacă sunt adevărate cele grăite despre el, că hulește pe Maica lui Dumnezeu. Deci, venind ei, s-a sculat Cuviosul și li s-a închinat până la pământ, cinstind fețele lor. La fel și ei s-au închinat Sfântului și au șezut toți. Atunci un bătrân din cei ce veniseră, foarte cinstit, cu multă blândețe și cu cinste, a grăit către Sfântul: „Părinte, de vreme ce unii ne-au spus despre sfinția ta, cum că nu mărturisești pe Doamna noastră, Preacurata Fecioară, Născătoare de Dumnezeu, a fi de Dumnezeu Născătoare, deci, jură-te pe Preasfânta și Cea deoființă Treime, ca să ne spui adevărul, și vei scoate îndoiala din sufletele noastre, ca să nu ne vătămăm cu nedreptate, îndoindu-ne despre tine”.

Cuviosul Maxim întinzându-se pe pământ în chipul Crucii, și iarăși sculându-se, mâinile spre cer ridicându-și, a strigat cu glas mare și cu lacrimi: „Cela ce nu mărturisește pe Doamna noastră, cea întru tot cântată, și pe cea mai sfântă și fără de prihană, și decât toate mai cinstită,

cum că cu adevărat este adevărată Maică a lui Dumnezeu, Cel ce a făcut cerul și pământul, marea și toate cele ce sunt într-însele, să fie anatema de la Tatăl și de la Fiul și de la Duhul Sfânt, de la Treimea cea deoființă și mai presus de fire și de la toate puterile cerești; cum și de la ceata Sfinților Apostoli și a Proorocilor și de la mulțimea cea fără de sfârșit a Mucenicilor, și de la tot duhul cel drept, care întru credință s-a sfârșit acum și pururea și în vecii vecilor”.

Acestea auzindu-le, toți au lăcrimat și l-au binecuvântat, zicând: „Dumnezeu să te întărească, Părinte, și să te învrednicească a-ți săvârși alergarea ta, fără împiedicare”. Apoi s-au întors în cetatea lor, iar Sfântul a fost dus în Perveris și acolo l-au închis în temniță.

Trecând multă vreme, iarăși împăratul a trimis ca să-l aducă în Constantinopol pe Cuviosul Maxim de la surghiun, cum și pe amândoi ucenicii lui. Și, sosind ei cu corabia în cetate, apunând soarele, au venit doi dregători cu zece ostași și scoțându-i din corabie, goi și desculți, i-au despărțit și deosebi pe fiecare îi străjuia. Iar după câteva zile au fost duși în palat.

Și au adus separat pe ucenicul Anastasie și l-au silit să spună ceva de rău asupra învățătorului său; dar după ce acela n-a voit să grăiască nedreptate asupra dreptului, l-au bătut tare cu palmele, apoi au trimis pe fiecare în temniță la locul său.

După aceasta, a doua zi seara, Troil patriciul și Berghie Eratas, stolnicul împărătesc, au venit la Cuviosul Maxim. Apoi, șezând și poruncind și Sfântului să șadă, i-au zis: „Spune-ne nouă, ce vorbă ai avut cu Piroș în Africa și în Roma și cu ce fel de dovezi l-ai înduplecat să-și bleste-

me dogma sa și s-o primească pe a ta?”. Sfântul răspunse: „Eu n-am nici o dogmă a mea, ci cele de obște ale Bisericii sobornicești, pentru că n-am adăugat nici un cuvânt nou, care să se numească dogma mea”. Apoi l-au mai întrebat: „Nu te împărtășești cu scaunul Constantinopolului?”. Grăit-a Sfântul: „Nu mă voi împărtăși”.

Aceștia au zis: „Pentru ce?”. Sfântul răspunse: „Deoarece a lepăda cele patru Sfinte Sinoade prin cele nouă capitole ce le-au alcătuit în Alexandria și din alcătuirea scrisă de Serghie patriarhul, în această carte, cum și prin „Tipos”-ul, care nu de mult s-a adus de față, iar pe cele ce le-au dogmatizat, pe acelea le-au lepădat prin Tipos și s-au blestemat singuri pe sine de atâtea ori. Deci cei ce singuri de la sine sunt blestemați și lepădați de sinodul ce a avut loc în Roma și de preoție sunt înstrăinați, aceia ce fel de Taină săvârșesc? Apoi ce duh vine asupra acelora care se hirotonisesc de unii ca aceia?”. Zis-au lui: „Apoi, ce, tu singur te vei mântui, iar ceilalți toți vor pieri?”.

Grăit-a lor Sfântul: „Când toate popoarele se închinău în Babilon chipului de aur, cei trei Sfinți Tineri n-au osândit pe nimeni la pierzare; pentru că nu căutau la faptele altora, ci numai pe ei singuri se păzeau, ca să nu cadă din buna credință cea adevărată. Asemenea și Daniil, cel aruncat în groapa cu lei, n-a osândit pe aceia care nu se rugau lui Dumnezeu, după porunca lui Darie; ci cugeta și se îngrijea despre sine și voia mai bine să moară, decât să greșească lui Dumnezeu și să se mustre de conștiința sa pentru călcarea legii lui Dumnezeu. Deci, să nu-mi dea și mie Dumnezeu, să judec pe cineva, nici să zic: numai eu mă voi mântui. Însă pe cât pot, voiesc mai bine a muri,

decât să-mi tulbur conștiința mea, greșind cu ceva înaintea drepte credințe”.

Zis-au lui: „Ce vei face când romanii se vor uni cu bizantinii? Căci aseară au venit de la Roma doi clerici și dimineață, în ziua duminicii, se vor împărtăși cu patriarhul din Prea Curatele Taine”. Cuviosul răspunse: „Chiar dacă toată lumea ar începe să se împărtășească cu patriarhul, eu nu pot să mă împărtășesc cu dânsul, pentru că știu că Duhul Sfânt, prin Apostolul Pavel, a dat anatemei chiar pe îngeri, dacă ar fi propovăduit într-alt chip, aducând ceva nou în credință”. Aceia i-au zis: „Cu adevărat, este de trebuință ca două voințe și hotărâri să mărturisim în Hristos?”. Sfântul răspunse: „Este cu adevărat de trebuință să cinstim dreapta credință, pentru că nici o ființă nu este fără acea firească lucrare. Căci Sfinții Părinți arătat grăiesc, că nu este, nici nu se cunoaște fire fără lucrarea ei din sine; drept aceea, dacă nu este și nici nu se cunoaște firea fără lucrare, atunci cum se poate ști că Hristos este adevărat Dumnezeu și om cu firea?”.

Atunci au zis: „Știm că așa este adevărat, însă să nu mârșăiești pe împăratul, care pentru împăcare a alcătuit „Tipos”-ul acela, nu ca să ia ceva din acele ce se cunosc în Hristos, ci ca să aducă pace Bisericii, poruncind ca să nu se mai vorbească de acele lucruri care fac dezbinare”.

Omul lui Dumnezeu, aruncându-se la pământ, a răspuns cu lacrimi: „Să nu se mârșăiească bunul și iubitorul de Dumnezeu împărat asupra prostimii mele; căci nu pot să mănii pe Dumnezeu, tăcând asupra acelora care ne-a poruncit să le grăim și să le mărturisim; pentru că dacă după dumnezeiescul Apostol, El este care a pus întâi în Biserică pe apostoli, al doilea pe proroci, al treilea pe

dascăli, apoi printr-înșii El singur a grăit; iar din toată Scriptura, din Așezământul cel vechi și cel nou, de la Sfinții învățatori și de la Sinoade învățăm a ști cum că are puterea a voi și a lucra acestea: prin dumnezeirea și prin omenirea sa, adică Iisus Hristos, Domnul și Dumnezeuul nostru, Cel ce S-a întrupat. Pentru că nimic nu-I este cu neajungere dintr-acelea prin care, ca un Dumnezeu, sau dintr-acelea prin care, ca un Om, se cunoaște, afară de păcat. Și dacă este desăvârșit după amândouă și de nimic nu are lipsă; apoi, cu adevărat, toată taina cea pentru El o înjosește acela care nu-L mărturisește că este o singură ființă cu osebirile, care i se cuvin ei, după amândouă firile”.

Și multe întrebări și cercetări făcându-se, nici unul din patriarhii care ședeau acolo n-a grăit nimic. Și când se întindea cuvântul pentru sinodul ce a fost în Roma, un oarecare Demostene a strigat: „Nu era drept sinodul acela, fiindcă l-a adunat Martin, episcopul cel lepădat”. Maxim, omul lui Dumnezeu, a răspuns: „Nu este lepădat Martin, ci prigonirea pătimașă”.

După aceasta, trimițând pe Sfânt afară, se sfătuiau ce să facă cu dânsul; deci, s-au sfătuit cei fără de omenie chinuitori, ca și cum fiind cu iubire de oameni, să-l dăruiască cu viață, dar chinuri să-i dea mai grele decât moartea; de aceea l-au dat în mâinile eparhului cetății. Acela, luând pe Cuviosul Maxim cu ucenicii lui și în curte ducându-i mai întâi pe Sfântul bătrân dezbrăcându-l și întinzându-l la pământ, cu vine tari a poruncit să-l bată, necruțându-i bătrânețile, nelegiuitul chinuitor, nici rușinându-se de cinstea lui, nici umilindu-se, văzând trupul lui cel chinuit de nevoințele pustnicești. Și cu atâta asprime l-a bătut, încât s-a roșit pământul cu sângele lui, iar trupul lui s-a

sfărâmat, încât nici un loc nu i-a rămas neatins de răni.

Apoi, fiara cea sălbatică, întorcându-se la ucenicii Cuviosului cu mânie, de asemenea i-a jertfit pe amândoi. Și bătute fiind ei, crainicii strigau: „Cei ce nu se supun poruncii împărătești și întru nesupunere petrec, vrednici sunt să pătimească unele ca acestea”. Și astfel, abia suflând, i-au aruncat în temniță.

A doua zi, pe Sfântul și Cuviosul bărbat, cu cel mai întâi ucenic Anastasie, din temniță iarăși, în curte, l-au adus abia viu, cu totul plin de răni, încât se înduioșa oricine, văzând un bătrân cinstit, un Sfânt pustnic, un învățător și mărturisitor de Dumnezeu cu totul însângerat și de cumplite bătăi rănit, de la picioare până la cap, neavând asemănare. Însă nu s-au umilit de dânsul acei împietriți la inimă, ci mai cumplită chinuire i-au făcut, pentru că, scoțându-i limba cea de Dumnezeu grăitoare, care izvora râuri de înțelepte învățături și îneca credințele cele eretice, au tăiat-o fără milostivire, vrând astfel ca să pună tăcere gurii celei de Dumnezeu grăitoare.

Aceeași au făcut-o și ucenicului său, Anastasie cel dintâi, și iarăși în temniță i-au închis pe ei. Și Cel ce a făcut oarecând limba pruncilor spre lauda numelui lui Hristos Domnul și mutului i-a dat bună grăire, Acela și acestor robi ai Săi, credincioși adevărați, adică Cuviosului Maxim Mărturisitorul și Mucenicul, la fel și ucenicului său, Cuviosului Anastasie, le-a dat mai presus de nădejde a grăi și fără limbă, mai bine și mai limpede decât înainte de tăierea limbilor. Înștiințându-se despre aceasta ticăloșii eretici, o! cât s-au rușinat și, spre mai mare zavistie porbindu-se, mâna lui cea dreaptă cu cuțitul i-au tăiat-o și la pământ i-au aruncat-o; la fel au făcut și Sfântului Anas-

tasie, ucenicului său, i-au tăiat mâna. Iar pe ucenicul celălalt, Anastasie, apocrisiariul Bisericii Romei, l-au cruțat, fiindcă a fost cândva scriitor la împărați.

După aceasta, pe Cuviosul Maxim cu ucenicul, scoțându-i din curte, îi târau prin tot târgul cu batjocură, arătând la tot poporul mâinile și limbile lor cele tăiate și cu glasuri fără rânduială făcând strigare și răs. Iar după acea chinuire fără omenie și batjocură necinstită, i-au trimis separat la izgonire mai depărtată, pe fiecare din acești trei, fără purtare de grijă pentru dânșii, fără hrană și fără haine, goi și desculți.

Deci, multe nevoi și necazuri a răbdat pe cale Cuviosul Maxim, încât de durerile cele mari, cu nici un chip nu putea să fie dus nici pe dobitoc, nici în căruță; și împletind ostașii un coș în chip de pat și, punând într-însul pe bătrânul cel bolnav, astfel abia a putut fi dus cu multă osteneală în surghiun. Deci, trecându-l într-o țară oarecare a sciților, în cetatea Shimara, l-au închis în temniță. Iar Cuviosul Anastasie, ucenicul lui, care a răbdat cu dansul tăierea limbii și a mâinii, acela pe cale a murit, de multe osteneli și dureri; iar sfântul lui suflet a trecut la Dumnezeu, în viața cea fără de moarte. Apoi Cuviosul Maxim, după izgonirea aceea petrecând încă trei luni lângă cei vii, cu rea pătimire a fost încuiat în temniță și nu avea de la nimeni ajutor la bătrânețile sale, nici miluire iubitoare de oameni de la cineva; ci când a voit Domnul să-i facă sfârșitul durerilor și necazurilor și la acea veșnică veselie, în cerești împărății să-l ducă, l-a mângâiat mai întâi pe pământ, prin oarecare dumnezeiască arătare, spunându-i ziua și ceasul cel mai de pe urmă al sfârșitului lui.

Fericitul răbdător de chinuri, de multă bucurie umplându-se, deși totdeauna era gata spre ieșire, însă atunci mai mult se pregătea. Și venindu-i vremea și ceasul cel dorit, cu veselie și-a dat sufletul său în mâinile lui Hristos Dumnezeu, pe Care din tinerețe L-a iubit și pentru Care atâta a pățimit. Astfel, Mărturisitorul lui Hristos și Mucenicul, a trecut din cele de aici și a intrat întru bucuria Domnului său și a fost îngropat în acea cetate.

După îngroparea Sfântului, s-au văzut la mormântul lui trei făclii, care cu minune luminau ca văpaia negrăitei străluciri și locul acela îl luminau. Căci cela ce în viața sa era lumină lumii, acela și după moarte nu înceta a lumina. Încă și acum luminează prin chipul vieții sale celei îmbunătățite și mult chinuite și al răbdării celei mari după Dumnezeu. Și se vedeau acolo trei făclii, ca un încredințat semn, cum că un plăcut ca acesta al Prea Sfintei Treimi este sălășluit întru luminile cele neînserate, întru împărăția lui Dumnezeu, unde cu dreptii strălucește ca soarele, indulcindu-se la lumina Sfintei Treimi.

Cuvânt înainte pentru dragoste,

către Elpidie presbiterul

Iată că, pe lângă cuvântul despre viața ascetică, am trimis cuvioșiei tale, părinte Elpidie, și cuvântul despre dragoste, în patru sute de capete, după numărul celor patru Evanghelii. Poate e nevrednic de a ta nădejde, dar e pe măsura puterii noastre. Însă acestea nu sunt lucrări ale minții mele, ci ale Sfinților Părinți, adunate și înfățișate pe scurt, pentru a înlesni ținerea-minte a lor. Le-am trimis cuvioșiei tale pentru ca, citindu-le cu bună cunoștință, singur să găsești folosul dintr-însele, trecând cu vederea lipsa de frumusețe a acestor ziceri și să te rogi pentru smerenia mea, cea pustie de tot folosul duhovnicesc. Te mai rog să nu fie spre supărare cele scrise - am făcut-o din ascultare - pentru că mulți suntem astăzi cei ce supărăm prin cuvinte, iar cei ce învață prin lucrare sau primesc învățătura sunt foarte puțini. Dar te rog să iei aminte cu de-adinsul la fiecare dintre capete, pentru că, precum mi se pare, nu toate sunt lesne de înțeles, ci adesea, pentru mulți, unele au nevoie de împreună-cercetare, deși par mai simple decât toate. Poate din ele se va arăta ceva de folos pentru suflet. Și se va descoperi cu adevărat, prin darul lui Dumnezeu, celui ce le citește cu cuget neiscoditor, cu dragoste și în frica lui Dumnezeu. Iar cel ce nu citește pentru folos duhovnicesc, ori această alcătuire a mea, făcută cu osteneală, ori alta, de orice fel, ci pentru a căuta în ea cuvinte cu care să învinuiască pe cel ce a scris, iar pe sine să se arate mai înțelept decât acela, un astfel de om, ca unul ce e plin de sine, niciodată nu va dobândi vreun folos de nicăieri.

ÎNTÂIA SUTĂ

Din capetele cele pentru dragoste ale Sfântului Maxim Mărturisitorul

1. Dragostea este o așezare a sufletului întru care nu se cinstește nimic mai mult, din cele ce sunt, decât cunoștința lui Dumnezeu. Dar e cu neputință să deprindă această dragoste desăvârșită cel ce e împătimit față de ceva din cele pământești.

2. Dragostea se naște din nepătimire; iar nepătimitirea, din nădejdea în Dumnezeu și nădejdea din răbdare și îndelungă-răbdare; pe acestea le naște înfrânarea cea atotcuprinzătoare; înfrânarea se naște din frica lui Dumnezeu, iar frica, din credința cea întru Domnul.

3. Cel ce crede în Domnul se teme de muncă;¹ iar cel ce se teme de muncă, se înfrânează de la patimi; rabdă necazurile și cine rabdă necazurile va avea nădejdea în Dumnezeu, cea care desface mintea de toată împătimitirea pământească și, despărțindu-se de aceasta, mintea va dobândi dragostea cea către Dumnezeu.

4. Cel ce iubește pe Dumnezeu mai mult decât cele făcute de El, cinstește mai presus de orice cunoștința Lui și neslăbind în dorire, stăruiește în aceasta.

¹ se înțeleg muncile iadului

5. Dacă toate cele ce sunt s-au făcut prin Dumnezeu și pentru Dumnezeu, iar Dumnezeu este mai bun decât cele ce s-au făcut printr-Însul, cel ce lasă pe Dumnezeu și se ocupă de cele mai rele, se arată pe sine că cinstește mai mult, decât pe Dumnezeu, pe cele ce s-au făcut prin El.

6. Cel ce are mintea ațintită la dragostea lui Dumnezeu, disprețuiește toate cele ce se văd și însuși trupul său, ca pe ceva străin.

7. Dacă sufletul este mai bun decât trupul și Dumnezeu este fără asemănare mai bun decât lumea pe care a zidit-o, cel ce cinstește trupul mai mult decât sufletul și lumea zidită de Dumnezeu mai mult decât pe Ziditorul, cu nimic nu se deosebește de închinătorii la idoli.

8. Cel ce și-a despărțit mintea de dragostea lui Dumnezeu și o are legată de vreun lucru din cele sensibile, unul ca acela cinstește trupul mai mult decât sufletul și cele făcute de Dumnezeu mai mult decât pe Creatorul lor.

9. Dacă viața minții este luminarea cunoștinței, iar pe aceasta o naște dragostea către Dumnezeu, bine s-a zis că nimic nu e mai mare decât dumnezeiasca dragoste.

10. Când mintea se duce către Dumnezeu aprinsă de dorul dragostei, atunci nici pe sine și nici altceva din cele ce sunt nu mai simte, căci luminându-se cu totul de dumnezeiasca și nemărginita lumină, rămâne fără simțire față de cele făcute de Dânsul, la fel ca ochiul trupesc față de stele, atunci când răsare soarele.

11. Toate faptele bune ajută minții spre dumnezeiescul dor, dar mai mult decât toate, rugăciunea curată; prin aceasta, ca și cu niște aripi înălțându-se către Dumnezeu, iese afară din toate cele ce sunt.

12. Când mintea se răpește prin dragoste de cunoștința dumnezeiască, ieșind afară din cele ce sunt, ea simte dumnezeiasca nemărginire. Atunci, precum dumnezeiescul Isaia, venind datorită uimirii la simțirea smereniei sale, zice cuvintele proorocului: *Vai mie, că sunt pierdut! Sunt om cu buze spurcate și locuiesc în mijlocul unui popor cu buze necurate. Și pe Domnul Savaot L-am văzut cu ochii mei!* (Isaia 6, 5).

13. Cel ce iubește pe Dumnezeu, nu poate să nu iubească pe fiecare ca pe sine însuși, deși se scârbește de patimile celor ce încă nu s-au curățat. De aceea, văzând întoarcerea și îndreptarea lor, se bucură cu mare și negrăită bucurie.

14. Necurat este sufletul plin de gânduri, de poftă și de ură.

15. Cel ce vede greșelile cuiva, oricine ar fi acel om, străin e cu totul de dragostea lui Dumnezeu. Căci dragostea către Dumnezeu nu îngăduie ura față de om.

16. *De mă iubiți - zice Domnul - păziți poruncile Mele* (Ioan 14, 15). *Aceasta este porunca Mea: să vă iubiți unul pe altul* (Ioan 15, 12). Deci, cel ce nu iubește pe aproapele, nu păzește porunca, iar cel ce nu păzește porunca, nici pe Dumnezeu nu-L poate iubi.

17. Fericit este omul care nu se lipește de nici un lucru stricăcios sau vremelnic.

18. Fericit este cel care pe tot omul poate să-l iubească la fel.

19. Fericită este mintea care pe toate cele ce sunt le-a trecut cu vederea și se desfătează neîncetat cu dumnezeiasca frumusețe.

20. Cel ce grija pentru trup o întoarce spre poftă și pentru cele vremelnice ține pomenire de rău asupra aproapelui, unul ca acesta slujește făpturii în locul Făcătorului.

21. Cel ce își păzește trupul sănătos și nesupus plăcerii, îl are împreună- slujitor spre lucrarea celor bune.

22. Cel ce fuge de toate poftele cele lumești, se așază pe sine mai presus de materia lumească.

23. Cel ce iubește pe Dumnezeu, și pe aproapele îl iubește; unul ca acesta nu-și păstrează averea, ci o rânduiește cu cuviința dumnezeiască, dând fiecăruia cele de folos.

24. Cine face milostenie urmând lui Dumnezeu, nu cunoaște deosebire între cel rău și cel bun, între cel drept și cel nedrept, în ce privește cele trebuincioase trupului, ci tuturor le împarte la fel, deși pentru voința cea bună cins-tește mai mult pe cel îmbunătățit, decât pe cel rău.

25. Precum Dumnezeu, din fire, ca un bun și fără de patimă, pe toți îi iubește la fel, dar pe cel cu viață îmbunătățită îl slăvește, ca pe unul ce a dobândit cunoștința, iar pe cel rău îl miluiește cu bunătate și certându-l în veacul acesta, îl întoarce, așa și cel cu bună voire și fără de patimă pe toți oamenii la fel îi iubește, pe cel bun pentru firea și înclinarea bună a voii sale, iar pe cel rău pentru fire și din compătimire, miluindu-l ca pe unul ce e fără de minte și umblă întru întuneric.

26. Așezământul dragostei se cunoaște nu numai prin dăruirea de bani, ci cu mult mai mult prin împărtășirea cuvântului lui Dumnezeu și prin slujire.

27. Cel ce s-a lepădat desăvârșit de lucrurile lumii și slujește aproapelui prin dragoste nefățarnică, degrab se slobozește de toată patima, făcându-se părtaș dragostei dumnezeiești și cunoștinței.

28. Cel ce a agonisit în sine dumnezeiasca dragoste, nu ostenește urmând Domnului Dumnezeu, precum dumnezeiescul Ieremia, ci toată osteneala, batjocura și ocară o suferă vitejește, nimănui socotindu-i ceva rău.

29. Când te va ocări cineva sau nu te va băga în seamă, atunci fii cu luare-aminte la gândurile mâniei, ca nu cumva despărțindu-te de dragoste prin întristare, să te așeze în ținutul urii.

30. Când suferi ocară sau necinstea, înțelege că ai dobândit mult folos, căci pentru necinste s-a aruncat afară din tine slava deșartă.

31. Precum amintirea focului nu încălzește trupul, așa credința fără dragoste nu aduce în suflet lumina cunoștinței.

32. Precum lumina soarelui atrage ochiul sănătos, așa și cunoștința lui Dumnezeu, prin dragoste, atrage la sine în mod firesc mintea cea curată.

33. Minte curată este cea care s-a despărțit de necunoștință și strălucește cu totul de lumina dumnezeiască.

34. Sufletul curat este cel care s-a izbăvit de patimi și neincetat se veselește de dumnezeiasca dragoste.

35. Patimă de ocară este mișcarea sufletului împotriva firii.

36. Nepătimirea este o așezare pașnică a sufletului, în care acesta se face cu anevoie de mișcat spre răutate.

37. Cel ce prin sânguință a agonisit roadele dragostei, nu se desparte de ea, chiar de ar pătimi mii de rele, adevărind aceasta Ștefan, ucenicul lui Hristos și cei asemenea lui și însuși Mântuitorul, rugându-se pentru ucigași și cerându-le lor iertare de la Dumnezeu, ca pentru unii care nu știau ce fac.

38. Dacă dragostea este îndelungă răbdare și bunătate, cel gâlcevitor și viclean este străin de dragoste. Iar cel străin de dragoste, străin e și de Dumnezeu, căci Dumnezeu este dragoste.

39. Să nu ziceți - spune dumnezeiescul Ieremia - că sunteți biserica Domnului (Ieremia 7, 4). Și tu să nu zici despre credința în Domnul nostru Iisus Hristos că poate să mă mântuiască ea singură, căci e cu neputință aceasta, dacă nu vei agonisi prin fapte și dragostea cea către Dânsul. Căci despre credința simplă (fără de fapte n.n.) e scris: *și dracii cred și se cutremură* (Iacov 2, 19).

40. O faptă a dragostei este facerea de bine către aproapele și îndelunga răbdare și îngăduința și folosirea lucrurilor cu dreaptă socoteală.

41. Cel ce iubește pe Dumnezeu, nu mârșăiește pe nimeni și nu se întristează pentru cele vremelnice, ci mârșăiește și se mârșăiește doar cu acea întristare mântuitoare cu care fericitul Pavel s-a întristat și a întristat pe corinteni.

42. Cine iubește pe Dumnezeu, îngerească viața pe trece pe pământ, postind și priveghind, cântând și rugându-se și totdeauna gândind cele bune despre orice om.

43. Dacă cel ce pofteste ceva, se nevoiește să dobândească acel lucru și dacă Dumnezeu e mai bun decât toate bunătățile și dorințele și mai dorit fără asemănare, datori suntem a arăta toată sânguința pentru a-L dobândi pe Cel din fire bun și dorit.

44. Să nu-ți întinezi trupul cu fapte urâte și să nu-ți spurci sufletul cu gânduri rele și pacea lui Dumnezeu va veni peste tine, aducând dragostea.

45. Chinuiește-ți trupul cu nemâncare și cu priveghere și îndeletnicește-te fără de lenevire în cântarea psal-

milor și în rugăciune și sfințenia întregii înțelepciuni va veni peste tine, aducând iubire.

46. Cel ce s-a învrednicit de dumnezeiasca cunoștință, agonisind prin dragoste lucrarea acesteia, nu se va clăti niciodată de duhul slavei deșarte; iar cel ce încă nu s-a învrednicit de aceasta, se poartă ușuratic; dacă însă unul ca acesta va privi către Dumnezeu în tot ce face, lucrând ca pentru El, cu ajutorul Lui prea lesne va scăpa de aceea.

47. Cel ce încă nu a dobândit dumnezeiasca cunoștință, care se lucrează prin dragoste, acela cugetă înalt despre cele ce, după Dumnezeu, se fac de el. Dar cel ce s-a învrednicit a o dobândi pe aceasta, din toată inima spune cuvintele patriarhului Avraam, pe care le-a rostit când s-a învrednicit dumnezeieștii arătări: *Eu sunt pământ și cenușă* (Facere 18, 27).

48. Cel ce se teme de Domnul, pururea are împreună-vorbitoare smerita cugetare și prin cele ce îi pune înaintea aceasta, vine la dumnezeiasca dragoste și la mulțumire. Pentru că își aduce aminte de petrecerea cea mai dinainte din lume și de greșelile cele de multe feluri și de ispitele ce i s-au întâmplat lui din tinerețe, și cum din toate acestea l-a izbăvit pe el Domnul și l-a mutat din viața cea pătimasă la viața cea după Dumnezeu, și împreună cu frica primește și dragostea, mulțumind pururea cu multă smerenie Făcătorului de bine și Chivernisitorului vieții noastre.

49. Să nu-ți întinezi mintea cu gânduri ale poftei și ale mâniei, ca nu cumva să cazi din rugăciunea curată în duhul trândăvirii.

50. Mintea cade din îndrăzneala către Dumnezeu când s-a întinat cu cugete rele, făcându-se împreună-vorbitoare cu ele.

51. Cel fără minte, robindu-se de patimi, când e mișcat de mânie se tulbură, grăbindu-se fără socoteală a fugi de frați, și când iarăși se aprinde de poftă, părăndu-i rău, aleargă să-i întâmpine; iar cel priceput în amândouă împrejurările lucrează dimpotrivă. Pentru că în vremea mâniei, tăind pricinile tulburării din suflet, se izbăvește de scârba față de frați, iar în vremea poftii se înfrânează de la toată întinarea și pornirea cea dobitocească.

52. Să nu părăsești mănăstirea ta în vremea ispitelor, ci rabdă cu vitejie furtuna gândurilor, mai ales al deznădejdiei și acediei (moleșelii) și așa, cu dumnezeiasca purtare de grijă, încercat făcându-te prin necazuri, vei afla nădejdea cea adevărată în Dumnezeu, iar de o vei părăsi, te vei găsi neiscusit și fără de bărbăție și nestatornic.

53. De vrei să nu cazi din dragostea cea după Dumnezeu, să nu lași pe fratele să se culce, mâhnit fiind asupra lui, ci mergi întâi și împacă-te cu fratele tău (Matei 5, 24) și, venind, adu-I lui Hristos, prin stăruitoare rugăciune, darul dragostei: conștiința curată.

54. Dacă cel ce are toate darurile Duhului, iar dragoste nu are, nimic nu folosește, după cum grăiește dumnezeiescul Apostol (I Corinteni 13, 3); deci câtă sârguință suntem datori a arăta pentru dobândirea ei!

55. Dacă iubirea nu face rău aproapelui (Romani 13, 10), cel ce pizmuiește pe fratele și se întristează pentru viețuirea lui cea bună și batjocorindu-l, îi necinstește bunul nume sau caută a-i face rău, se arată pe sine străin de dragoste, vinovat făcându-se osândeii veșnice.

56. Dacă iubirea este *împlinirea legii* (Romani 13, 10), cel ce ține minte răul asupra fratelui și vicleșuguri împotriva lui uneltește și se roagă împotriva-i, bucurându-se

de căderea lui, vrednic este veșnicei munci, precum călcătorii de lege.

57. Dacă cel ce grăiește de rău pe frate, ori judecă pe fratele său, grăiește de rău legea și judecă legea (Iacov 4, 11), iar legea lui Hristos este dragostea, atunci clevetitorul cade din dragostea lui Hristos, nefăcându-se părtaș de veșnica milă.

58. Să nu fie auzul tău ascultând cu dulceață limba clevetitorului, nici limba ta grăind ceva împotriva aproapelui în auzul iubitorului de defăimare, ca să nu cazi din dumnezeiasca dragoste și străin să te afli de viața veșnică.

59. Nu primi (în suflet) batjocura ce se aduce împotriva părintelui tău și nu-l invita la tine pe cel care îl necinstește pe dânsul, ca să nu se mânie Domnul pentru lucrurile tale și să te piardă cu totul din pământul celor vii.

60. Astupă gura celui ce clevetește la urechea ta, ca să nu săvârșești împreună cu dânsul un îndoit păcat: pe tine obișnuindute-te în patimile ce duc la pieire și pe acela neoprindu-l de a fi împotriva aproapelui.

61. *Iar Eu vă zic vouă - zice Domnul - iubiți pe vrăjmașii voștri, binecuvântați pe cei ce vă blestemă, faceți bine celor ce vă urăsc și rugați-vă pentru cei ce vă vatămă și vă prigonesc* (Matei 5, 44). De ce a poruncit acestea? Ca pe tine să te slobozească de ură și de întristare, de mânie și de pomenirea de rău, și să te învrednicești a dobândi dragostea desăvârșită, pe care este cu neputință a o avea cel ce nu iubește pe toți oamenii la fel, asemenea lui Dumnezeu, Care pe toți îi iubește la fel și *voiește ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină* (I Timotei 2, 4).

62. *Eu însă vă spun vouă: Nu vă împotriviți celui rău; iar cui te lovește peste obrazul drept, întoarce-i și pe*

celălalt. Celui ce voiește să se judece cu tine și să-ți ia haina, lasă-i și cămașa. Iar de te va sili cineva să mergi o milă, mergi cu el două (Matei 5, 39-41). De ce așa? Ca și pe tine să te păzească și pe acela să-l îndrepte și să-l învețe prin nerăutatea ta și pe amândoi, ca un Părinte bun, sub jugul dragostei să vă aducă.

63. Nu putem îndura nălucirile pătimăse ale lucrurilor spre care vreodată am avut poftă. Deci cine biruiește nălucirile cele cu patimă, cu adevărat va defăima și lucrurile ce pricinuesc aceste năluciri, de vreme ce războiul prin aduceri-aminte este mai cumplit decât cel prin lucruri, tot atât cât este mai ușoară săvârșirea păcatului cu gândul, decât prin faptă.

64. Unele patimi sunt trupești, altele sufletești; cele trupești își au pricina în trup, iar cele sufletești, în lucrurile cele din afară. Dar pe amândouă le taie dragostea și înfrânarea; prima, pe cele sufletești, iar cealaltă, pe cele trupești.

65. Unele patimi sunt ale părții iubitoare a sufletului, iar celelalte ale părții poftitoare a lui. Dar amândouă se mișcă prin simțuri, atunci când sufletul se află departe de dragoste și înfrânare.

66. Cu mult mai anevoie de biruit sunt patimile iușimii decât cele ale părții poftitoare. Pentru aceasta și Domnul, ca un leac preaputernic, porunca dragostei a dat.

67. Toate celelalte patimi țin ori de mânie, ori de partea poftitoare a sufletului, ori de cea rațională a lui, cum ar fi uitarea sau neștiința. Iar trândăvia spirituală (acedia), cuprinzând toate puterile sufletului, în scurt timp deșteaptă toate patimile sufletului. De aceea este mai grea decât celelalte patimi. Iar Domnul, arătând vindecarea ei, zice: *Prin răbdarea voastră veți dobândi sufletele voastre* (Luca 21, 19).

68. Să nu lovești niciodată pe vreunul dintre frați, mai ales fără motiv, ca nu cumva, nesuferind necazul, să fugă pe ascuns și atunci nu vei mai scăpa de muștrarea conștiinței, care-ți va pricinui întristare în vremea rugăciunii, depărtând mintea ta de la dumnezeiasca îndrăzneală.

69. Să nu îngădui cugetele care seamănă sminteală împotriva cuiva și nici pe oamenii care fac aceasta, căci cei ce le privesc, chiar de s-ar întâmpla ele cu voie sau fără de voie, nu cunosc calea păcii, care prin iubire aduce, pe cei ce o îndrăgesc, la cunoașterea lui Dumnezeu.

70. Încă nu are dragoste desăvârșită cel ce se schimbă după socotința oamenilor, atunci când pe unul iubește, iar pe altul îl urăște, pentru un lucru sau altul, sau pe același om uneori îl iubește, alteori îl urăște, din aceleași pricini.

71. Dragostea desăvârșită nu defaimă firea oamenilor din cauza scopurilor diferite ale lor, căci ea e aceeași; deci privind la aceasta, pe toți oamenii îi iubește la fel: pe cei îmbunătățiți, ca pe niște prieteni, iar pe cei răi, ca pe niște vrăjmași îi iubește, făcându-le bine și îndelung răbdând, suferind răul de la ei și nesocotindu-l nicidecum, ci și pătimind pentru dânșii, ca și pe aceștia să-i facă prieteni, de este cu puțință. O astfel de așezare arată întotdeauna roadele dragostei către toți oamenii deopotrivă. De aceea și Domnul nostru Iisus Hristos, arătând dragostea Sa către noi, pentru toată omenirea a pățimit și nădejdea învierii a dăruit-o la fel tuturor, deși fiecare se face pe sine vrednic fie de slavă, fie de chinuri.

72. Cel ce nu disprețuiește slava și necinstea, bogăția și sărăcia, plăcerea și întristarea, încă nu a agonisit dragostea desăvârșită, pentru că dragostea cea desăvârșită nu

numai pe acestea le disprețuiește, ci însăși vremelnica viață și moartea.

73. Ascultă ce zic cei care s-au învrednicit de dragostea cea desăvârșită: *Cine ne va despărți pe noi de iubirea lui Hristos? Necazul, sau strâmtorarea, sau prigoana, sau foametea, sau lipsa de îmbrăcăminte, sau primejdia, sau sabia? Precum este scris: «Pentru Tine suntem omorâți toată ziua, socotiți am fost ca niște oi de junghiere». Dar în toate acestea suntem mai mult decât biruitori, prin Acela Care ne-a Iubit. Căci sunt încredințat că nici moartea, nici viața, nici îngerii, nici stăpânirile, nici cele de acum, nici cele ce vor fi, nici puterile, nici înălțimea, nici adâncul și nici o altă făptură nu va putea să ne despartă pe noi de dragostea lui Dumnezeu, cea întru Hristos Iisus, Domnul nostru (Romani 8, 35-39).*

74. Iar pentru dragostea cea către aproapele, ascultă iarăși ce spun: *Spun adevărul în Hristos, nu mint, martor fiindu-mi conștiința mea în Duhul Sfânt, că mare îmi este întristarea și necurmată durerea inimii. Căci aș fi dorit să fiu eu însumi anatema de la Hristos pentru frații mei, cel ce un neam cu mine, după trup, care sunt israeliți (Romani 9, 1-4 și celelalte). Asemenea și Moise și ceilalți sfinți.*

75. Cel ce nu disprețuiește slava (lumii), plăcerea și iubirea de argint, care este hrănitoarea acestora, acela nu poate tăia pricinile mâniei. Iar cel ce nu le taie pe acestea, nu poate dobândi dragostea desăvârșită.

76. Smerenia și reaua pătimire slobozesc pe om de tot păcatul: cea dintâi tăind patimile sufletului, iar cealaltă pe cele ale trupului. Aceasta se vede că făcea și fericitul David, când se ruga către Dumnezeu, zicând: *Vezi smeren-*

nia mea și osteneala mea și-mi iartă toate păcatele mele (Psalmul 24, 19).

77. Prin poruncile Sale, Domnul îi face nepătimiși pe cei ce le lucrează pe ele, iar prin dumnezeieștile dogme le dăruiește lor luminarea cunoștinței.

78. Toate dogmele sunt sau despre Dumnezeu sau despre cele văzute și nevăzute sau despre Pronia și Judecata Lui, care se arată în acelea.

79. Milostenia tămăduiește partea cea iute a sufletului, postul veștejește pofta, iar rugăciunea curățește mintea și o gătește către vederea celor ce sunt. Pentru că Domnul ne-a dat nouă poruncile potrivit cu puterile sufletului.

80. *Învățați-vă de la Mine - zice - că sunt blând și smerit cu inima și celelalte (Matei 11, 29); blândețea păzește mânia netulburată, iar smerenia slobozește mintea de trufie și de slava deșartă.*

81. Frica de Dumnezeu este îndoită: una se naște în noi din teama de chinuri, aducând cu ea înfrânarea, răbdarea, nădejdea în Dumnezeu și nepătimirea, iar cealaltă este împreună cu dragostea, susținând pururea în suflet sfiala evlaviei ca nu cumva, din îndrăzneala dragostei, aceasta să vină la defăimarea lui Dumnezeu.

82. Dragostea desăvârșită alungă frica cea dintâi din sufletul care a dobândit-o pe aceasta care nu se mai teme de muncă, ci precum s-a zis, este împreună cu dragostea. Celei dintâi i se potrivește cuvântul: *Prin frica de Dumnezeu te ferosti de rele (Pilde 16, 6)* și: *Frica de Dumnezeu este începutul înțelepciunii (Pilde 1, 7)*, iar celei de a doua: *Frica de Domnul este curată, rămâne în veacul veacului (Psalmul 10, 10)* și *...n-au lipsă cei ce se tem de El (Psalmul 33, 9).*

83. *Omorâți mădularele voastre, cele pământești: desfrânarea, necurăția, patima, pofta rea și lăcomia* (Coloseni 3, 5). *Pământ* a numit cugetul trupului, iar *desfrânare*, păcatul cel cu lucrare, *necurăție* a numit învoirea minții cu păcatul, *patimă* a numit gândul pătimăș, iar *pofta rea*, primirea simplă a gândului de poftă și *lăcomie*, materia care face să se nască și să crească patima. Deci pe acestea toate a poruncit dumnezeiescul Apostol să le omorâm, ca pe unele ce sunt mădulare ale cugetului trupesc.

84. Amintirea aduce în minte gândul simplu și dacă aceasta zăbovește într-înșea, se naște patima. Și nelepădându-se aceasta, pleacă mintea spre învoiala cu păcatul, din care vine apoi la păcatul cu lucrarea. Deci preaițeleptul Apostol, scriind către neamuri, poruncește a lepăda întâi săvârșirea păcatului. Apoi întorcându-se, încetează pricina, iar pricina este cea care naște și crește patima, adică lăcomia, și credem că vorbește aici de îndrăcirea pântecelui, ca ceea ce este maică și hrănitore a desfrânării; pentru că lăcomia este rea, nu numai cea îndreptată spre bani, ci și cea întru bucate, precum înfrânarea este atât de bucate, dar și de bani.

85. Precum pasărea care este legată de picior, începând să zboare, se smucește și este trasă la pământ de sfoară, așa și mintea care încă nu a agonisit nepățimirea, încercând să zboare spre cunoștința celor cerești, este trasă la pământ de patimi.

86. Când mintea se va elibera deplin de patimi, atunci, fără să se întoarcă înapoi, înaintează către vederea celor ce sunt, străbătând calea spre cunoștința lui Dumnezeu.

87. Dacă mintea este curată, primește înțelesurile lucrurilor și printr-însele se pornește spre duhovniceasca vedere; dar prin lenevire făcându-se necurată, cunoaște

doar înțelesurile simple ale lucrurilor, pe când cele despre oameni se prefac în gânduri rele și urâte.

88. Atunci când în vremea rugăciunii nici o idee din cele ale lumii nu va mai face vreo supărare minții, să știi că nu este afară de hotarele nepățimirii.

89. Când sufletul începe a simți sănătatea sa, atunci și nălucirile din somn ajunge a le vedea simplu și fără tulburare.

90. Precum omul cel simțitor este atras de frumusețea celor ce se văd, așa și mintea cea curată este atrasă de cunoștința celor nevăzute, iar nevăzute zic pe cele fără de trup.

91. Cu adevărat, este lucru mare a nu avea patimă către lucruri, dar cu mult mai mare este a rămâne nepățimăș și față de nălucirile lor; pentru că războiul dracilor dat împotriva noastră prin gânduri este mai cumplit decât cel prin lucruri.

92. Cel ce a dobândit virtuțile și și-a îmbogățit cunoștința, de acum înainte toate lucrurile le privește în chip firesc și pe toate le lucrează și le trăiește cu dreaptă socoteală, nicidecum abătându-se de la ea. Pentru că ajungem îmbunătățiți sau răi din felul de a lucra: ori cu dreaptă socoteală, ori fără de judecată.

93. Semn al desăvârșitei nepățimiri este ca totdeauna să se ridice spre inimă doar înțelesurile simple ale lucrurilor, fie când trupul priveghează, fie în somn.

94. Prin împlinirea poruncilor mintea se dezbracă de patimi; prin contemplarea duhovnicească a celor ce sunt, de înțelesurile pătimășe ale lucrurilor; prin cunoașterea celor nevăzute se dezbracă de vederea celor văzute. Iar pe aceasta o depășește prin cunoștința Sfintei Treimi.

95. Precum soarele răsărind luminează lumea, arătându-se și pe sine și lucrurile luminate de el, așa și Soarele dreptății, Care răsare în mintea cea curată, Se arată și pe Sine, dar și rațiunile a toate cele ce se s-au făcut și se vor face de către El.

96. Pe Dumnezeu Îl cunoaștem nu din ființa Lui, ci din lucrarea Lui și din pronia față de cele ce sunt, că prin acestea, ca prin oglindă, înțelegem nemărginita bunătate, înțelepciunea și puterea Sa.

97. Mintea cea curată petrece ori în înțelegerea simplă a lucrurilor omenești, ori în contemplarea firească a celor văzute, ori în lumina Sfintei Treimi.

98. Când a ajuns mintea la contemplarea celor văzute, cercetează rațiunile firești (naturale) ale lor, sau pe cele arătate prin ele, sau caută însăși Cauza lor.

99. Iar dacă se îndeletnicește cu contemplarea celor nevăzute, caută și rațiunile lor naturale și Cauza facerii lor și pe cele ce urmează acestora, adică Pronia și Judecata arătată în ele.

100. În sfârșit, când mintea a ajuns la Dumnezeu, întâi caută rațiunile privitoare la ființa Lui, arzând de dor, dar nu află ce este El Însuși (căci acest lucru este cu neputință pentru întreaga fire creată), ci se mângâie cu cele ce se află împrejurul Lui, adică cele legate de veșnicia, nemărginirea, bunătatea, înțelepciunea și puterea creatoare, pronia toare și judecătoare a celor ce sunt. Dintre toate acestea, singurul lucru ce poate fi înțeles pe deplin este nemărginirea lui Dumnezeu. Iar a nu cunoaște din El nimic, înseamnă a recunoaște că e mai presus de minte, precum au spus cuvântătorii de Dumnezeu Grigorie și Dionisie.

A DOUA SUTĂ

1. Cel ce iubește curat pe Dumnezeu, acesta cu adevărat se roagă și cel ce se roagă cu adevărat, acesta curat pe Dumnezeu Îl iubește. Dar cel ce are mintea lipită de ceva din cele pământești, nu se roagă fără a fi clătinat într-o parte și într-alta; deci nu iubește pe Dumnezeu cel ce are mintea legată de ceva din cele pământești.

2. Dacă mintea zăbovește în vreun lucru sensibil, cu adevărat are patimă către el, cum ar fi: pofta, întristarea, mânia sau aducerea-aminte a răului. Și dacă nu va disprețui lucrul acela, nu se poate slobozi de patima către el.

3. Când patimile stăpânesc mintea, o leagă pe ea de lucrurile materiale și despărțind-o de Dumnezeu, o fac să se îndeletnicească cu acestea; dar când ajunge să fie stăpânită de dragostea lui Dumnezeu, aceasta o dezleagă pe ea din legături, făcând-o să nu mai bage în seamă nu numai lucrurile sensibile, ci însăși viața aceasta trecătoare.

4. Împlinirea poruncilor înseamnă a lucra simplu înțeleșurile lucrurilor, iar rostul citirii și al contemplării este să facă mintea nematerială și fără formă. Din aceasta urmează rugăciunea neîmprăștiată.

5. Nu este de ajuns lucrătorului meșteșugul de a-și slobozi deplin mintea de patimi, ca să poată să se roage neîmprăștiat, dacă nu va primi ea și unele vederi duhovnicești. Pentru că acesta slobozește mintea doar de neînfrâ-

nare și de ură, iar acelea o scapă pe dânsa și de uitare și de necunoștință, și într-acest chip va putea să se roage cum se cade.

6. Rugăciunea curată are două stări: una lucrătoare și alta contemplativă; prima se naște în suflet din frica lui Dumnezeu și din nădejde, iar cea de a doua izvorăște din dumnezeiasca dragoste și din desăvârșita curăție. Semnele celei dintâi sunt acestea: când mintea adunându-se de la toate gândurile lumești ca și cum însuși Dumnezeu ar fi de față, precum și este, face rugăciunile fără împrăștiere și fără supărare. Iar semnele celei de a doua se arată atunci când în avântul rugăciunii mintea se răpește de dumnezeiasca și nemărginita lumină și nu se mai simte nici pe sine, nici altceva din cele ce sunt, ci doar pe Acela ce prin dragoste, lucrează în ea această iluminare. Atunci, mișcată fiind și către rațiunile cele despre Dumnezeu, primește curate și limpezi arătările despre El.

7. Ceea ce iubește cineva, de aceea se lipește cu putere și pe toate ce-i sunt împotrivă le defaimă, ca să nu se lipsească de aceea. Așa și cel care îl iubește pe Dumnezeu, se nevoiește în rugăciune curată și patima care îl împiedică de la aceasta, o leapădă afară din sine.

8. Cel ce a lepădat de la el pe maica patimilor, adică iubirea de sine, cu ajutorul lui Dumnezeu lesne le va lepăda și pe celelalte, adică mânia, întristarea, pomenirea de rău și cele asemenea; dar cel ce este stăpânit de iubirea de sine, va fi rănit și de celelalte, chiar dacă nu vrea. Iar iubirea de sine este patima cea către trup.

9. Oamenii se iubesc unii pe alții pentru cinci pricini, lucru ce poate fi vrednic de laudă sau de ocară. O pricină este pentru Dumnezeu, așa cum iubește cel virtuos

pe toți, atât pe cel îmbunătățit, cât și pe cel ce n-a ajuns la această stare; a doua este iubirea firească, precum părinții iubesc pe fii și invers; o alta este slava deșartă, adică cel ce este laudat, pe cel care-l laudă; sau iubirea de argint, cum iubește cineva pe cel bogat pentru primirea de bani și, în sfârșit, o altă pricină este iubirea de plăceri, a celui ce slujește pântecelul și cele de sub el.

Dragostea cea dintâi este vrednică de laudă, a doua e mijlocie, iar celelalte sunt pătimișe.

10. Dacă pe unii îi iubești, iar pe alții nici nu-i iubești, nici nu-i urăști, și iarăși, pe alții îi iubești, dar cu măsură, iar pe alții îi iubești foarte mult, să cunoști din aceste diferențe că ești departe de dragostea desăvârșită, care sfătuiește ca pe toți oamenii să-i iubești la fel.

11. *Ferește-te de rău și fă bine* (Psalmul 33, 13), adică dă război cu vrăjmașii, ca să împruținezi patimile, iar după aceasta păzește-te, ca să nu crească din nou. Și iarăși bate război ca să agonisești virtuțile, apoi fii treaz, ca să le păzești pe ele. Aceasta înseamnă a lucra și a păzi.

12. Cel ce, cu îngăduința lui Dumnezeu, ne ispitește pe noi, fie înfierbântă partea poftitoare a sufletului, sau pe cea a mâniei o tulbură, sau pe cea rațională o întunecă, sau trupul în dureri îl aruncă, sau ne jefuiește de cele trupești.

13. Dracii ne ispitesc ori prin noi ei înșiși, ori îi înarmeză împotriva noastră pe cei ce nu se tem de Domnul. Prin ei înșiși ne ispitesc atunci când viețuim despărțiți de oameni, precum L-au ispitit pe Domnul în pustie, iar prin oameni atunci când petrecem împreună cu ei, precum L-au ispitit pe Domnul prin farisei. Dar noi, căutând la Cel după al Cărui chip suntem, din amândouă părțile să-i înfrângem pe ei.

14. Când începe mintea a spori în dragostea lui Dumnezeu, atunci și dracul hulei începe a o ispiti, și astfel de gânduri aduce în ea, cum nimeni dintre oameni, ci numai diavolul poate meșteșugi. Și aceasta o face, pizmuind pe iubitorul de Dumnezeu, ca acela, venind în deznădejde din pricina acestor gânduri, să nu mai îndrăznească de acum să se înalțe către El prin obișnuita rugăciune. Dar nimic nu va folosi blestematul dintru aceasta, ci mai vartos nu face pe noi mai tari, căci dându-ne război și războindu-ne și noi cu el, mai iscușiți și mai adevărați ne aflăm în dragostea lui Dumnezeu. Dar *sabia lor să intre în inimile lor, și arcurile lor să se frângă* (Psalmul 36, 15).

15. Mintea, îndeletnicindu-se cu cele văzute, în mod firesc înțelege lucrurile prin mijlocirea simțurilor. Și nici mintea nu e rea, nici faptul de a înțelege lucrurile după fire, nici simțurile nu sunt rele, căci acestea toate sunt lucruri ale lui Dumnezeu. Deci, ce este răul? Cu adevărat, răul e patima alăturată de înțelesul firesc, dar dacă mintea va priveghea, patima poate să lipsească din cugetarea înțelesurilor.

16. Patima este mișcarea sufletului împotriva firii, fie spre o iubire nerațională, fie spre ura fără judecată a vreunui lucru sau persoane, ori din pricina a ceva din cele cunoscute prin simțuri. De pildă, e o mișcare spre iubirea fără socoteală a bucatelor sau a vreunei femei sau a banilor sau a slavei trecătoare sau a altui lucru din cele supuse simțurilor, sau din pricina acestora. Sau e o mișcare spre ura fără judecată a ceva din cele spuse mai înainte, sau din pricina acestora.

17. Iarăși, păcatul este o judecată greșită în ce privește înțelesurile lucrurilor și ei îi urmează reaua lor în-

trebuințare. De pildă, dacă e vorba de femeie, judecata dreaptă cu privire la împreunare trebuie să vadă scopul ei în nașterea de prunci. Deci cel ce urmărește plăcerea judecă greșit, socotind ca bine ceea ce nu e bine și împreunându-se cu femeia, arată necumpătate. Tot așa este și cu celelalte lucruri și înțelesuri.

18. Când dracii scot mintea ta din neprihănire, învăluind-o în gânduri de desfrânare, strigă cu lacrimi către Domnul: *Izgonindu-mă acum m-au înconjurat* (Psalmul 16, 11). Făcând așa, vei fi mântuit.

19. Apăsător este dracul curviei și năprasnic năvălește asupra celor ce luptă împotriva patimii, mai ales când nu sunt cu băgare de seamă la felul de hrană și în întâlnirile cu femeile. Și, amăgind mintea prin plăcere, năvălește apoi asupra celui ce se liniștește, prin aducerea aminte, înfierbântând trupul și chipuri felurite punându-i în minte, și astfel chemând-o pe ea spre săvârșirea păcatului. Iar de vrei să nu stăruiască în tine aceste chipuri, primește post, osteneală și priveghere și pe lângă ele, liniștire împreună cu rugăciune stăruitoare.

20. Cei ce de-a pururea pândesc sufletul nostru, caută să-l arunce pe el prin gânduri pătimase în păcatul cu gândul sau cu fapta. Dar dacă mintea nu le primește, se vor rușina și se vor înfrunța; iar când vor afla mintea îndeletnicindu-se cu contemplația duhovnicească, atunci *se vor întoarce înapoi și se vor rușina foarte degrab* (Psalmul 6, 10).

21. La măsura slujirii diaconești a ajuns cel ce își îndeamnă mintea spre sfințitele nevoințe și gonește de la ea gândurile pătimase, iar la măsura preotului a ajuns cel ce luminează mintea prin cunoștința celor ce sunt, și cu-

noștința cea cu nume mincinos în nimic o preface; iar la măsura episcopului s-a ridicat cel ce desăvârșește mintea cu Sfântul Mir al cunoștinței și al închinării Sfintei Treimi.

22. Slăbesc dracii când, prin împlinirea poruncilor, se împuținează patimile din noi; și pier când, prin nepătimire, patimile dispar desăvârșit, nemaiaflând pe acelea prin care ei se aflau în suflet și îl războiau. Și aceasta ar putea fi împlinirea cuvântului: *...slăbi-vor și vor pieri de la fața Ta!* (Psalmul 9, 3).

23. Unii oameni se depărtează de patimi din frică omenească, alții din slavă deșartă, alții pentru înfrânare, iar alții se slobozesc de patimi prin judecăți dumnezeiești.

24. Toate cuvintele Domnului cuprind aceste patru lucruri: porunci, dogme, amenințări și făgăduințe, și pentru ele suferim toată petrecerea cea aspră, adică: postiri, privegheri, dormiri pe jos, osteneli și nevoințe în slujbe, ocări, necinstiri, omorări și cele asemenea, căci: *pentru cuvintele buzelor Tale eu am păzit căi aspre* (Psalmul 16, 4).

25. Plata înfrânării este nepătimirea, iar a credinței, cunoștința. Nepătimirea naște dreapta-socoteală, iar cunoștința naște dragostea de Dumnezeu.

26. Mintea ce lucrează virtutea, sporește într-o pricepere; iar cea obișnuită cu contemplația înaintează într-o cunoștință. Pentru că lucrul celei dintâi este a-l duce pe nevoitor să deosebească virtutea de păcat, iar al celei de a doua să-l ducă pe cel părtaș de ea la cunoașterea rațiunilor ființelor netrupești și ale trupurilor. Și se învrednicește de harul cunoașterii lui Dumnezeu când, străbătând cele spuse mai înainte, pe aripile dragostei, și ajungând în Dumnezeu, va vedea (sau îl va socoti, sau îl va lua aminte),

prin duhul, rațiunea privitoare la El, atât cât este cu puțință minții omenești.

27. Vrând să-L cunoști pe Dumnezeu, să nu cauți rațiunile care sunt în El (pentru că nu e cu puțință să le afle mintea omenească), nici pe ale altei existențe de după Dumnezeu, ci pe cele ce sunt împrejurul Lui; pe cât e cu puțință, fii cu luare-aminte la veșnicia, nemărginirea, bunătatea și înțelepciunea Lui, la puterea creatoare, proniatoare și judecătoare a fapturilor. Pentru că acela este între oameni mare teolog, care va afla cât de puțin rațiunile acestora.

28. Bărbat puternic este cel ce unește fapta cu cunoștința (contemplarea). Prima veștejește pofta și îmblânzește iuțimea (mânia), iar prin cea de a doua înaripează mintea, călătorind spre Dumnezeu.

29. Când zice Domnul: *Eu și Tatăl Meu una suntem* (Ioan 10, 30), arată identitatea ființei, iar când zice că: *Tatăl este în Mine și Eu în Tatăl* (Ioan 10, 38), arată nedespărțirea ipostasurilor. Deci, triteiștii, adică cei ce ziceau că Tatăl, Fiul și Sfântul Duh sunt trei Dumnezei, nu Unul, despărțind pe Tatăl de Fiul, cad în prăpastie din amândouă părțile. Că ori zic că Fiul este împreună - veșnic cu Tatăl, dar despărțindu-L de El, se silesc a spune că nu s-a născut din Tatăl și ajung să creadă trei Dumnezei și trei principii, ori spun că Fiul s-a născut din Tatăl, dar despărțindu-L de El, sunt nevoiți să spună că nu e coetern cu Tatăl, socotindu-l sub ani pe Stăpânul anilor. Căci se vede, pe Unul Dumnezeu a propovădui și trei ipostasuri a mărturisi, precum zice marele Grigorie, fiecare cu însușirile Lui personale. Același spune că Se desparte, dar nedespărțit, și Se împreună, dar despărțindu-Se. De aceea

neînțeleasă este și despărțirea și unirea. Că de n-ar fi această preaslăvită Taină a unirii și despărțirii Tatălui și Fiului, cu nimic nu s-ar deosebi de unirea și despărțirea dintre om și om.

30. Cel ce este desăvârșit în dragoste și a ajuns la culmea nepătimirii, nu face deosebire între al său și al altuia, între credincios și necredincios, între rob și slobod, sau între bărbat și femeie; ci fiindcă s-a înălțat mai presus de tirania patimilor, privește la o singură fire a oamenilor, văzându-i pe toți la fel și aceeași dragoste având către toți. Căci *nu mai este iudeu, nici elin; nu mai este nici rob, nici liber; nu mai este parte bărbătească și parte femeiască, pentru că voi toți una sunteți în Hristos Iisus* (Galateni 3, 28).

31. Din patimile ce zac în suflet, iau dracii prilej de a stârni în noi gândurile pătimase. Și prin acestea dând război minții, o silesc a veni la învoirea cu păcatul. Și după ce a consimțit ea, o aduc la păcatul cu gândul, și după ce s-a săvârșit și acesta, o silesc, ca pe o roabă, la faptă. Apoi, cei ce au pustiit sufletul prin cugete, se retrag pe furiș împreună cu ele și rămâne în minte numai idolul păcatului, despre care spune Domnul: *Când veți vedea urâciunea pustiirii stând în locul cel sfânt - cine citește să înțeleagă* (Matei 24, 15), că loc sfânt și locaș al lui Dumnezeu este mintea omului, în care dracii, pustiind sufletul prin gândurile pătimase, pun ca pe o comoară idolul păcatului. Și cum că acestea s-au petrecut în istorie, nu se va îndoi nimeni din cei ce au citit cărțile lui Iosif (Flaviu). Dar, unii spun că și în vremea lui Antihrist se vor face acestea.

32. Trei sunt cele ce ne pornesc pe noi spre cele bune: simțămintele firești, Sfintele Puteri și voința cea bună. Simțămintele firești, atunci când ceea ce voim să ne facă nouă oamenii, asemenea și noi le facem lor, sau când vedem pe cineva în necaz și ne milostivim de el în chip firesc; Sfintele Puteri, atunci când, începând noi un lucru bun, aflăm sprijin și săvârșim acel lucru; iar voința cea bună, atunci când, deosebind binele de rău, alegem binele.

33. Și iarăși, trei sunt cele ce ne îndeamnă pe noi la rele: patimile, dracii și voia cea rea. Patimile, atunci când poftim vreun lucru împotriva rațiunii, precum mâncare înainte de vreme sau fără trebuință, ori împreunare cu femeie fără scopul nașterii de copii, sau nelegitimă, și iarăși atunci când ne mâniem sau ne supărăm în mod necuviincios, de pildă împotriva celui ce ne-a păgubit sau ne-a ocărât. Dracii ne îndeamnă la rău atunci când, pândind vremea în care ne lenevim, năvălesc asupra noastră cumplit și fără de veste, stârnind patimile spuse mai înainte și cele asemenea lor. Iar voința (hotărârea cea rea) când, cunoscând binele, în locul lui alegem mai vârtos răul.

34. Răsplățile ostanelilor pentru virtuți sunt nepătimirea și cunoștința, care se fac pricinuitoare moștenirii împărăției cerurilor, precum patimile și neștiința duc în munca cea veșnică. Deci cel ce le caută pe acestea pentru slava oamenilor și nu pentru binele însuși, aude Scriptura, zicând: *Cereți și nu primiți, pentru că cereți rău* (Iacov 4, 3).

35. Sunt multe lucruri din fire bune pe care oamenii, din vreo pricină oarecare, le săvârșesc în chip rău. Astfel postul și privegherea, rugăciunea și cântarea de psalmi, milostenia și primirea de străini sunt din fire fapte bune, dar când se fac pentru slava deșartă, nu sunt bune.

36. În orice facem noi, Dumnezeu caută scopul, dacă pentru El facem sau pentru altă pricină.

37. Când auzi Scriptura spunând: *Care va răsplăti fiecăruia după faptele lui* (Romani 2, 6) să știi că Dumnezeu răsplătește cu bine nu pentru cele ce se fac afară de scopul cel bun, deși par a fi bune, ci pentru cele ce se fac cu scop bun. Căci judecata lui Dumnezeu privește nu la cele ce se fac, ci la scopul lor.

38. Dracul mândriei are un îndoit vicleșug, pentru că ori îndeamnă pe călugăr să cugete că de la sine vin poftele bune și nu de la Dumnezeu, Cel ce este dătător al celor bune și ajutor la săvârșirea lor, ori neplecându-se acestui gând, îl face să-i disprețuiască pe frații mai puțin sporiți. Dar nu cunoaște că în acest chip și pe el îl face să se lepede de ajutorul lui Dumnezeu. Căci, dacă disprețuiește pe cei ce nu sunt desăvârșiți în virtuți, atunci despre sine gândește că prin a sa putere le lucrează, fapt ce nu e cu putință, fiindcă Domnul a zis: *Fără Mine nu puteți face nimic* (Ioan 15, 5). Fiindcă neputința noastră, pornind a faptui cele bune, nu poate ajunge la sfârșitul lor fără de Dătătorul bunătăților.

39. Cine a cunoscut neputința firii omenești, acela a făcut și experiența puterii dumnezeiești și unul ca acesta, după ce cu ajutorul puterii lui Dumnezeu pe unele le-a săvârșit, iar pe altele se străduiește să le săvârșească, niciodată nu va defăima pe vreunul dintre oameni. Că știe că precum lui i-a ajutat Dumnezeu, slobozindu-l de multe și cumplite patimi, tot așa, puternic este ca tuturor să le ajute cândva, mai ales celor ce se nevoiesc pentru El, deși prin judecățile ascunse ale Sale, nu-i izbăvește pe toți dintr-o dată de patimi, ci la timpul potrivit, ca un doctor bun și

iubitor de oameni, tămăduiește pe fiecare din cei ce se sâr-guiesc.

40. Când patimile nu mai lucrează, apare mândria, fie pentru că s-au ascuns pricinile patimilor, fie pentru că dracii s-au depărtat de noi în chip viclean.

41. Pe scurt: tot păcatul se săvârșește pentru plăcere, iar distrugerea lui se face prin reaua pătimire și întristare sau întoarcerea de bună-voie prin pocăință, ori prin dumnezeiasca orânduială adusă din purtarea de grijă a lui Dumnezeu. *Căci de ne-am fi judecat noi înșine, nu am mai fi judecați. Dar, fiind judecați de Domnul, suntem pedepsiți, ca să nu fim osândiți împreună cu lumea* (I Corinteni 11, 31-32).

42. Când îți vor veni ispite pe neașteptate, nu învinui pe cel prin care ți-au venit, ci caută pricina lor și astfel vei afla îndreptare. Căci sau prin acela, sau prin altul, trebuia să te supui judecăților lui Dumnezeu.

43. Dacă ai obiceiuri rele, nu ocoli reaua pătimire, ea prin aceasta, smerindu-te, să dobori mândria.

44. Unele ispite aduc oamenilor plăceri, altele întristări, iar altele dureri trupești. Căci după felul patimilor care zac în suflet, doctorul sufletelor dă leacul potrivit, prin judecățile Lui neștiute.

45. La unii, ispitele vin pentru iertarea păcatelor săvârșite în trecut, la alții, pentru cele lucrate acum, iar la alții, pentru a fi opriți de la cele ce vor să le facă. În afară de acestea, mai sunt cele slobozite pentru încercare, precum s-a întâmplat lui Iov.

46. Cel înțelept, socotind folosul primit, cu mulțumire rabdă relele întâmplări ce-i vin prin judecata dumnezeiască, neaflând altă pricină a lor decât păcatele sale, iar

cel fără minte, necunoscând purtarea de grijă a lui Dumnezeu, păcătuind și fiind certat, ori pe Dumnezeu, ori pe oameni îi socotește pricinuitori ai relelor sale.

47. Sunt unele lucruri care opresc patimile din mișcarea lor și nu le lasă să crească; și sunt altele care le împuținează, precum postul, osteneala și privegherea. Iar depărtarea de oameni, contemplația, rugăciunea și dragostea către Dumnezeu împuținează pofta și o fac să piară. Iar îndelunga-răbdare, neținerea-de-minte a răului și blândețea opresc mânia și nu o lasă să crească, în timp ce dragostea și milostenia, bunătatea și iubirea de oameni o micșorează.

48. Celui a cărui minte de-a pururea este spre Dumnezeu, acestuia și pofta a crescut în dumnezeiescul dor, iar mânia s-a prefăcut cu desăvârșire în dragostea dumnezeiască. Căci, stăruind vreme îndelungată în împărtășirea dumnezeieștii străluciri, a ajuns în întregime chip de lumină. Acesta, și partea sa cea pătimitoare strângând-o la sine, prin necuprinsul dor dumnezeiesc și dragoste neîncetată, a întors-o cu totul din cele pământești, mutând-o către Dumnezeu.

49. Dacă cineva nu pizmuiește, nu se mânie și nu ține minte răul asupra celui ce l-a scârbit, nu înseamnă numaidecât că are și dragoste către dânsul. Căci pentru poruncă, poate, chiar dacă nu iubește încă, să nu răsplătească răul cu rău, dar nu va putea să răsplătească răul cu bine, decât în silă. Pentru că a face bine din inimă celor ce ne urăsc, este un lucru propriu doar dragostei celei cu adevărat dohovnicești.

50. Cei ce nu iubește pe cineva, nu înseamnă că îl și urăște, după cum nici cel ce nu-l urăște, îl și iubește, ei

poate să fie față de el într-o stare de mijloc: nici iubindu-l, dar nici urându-l. Căci această dispoziție, a iubirii, e produsă doar de cele cinci feluri de iubire amintite în cap. 9, care pot fi: de laudă, mijlocie sau spre ocară.

51. Când vei vedea mintea îndulcindu-se cu cele materiale și în înțeleșurile acestora cu dragoste petrecând, să cunoști că pe acestea le iubești mai mult decât pe Dumnezeu. Căci unde este comoara ta, acolo va fi și inima ta (Matei 6, 21), zice Domnul.

52. Mintea unindu-se cu Dumnezeu și petrecând în El, prin rugăciune și dragoste, se face înțeleaptă și iubitoare de oameni, milostivă și îndelung-răbdătoare și, pe scurt zicând, poartă în sine aproape toate însușirile dumnezeiești. Dar depărtându-se de El se face ori dobitocească, ca una ce a devenit iubitoare de plăceri, ori sălbatică, războindu-se cu oamenii pentru acestea.

53. Scriptura numește *lume* lucrurile materiale, iar *lumești*, sunt cei ce-și îndeletnicesc mintea cu acestea. Pe unii ca aceștia îi mustră, zicând: *Nu iubiți lumea, nici cele ce sunt în lume... Pentru că tot ce este în lume, adică pofta trupului și pofta ochilor și trufia vieții, nu sunt de la Tatăl, ci sunt din lume* (I Ioan 2, 15 și 17).

54. Călugăr este cel ce și-a dezlipit mintea de lucrurile materiale și prin înfrânare și dragoste, prin cântarea psalmilor și rugăciuni, stăruie lângă Domnul.

55. Păstor de dobitoace spiritual este cel ce se îndeletnicește cu făptuirea, pentru că faptele firii au înțelesul de dobitoace, de aceea zicea Iacov: *Robii tăi sunt un neam de păstori de dobitoace* (Facere 46, 34). Iar păstor de oi este cel ce se îndelenicește cu cunoașterea, căci gândurile se adună ca niște oi care sunt păstorite de către minte pe

munții vederilor. De aceea pentru egipteni - adică pentru puterile potrivnice - *este spurcat tot păstorul de oi* (Facere 46, 34).

56. Atunci când trupul se pornește prin simțuri spre poftă și plăceri, mintea cea rea îi urmează, îndulcindu-se cu nălucirile și pornirile acestuia, iar cea îmbunătățită se înfrânează, ținându-se pe sine departe de nălucirile și pornirile pătimășe ale trupului și, ca o iubitoare de înțelepciune, se sârguiește să le prefacă pe acestea în ceva (mai) bun.

57. Dintre faptele bune, unele sunt trupești, iar altele sufletelor. Trupești sunt: postul, privegherea, dormirea pe jos, slujirea, lucrul mâinilor pentru a nu îngreuna pe alții (cerând de la ei cele de trebuință și nesocotind a-și câștiga hrana cu mâinile sale) sau pentru a face milostenie din osteneala sa și celelalte. Iar sufletești sunt: dragostea, îndelunga-răbdare, blândețea, înfrânarea, rugăciunea și celelalte. Dacă din vreo nevoie sau împrejurare trupească, cum ar fi vreo boală sau altceva de acest fel, se va întâmpla să nu putem săvârși fapte bune trupești, iertare avem de la Domnul, Care știe și cauzele, dar de nu le vom lucra pe cele sufletești, nu ne vom putea îndreptăți. Căci acestea nu sunt supuse nevoii.

58. Dragostea către Dumnezeu îndeamnă pe cel ce se împărtășește de ea să disprețuiască toată plăcerea trecătoare și toată durerea și întristarea. Să te convingă de aceasta toți Sfinții, care au pățimit atâtea pentru Hristos.

59. Fii cu luare-aminte la iubirea de sine, maica răutăților, care este iubirea nerațională a trupului. Căci vădit este că din ea se nasc cele dintâi cugete pătimășe: al lăcomiei pântecelui, al iubirii de argint și al slavei deșarte,

care își iau prilejul din așa-zisa trebuință neapărată a trupului. Din ele se naște toată lista patimilor. Deci se cuvine a lua aminte și a lupta împotriva ei cu multă trezire, căci pierzându-se aceasta, vor pieri împreună și toate gândurile ce apar din ea.

60. Patima iubirii de sine îi dă în gând călugărului să-și miluiască trupul și să ia din bucate mai mult decât se cuvine, ca și cum ar fi aceasta din bună rânduială și purtare de grijă, însă face așa, ca trăgându-l puțin câte puțin, pe furiș, să-l facă să cadă în groapa iubirii de plăceri. Iar mireanului îi pune în minte ca grija de trup s-o facă spre poftă.

61. Starea cea mai înaltă a rugăciunii e atunci când mintea ajunge în afară de trup și de lume, făcându-se nematerialnică și fără chip, când se roagă. Deci cel ce va păzi această stare nevătămată, acela cu adevărat neîncetat se roagă.

62. Precum trupul când moare se desparte de toate ale lumii, așa și mintea, murind, când ajunge la starea rugăciunii desăvârșite, se desparte de toate ale lumii. Căci de nu va muri cu o astfel de moarte, nu poate să se afle și să trăiască împreună cu Dumnezeu.

63. Nimeni să nu te înșele pe tine, călugăre, că este eu puțință a te mântui, rob fiind plăcerilor și slavei deșarte.

64. Precum trupul păcătuiește prin lucruri și primește învățătură spre înfrânare prin faptele cele bune trupești, așa și mintea păcătuiește prin gândurile pătimășe, dar este povățuită prin faptele bune cele sufletești, ca, văzând lucrurile curate și fără patimă, să se înfrâneze, ajungând la deplina înțelepciune.

65. Precum zilele sunt urmate de nopți și verile de către ierni, așa și slava deșartă și plăcerea sunt urmate de întristări și dureri, ori în veacul de acum, ori în cel ce va să fie.

66. După ce a păcătuit cineva, nu este cu putință să scape de judecata ce va să fie, fără să rabde aici osteneli de bună voie sau necazuri fără de voie.

67. Pentru cinci pricini îngăduie Dumnezeu să fim războiți de draci. Cea dintâi este ca, războiți fiind, să ajungem a deosebi virtutea de păcat, alegând-o pe cea dintâi. A doua este ca, prin război și osteneală agonisind virtutea, să o avem statornică și neclintită. A treia, ca sporind în virtute, să nu ne înălțăm cu mintea, ci să ne învățăm a cugeta smerit. A patra, ca după ce am încercat răul, să-l urâm cu ură desăvârșită; iar a cincea este ca, după ce am ajuns nepătimași, să nu uităm slăbiciunea noastră, nici puterea Celui ce ne-a ajutat.

68. Precum minții celui flămând i se nălucește pâine și celui însetat apă, așa și celui lacom cu pânțele (îi apar în minte) fel de fel de bucate și iubitorului de plăceri chipuri de femei, iar celui iubitor de slavă deșartă, laudele de la oameni și iubitorului de argint, câștiguri; celui ce ține minte răul, răzbunare împotriva celui ce l-a supărat; pizmașului, necazuri asupra celui pizmuit și așa mai departe în toate celelalte patimi, pentru că mintea, tulburată fiind de patimi, primește înțelesurile pătimășe, fie că trupul este treaz, fie că doarme.

69. Când crește pofta, mintea nălucește în somn materiile plăcerilor, iar când se aprinde mânia, vede lucrurile pricinuitoare de frică. Iar patimile cresc, căci dracii fac lucrătoare trândăvia noastră, întărindu-le pe acestea. Însă

Sfinții Îngeri le micșorează, mișcându-ne pe noi spre lucrarea virtuților.

70. Partea cea poftitoare a sufletului, întărâtată mai des, pune în suflet deprinderea cu anevoie de schimbat a iubirii de plăceri; iar mânia tulburată mereu, îl face fricos și fără bărbăție. Și prima se tămăduiește prin nevoința stăruitoare în post, privegheri și rugăciuni; iar cea de a doua prin bunătate, iubire de oameni, dragoste și milă.

71. Dracii ne dau război prin lucruri sau prin înțelesuri pătimășe ale lucrurilor. Prin lucruri îi războiesc pe cei ce sunt între lucruri, iar prin înțelesuri, pe cei despărțiți de lucruri.

72. Cu cât este mai ușor a păcătui cu gândul decât cu fapta, cu atât este mai greu războiul cel prin gânduri, decât cel prin lucruri.

73. Lucrurile sunt în afară de minte, iar ideile (înțelesurile) acestora se alcătuiesc înlăuntru. Deci, în minte stă puterea de a le folosi pe ele bine sau rău. Căci folosirea greșită a ideilor, îi urmează reaua întrebuintare a lucrurilor.

74. Prin acestea trei primește mintea înțelesurile pătimășe: prin simțire, prin schimbări în starea organică (amestecare) și prin amintire. Prin simțire, când lovind asupra ei lucrurile de care suntem împătimiți, o pornesc către cugete pătimășe. Prin amestecare, când din petrecerea unei vieți neînfrânate sau din lucrarea dracilor, ori din vreo boală, schimbându-se mustul trupului, mintea se pornește să cugete iar cu patimă sau împotriva purtării de grijă a lui Dumnezeu. Iar prin amintire, când aceasta, aducând în minte gândurile lucrurilor față de care simțim vreo patimă, o mișcă pe ea spre gânduri pătimășe.

75. Dintre lucrurile pe care ni le-a dat Dumnezeu spre folosire, unele se află în suflet, altele în trup, iar altele în jurul trupului. Astfel sunt: în suflet, puterile lui; în trup, organele simțirii și celelalte mădulare; iar în jurul trupului, bucatele, averile, banii și celelalte. Deci, modul în care le vom folosi pe acestea și cele legate de ele în bine sau în rău, ne va arăta pe noi virtuoși sau netrebniți.

76. Dintre cele ce se pot întâmpla, unele sunt ale lucrurilor din suflet, altele ale celor din trup, altele ale lucrurilor din jurul trupului. Cele sufletești sunt: cunoștința și neștiința, uitarea și amintirea, dragostea și ura, întristarea și bucuria și celelalte. Ale trupului sunt: plăcerea și durerea, simțirea și împietrirea, sănătatea și boala, viața și moartea și altele asemenea. Iar ale celor din jurul trupului sunt: nașterea de fii și lipsa lor, bogăția și sărăcia, slava și necinstea și celelalte. Dintre ele, unele par oamenilor a fi bune, altele rele; dar nici un lucru dintre acestea nu este rău în sine, ci, după cum sunt folosite, devin fie rele, fie bune.

77. Cunoștința este bună prin fire, asemenea și sănătatea; însă mulți s-au folosit de cele potrivnice acestora. Iar celor răi, cunoștința nu le este spre bine, deși din fire este bună. De asemenea nici sănătatea, nici bogăția, nici bucuria, pentru că nu le întrebuițează pe ele spre folos. De aceea, acestora le sunt de folos cele dimpotrivă, dar nici acelea nu sunt rele în sine, deși par a fi rele.

78. Nu folosi rău înțelegerile, ca să nu fii nevoit să folosești rău și lucrurile. Că de nu va păcătui cineva întâi cu gândul, nu va păcătui nici cu fapta.

79. „Chipul celui pământesc” sunt păcatele generale, ca: nechibzuința, frica, neînfrânarea, nedreptatea. Iar „chip

al celui ceresc” sunt virtuțile generale, ca: înțelepciunea, bărbăția, cumpătarea, dreptatea. Și după cum am purtat chipul celui pământesc, să purtăm și chipul celui ceresc (I Corinteni 15, 49).

80. De vrei să afli calea ce duce la viață, în *Calea* caut-o pe ea și acolo o vei afla, în *Calea* ce a zis: *Eu sunt Calea, Adevărul și Viața* (Ioan 14, 6). Dar caut-o cu mare osteneală, *căci puțini sunt care o află* (Matei 7, 14), ca nu cumva depărtându-te de cei puțini, cu cei mulți să te afli.

81. Pentru aceste cinci pricini se oprește sufletul de la păcat: ori de frica oamenilor, ori de frica judecății, ori pentru răsplata ce va să fie, ori pentru dragostea lui Dumnezeu, sau în sfârșit, din pricina conștiinței care îl mustră.

82. Spun unii că nu ar fi răul în cele existente, dacă n-ar fi o altă putere care să ne tragă pe noi spre acela. Iar aceasta nu e nimic altceva decât lenevia și neîngrijirea de lucrările firești ale minții. Pentru că cei ce se nevoiesc cu acestea de-a pururea fac cele bune, iar pe cele rele, niciodată. Deci, dacă vrei, alungă și tu lenevia și împreună cu ea, toată răutatea, adică folosirea greșită a ideilor (înțelegerilor), căreia îi urmează reaua întrebuițare a lucrurilor.

83. Lucru firesc este ca partea rațională din noi să se supună rațiunii dumnezeiești și să stăpânească peste partea nerățională. Să se păzească întru totul această rândulală și nu va mai fi răul în fapte, nici putere care să atragă spre el.

84. Unele gânduri sunt simple, altele compuse. Simple sunt cele nepătimașe, pe când cele pătimașe sunt compuse, ca unele ce sunt alcătuite din patimă și din gândire. Așa fiind, multe din cele simple se pot vedea urmând celor compuse, atunci când se pune început păcatului cu

gândul. De pildă, a apărut în amintirea cuiva un cuget pătimăș pentru aur și s-a plecat cu gândul să fure, și a săvârșit în minte păcatul; iar amintirii aurului i-a urmat amintirea pungii, a lădiței, a vistieriei și celelalte. Amintirea aurului era compusă, căci avea împreună cu ea patima, iar a pungii, a lădiței și celelalte era simplă, căci față de ele mintea nu avea patimă. Asemenea se întâmplă cu orice cuget, fie de slavă deșartă, fie pentru femeie și pentru celelalte. Pentru că nu toate gândurile care urmează cugețului pătimăș sunt și ele pătimășe, precum am arătat mai sus. Din acestea putem să cunoaștem care înțeleșuri sunt cu patimă și care celelalte.

85. Unii spun că atingându-se dragii în somn de anumite mădulare ale trupului, pornesc patima curviei. Aceasta mișcându-se, aduce în minte chipul femeii, prin amintire. Alții zic că aceia se arată minții în chip de femeie și, atingându-se de părțile trupului, pornesc pofta și așa apar nălucirile. Iar alții spun că patima care stăpânește în dracul ce se apropie, mișcă patima în om și așa se aprinde sufletul spre gânduri, aducând înainte chipurile prin amintire. Încă și despre alte năluciri pătimășe unii spun că se întâmplă în acest fel, alții, într-un alt mod. Însă în nici unul din aceste moduri spuse mai sus nu pot să pornească dracii patima, oricare ar fi ea, atunci când în suflet sunt dragostea și înfrânarea, fie că e treaz trupul, fie că doarme.

86. Unele porunci ale Legii trebuie păzite și trupește, și duhovnicește; altele, numai duhovnicește. Dintre cele dintâi sunt acestea: să nu (prea)curvești, să nu ucizi, să nu furi și cele asemenea lor, care trebuie păzite și trupește și duhovnicește. Iar duhovnicește, dar în chip întreit,

unele ca acestea: tăierea-împrejur, păzirea sâmbetei, junghierea mielului și mâncarea azimilor cu ierburi amare și cele asemenea.

87. Trei sunt stările cele mai cuprinzătoare ale călugărilor: prima, a nu păcătui cu fapta; a doua, a nu zăbovi în suflet cugetele pătimășe; iar a treia, a privi fără de patimă chipurile femeilor și ale celor ce i-au întristat.

88. Sărac este cel cel s-a lepădat de toate averile sale și nimic nu are pe pământ fără numai trupul; dar încă și dragostea către el lepădând-o, toată grija de sine a încredințat-o lui Dumnezeu și oamenilor binecredincioși.

89. Dintre cei ce au avuții, unii le au fără de patimă, de aceea nu se întristează, chiar de s-ar lipsi de ele, precum cel ce cu bucurie a primit răpirea averilor sale. Iar alții cu patimă agonisesc și, gândind că se vor lipsi de ele, se întristează, precum bogatul din Evanghelie care a plecat întristat (Matei 19, 22), iar când le pierd cu adevărat, se întristează până la moarte. Deci pierderea lor vădește așezarea celui pătimăș.

90. Pe cel ce se roagă desăvârșit, îl luptă dracii ca să nu primească în minte înțeleșurile lucrurilor sensibile, în mod simplu. Iar pe cei ce se îndeletnicesc cu cunoașterea, ea să zăbovească în ei cugetele pătimășe. Iar pe cei ce se nevoiesc cu făptuirea, ca să-i plece spre păcatul cu lucrul. Și în tot chipul îi războiesc pe toți, ca să-i despartă pe oameni de Dumnezeu.

91. Cei ce în viața aceasta se nevoiesc întru buna credință, îndrumați de Pronia dumnezeiască, prin aceste trei ispite sunt încercați: ori prin dăruirea acelor dulci bucurii, cum sunt sănătatea, frumusețea, nașterea de prunci buni, banii, slava și cele asemenea. Ori prin venirea asu-

pra lor a unor pricini de întristare: lipsirea de fii, de bani și de cinste. Ori pe cele ce pricinuesc trupului dureri, adică prin boli, chinuri și celelalte. Către cei dintâi zice Domnul: *Oricine dintre voi care nu se leapădă de tot ce are, nu poate să fie ucenicul Meu* (Luca 14, 33), iar către cei de-al doilea și al treilea: *Prin răbdarea voastră veți dobândi sufletele voastre* (Luca 21, 19).

92. Zic unii că patru sunt cele ce schimbă amestecarea trupului și prin ea dau minții ori gânduri pătimăse, ori fără de patimă; acestea sunt: îngerii, dracii, aerul și hrana. Îngerii schimbă prin cuvânt (rațiune), dracii prin atingere, aerul prin ardere (metabolism), iar hrana prin felurile mâncărilor și băuturilor, prin înmulțirea sau împușinarea lor. Afară de acestea mai sunt schimbările care se întâmplă prin amintire, prin auzire și prin vedere. Mai întâi primește sufletul lucruri de întristare sau de bucurie și din acestea pătimind sufletul, duce și la schimbarea trupului. Iar din cele spuse mai înainte, schimbându-se amestecarea trupului, aduce minții gânduri.

93. Moartea este, cu adevărat, despărțirea de Dumnezeu, iar *boldul morții este păcatul* (I Corinteni 15, 56) pe care primindu-l Adam, izgonit a fost de la pomul vieții, din rai, și de la Dumnezeu; după care a urmat și moartea trupului. Iar viața adevărată este Cel ce a zis: *Eu sunt Viața* (Ioan 14, 6). Acesta, întru moarte coborându-Se, pe cel omorât iarăși l-a adus la viață.

94. Cuvântul se scrie fie pentru a-l ține minte cel ce l-a scris, fie pentru vreun folos, fie pentru amândouă; ori spre păgubirea vreunora, ori din dovedire, ori din trebuință (spre a se arăta oamenilor).

95. *Loc de pășune* (Psalmul 22, 2) este virtutea care se lucrează, iar *apa odihnei*, cunoștința lucrurilor.

96. *Umbra morții* este viața omenească. Astfel încât, de este cineva împreună cu Dumnezeu și Dumnezeu împreună cu el, acesta poate să zică: *De voi și umbla în mijlocul morții, nu mă voi teme de rele; că Tu cu mine ești* (Psalmul 22, 4).

97. Minte curată vede drept lucrurile; cuvântul iscusit aduce înaintea ochilor pe cele ce s-au văzut, iar auzul, clar le primește. Dar cei lipsiți de acestea trei defaimă pe cel ce vorbește de ele.

98. Împreună cu Dumnezeu este cel ce cunoaște pe Sfânta Treime, creația și pronia Lui, iar partea pătimitoare a sufletului său o are nepătimașă.

99. *Toiagul* zic unii că înseamnă Judecata lui Dumnezeu, iar *varga*, Pronia. Cel ce s-a împărtășit de cunoștința lor, poate să zică: *Toiagul Tău și varga Ta; acestea m-au mângâiat* (Psalmul 22, 5).

100. Când mintea se va goli de patimi, luminându-se prin contemplarea lucrurilor, atunci poate să ajungă și în Dumnezeu și să se roage cum trebuie.

A TREIA SUTĂ

Despre dragoste

1. Folosirea cu dreaptă judecată a ideilor și a lucrurilor naște înțelepciunea, dragostea și cunoștința. Iar cea fără de judecată, duce la neoprirea patimilor, la ură și neștiință.

2. *Gătit-ai masă înaintea mea* (Psalmul 22, 6) și ceteralalte. *Masă* înseamnă aici virtutea lucrătoare, căci pe aceasta a gătit-o Hristos *împotriva celor ce ne necăjesc, untdelemnul care unge mintea* închipuie contemplația fapturilor; *paharul* e cunoștința lui Dumnezeu, și *mila Lui*, Cuvântul lui Dumnezeu. Căci aceasta, prin menirea sa, ne urmărește în toate zilele, până ce va prinde pe toți cei ce se vor mântui, precum pe Pavel. *Casa* înseamnă împărăția în care se vor așeza toți Sfinții, iar *lungimea de zile* este viața veșnică.

3. Păcatele ni se întâmplă nouă din cauza relei întrebuințări a puterilor sufletului: a celei poftitoare, a iușimii și a celei raționale. Folosirea greșită a puterii raționale duce la necunoștință și nepricepere (sau nebunie); a iușimii și a celei poftitoare duce la ură și necumpătate. Iar buna întrebuințare a acestor puteri duce la cunoștință și pricepere, dragoste și înțelepciune. Și dacă este așa, atunci nimic din cele create și făcute de Dumnezeu nu este rău.

4. Nu bucatele sunt rele, ci lăcomia pântecelui; nici facerea de copii, ci curvia; nici banii, ci iubirea de argint; nici slava, ci slava deșartă. Deci, dacă e așa, nimic nu e rău dintre

cele ce sunt, decât reaua lor întrebuințare, care se întâmplă când mintea se lenevește în săvârșirea lucrării ei firești.

5. Răul din draci stă - zice fericitul Dionisie - în acestea: mânie fără judecată, poftă nebună (fără minte) și închipuire pripită. Iar lipsa de judecată, nebunia și obrăznicia la ființele raționale sunt lipsuri ale rațiunii, ale minții și ale chibzuinței, care vin din deprindere. Deci a fost un timp când era în ei rațiune, minte și dreaptă socoteală. Date fiind acestea, nici dracii nu sunt răi din fire, ci din reaua întrebuințare a puterilor firești s-au făcut răi.

6. Unele dintre patimi pricinuesc necumpătate, altele ură, iar altele nasc și necumpătate și ură.

7. Multa mâncare și mâncarea cu poftă sunt pricinuitoare ale neînfrânării; iar iubirea de argint și slava deșartă sunt pricini de ură față de aproapele. Iar maica acestora, adică iubirea de sine, este pricină amândurora.

8. Iubirea de sine este iubirea pătimasă și nerațională față de trup, căreia îi stau împotrivă dragostea și înfrânarea. Cel ce e stăpânit de iubirea de sine, toate patimile le are împreună cu ea.

9. *Nimeni* - zice Apostolul - *nu și-a urât trupul său* (Efeseni 5, 29), dar *îl chinuiește și îl supune robiei* (I Corinteni 9, 27), nedându-i nimic mai mult afară de hrană și de îmbrăcăminte, și din acestea atât cât să-și mențină viața. Doar astfel își iubește cineva trupul fără patimă și, ea pe un slujitor al dumnezeieștilor lucruri, îl hrănește și-l încălzește doar cu cele ce-i împlinesc trebuința lui.

10. Celui pe care îl iubește cineva, acela cu adevărat și a-i sluji se sânguiește. Deci de iubește cineva pe Dumnezeu, acela face cele plăcute Lui. Iar dacă iubește trupul, spre cele ce-i aduc desfătare acestuia, se va grăbi.

11. Lui Dumnezeu Îi plac dragostea și înfrânarea, contemplația și rugăciunea. Iar trupul iubește îndrăcirea pântecelui și neînfrânarea și cele care le sporesc pe acestea. Pentru aceea *cei ce sunt în carne nu pot să placă lui Dumnezeu* (Romani 8, 8). *Iar cei ce sunt ai lui Iisus Hristos și-au răstignit trupul împreună cu patimile și cu poftetele* (Gal. 5, 26).

12. Dacă mintea va privi către Dumnezeu, atunci ea are trupul ca pe un rob și nimic nu-i dă mai mult peste cele ce-i sunt necesare vieții. Iar dacă înclină spre trup, se robește de patimi, având de-a pururi purtare de grijă pentru el, spre poftete.

13. Dacă vrei să biruiști gândurile, nevoiește-te să tai patimile și atunci cu ușurință le vei izgoni pe cele dintâi din minte. Deci când ești războit de curvie, postește și priveghează, ostenește-te și asudă. În mânie și întristare, disprețuiește slava, necinstea și lucrurile materiale; iar pentru ținerea de minte a răului, roagă-te pentru cel ce te-a scârbit și așa te vei izbăvi.

14. Nu te măsoară pe tine cu cei mai neputincioși dintre oameni, ci mai vârtos tinde spre porunca dragostei. Căci măsurându-te cu aceia, cazi în prăpastia părerii de sine, iar spre aceasta (porunca dragostei) năzuind, te ridici la înălțimea smeritei cugetări.

15. Dacă păzești desăvârșit porunca dragostei către aproapele, pentru nimic nu vei arăta față de el amărăciunea întristării. Altfel, arăți că cinstești mai mult cele vremelnice decât pe el și, ținând la acestea, lupți împotriva fratelui.

16. Aurul este așa râvnit de oameni nu atât pentru cele de trebuință, cât pentru faptul că mulțimea își împlinește prin el plăcerile.

17. Trei sunt pricinile iubirii de argint: iubirea de plăceri, slava deșartă și necredința; iar necredința este mai rea decât celelalte două.

18. Iubitorul de plăceri iubește argintul, ca prin el să se desfăteze; cel dornic de slavă deșartă, ca să se slăvească prin el; iar necredinciosul, ca să-l ascundă și să-l păstreze, temându-se de foamete ori de bătrânețe, de boală sau de ajungere între străini. Și nădăjduiește mai mult în argint decât în Dumnezeu, Făcătorul a toată zidirea și Purtătorul de grijă și al celor mai de pe urmă și mai mici vietăți.

19. Patru sunt cei ce-și agonisesc bani: cei trei de mai înainte și cel econom (chibzuit); însă numai acesta se îngrijește în chip drept, ca să nu aibă vreodată lipsă de a da fiecăruia cele spre trebuință.

20. Toate gândurile pătimase sau ațâță partea pofitoare a sufletului, sau o tulbură pe cea irascibilă (iuțimea), sau pe cea rațională. Și din aceasta se întâmplă orbirea minții, împiedicându-i vederea cea duhovnicească și extazul rugăciunii. De aceea dator este călugărul, și mai ales cel ce se liniștește, să ia seama cu deamănuntul la gânduri, ca să cunoască pricinile lor și să le taie. Și va cunoaște că partea pofitoare a sufletului este stârnită de amintirile pătimase ale femeilor, dar pricina acestora este neînfrânarea de mâncări și băuturi și însăși vorba nerațională cu femeile; dar le taie pe acestea foamea și setea, privegherea și însingurarea. Iuțimea este tulburată de amintirea pătimașă a celor ce ne-au pricinuit întristarea, iar pricina acestora este iubirea de plăceri, slava deșartă și iubirea de materie. Că pentru acestea se întristează cel pătimaș, ori pentru că a fost lipsit de ele, ori pentru că nu le-a dobândit; dar le taie pe ele disprețuirea și nesocotirea lor, pentru dragostea de Dumnezeu.

21. Dumnezeu se cunoaște pe Sine, dar cunoaște și pe cele făcute de El; și Sfintele Puteri Îl cunosc pe Dumnezeu și cunosc cele făcute de Dumnezeu, dar nu așa cum se cunoaște Dumnezeu pe Sine și cele făcute de El.

22. Dumnezeu se cunoaște pe Sine din ființa Sa cea fericită; iar cele făcute de El, din înțelepciunea Sa, prin care și în care le-a făcut pe toate. Dar Sfintele Puteri Îl cunosc pe Dumnezeu prin împărtășire (participare), El fiind mai presus de împărtășire; iar cele făcute de El, prin înțelegerea rațiunilor din ele.

23. Lucrurile făcute sunt în afară de minte, dar ea primește înlăuntrul ei vederea lor. Nu este tot așa la Dumnezeu, Cel pururea veșnic, nemărginit și nesfârșit, Care a dăruit celor ce sunt atât existența, cât și existența fericită și veșnică.

24. Ființa rațională și mintală se împărtășește de Dumnezeu Cel Sfânt prin însăși existența sa, prin faptul că tinde spre bunătate și înțelepciune și prin darul de a trăi veșnic. Prin aceasta cunoaște pe Dumnezeu. Iar pe cele făcute de El le cunoaște - după cum am zis - prin înțelegerea înțelepciunii contemplate în fapte, care este simplă și fără ipostas propriu, alcătuiindu-se numai în minte.

25. Patru dintre însușirile dumnezeiești care susțin, apără și păzesc pe cele ce sunt, le-a împărtășit Dumnezeu, pentru bunătatea Sa cea desăvârșită, ființelor raționale și mintale. Acestea sunt: existența, existența veșnică, bunătatea și înțelepciunea. Pe primele două le-a dăruit Dumnezeu ființei, iar pe celelalte, adică bunătatea și înțelepciunea, voinței (dată de Dumnezeu ființei raționale), ca prin acestea, la ceea ce este El prin ființă, să ajungă și zidirea Sa prin împărtășire (participare). De aceea se spune că zidirea s-a făcut după chipul și asemănarea lui Dumnezeu,

după chipul existenței, ca existență, și după chipul existenței veșnice, ca existență veșnică; căci deși nu este fără de început, dar e fără de sfârșit; și după asemănarea Celui bun și drept după ființă, cel bun și înțelept după har. După chipul lui Dumnezeu este toată firea cea cuvântătoare, iar după asemănare sunt doar cei buni și înțelepți.

26. Toată firea rațională și mintală se împarte în două: firea îngerească și cea omenească. Firea îngerească se împarte iarăși în două, după felul voinței: sfântă sau păcătoasă, adică Sfintele Puteri și necurații draci. Și toată firea omenească se împarte în două feluri de voințe generale: binecredincioase și necredincioase.

27. Dumnezeu, ca Cel ce este existența însăși, bunătatea și înțelepciunea însăși, fiind chiar mai presus decât toate acestea, nu are nimic contrariu. Dar zidirea Lui, ca cele ce au ființa prin împărtășire și prin har, iar cele raționale și mintale, și capacitate de bunătate și înțelepciune, au ceva contrar. Astfel, existenței lor i se opune neexistența, iar înclinației spre bunătate și înțelepciune, răutatea și neștiința. Deci, ca ele să existe veșnic sau nu, stă în puterea Celui ce le-a făcut; dar a se împărtăși de bunătatea și înțelepciunea Lui sau a nu participa la acestea stă în voia ființelor raționale.

28. Elinii, zicând că ființa celor create există din veci împreună cu Dumnezeu și că au primit de la El numai calitățile din jurul ființei, susțineau că ființa nu are nimic contrar ei, contradicția fiind doar între calități. Dar noi spunem că numai ființa dumnezeiască nu are nimic contrar, ca ceea ce este veșnică și nemărginită, dăruind și altora veșnicia. Iar ființei celor ce sunt i se împotrivesc neexistența. Deci stă în puterea Celui ce este cu adevărat, ca ea să existe veșnic sau nu. Dar pentru că lui Dumnezeu nu-i pare rău de darurile

Sale, ea va exista veșnic prin puterea Lui atotștiutoare, deși are împotriva ei neexistența, precum s-a zis, ca una ce a fost adusă din neființă la ființă și stă în voia Lui ca ea să fie sau să nu fie.

29. După cum răul este o lipsă a binelui și neștiința este o lipsă a cunoștinței, tot așa și neexistența este o lipsă a existenței; dar nu pentru Cel ce există cu adevărat, căci Acela nu are nimic contrar, ci e o lipsă a acelui ce există prin participare. Lipsa celor dintâi ține de voința făpturilor, pe când cea de-a doua stă în voința Făcătorului, Care, pentru bunătatea Sa, vrea ca făpturile să existe veșnic și pururea să primească cele bune de la El.

30. Dintre făpturi, unele sunt raționale și mintale, putând a primi cele ce sunt contrare, cum ar fi virtutea și păcatul, cunoștința și neștiința. Altele sunt trupuri diferite, alcătuite din elemente opuse: din pământ și aer, din foc și din apă. Primele sunt cu totul netrupești și nemateriale, deși unele dintre ele sunt legate de trupuri, celelalte sunt alcătuite numai din materie și formă.

31. Toate trupurile sunt fără mișcare, după fire, dar sunt mișcate de suflet; unele de suflet rațional, altele de suflet nerațional și altele de suflet fără simțire.

32. Dintre puterile sufletești, una hrănește și ajută creșterea, alta este imaginativă și impulsivă, iar alta este rațională și intelectuală. De cea dintâi se împărtășesc plantele. Ființele neraționale se împărtășesc și de cea de-a doua, pe lângă prima, iar oamenii se împărtășesc de toate cele trei puteri sufletești, primele două fiind supuse stricăciunii, a treia dovedindu-se nestrăcioasă și fără de moarte.

33. Sfintele Puteri, dând unele altora lumină, o împărtășesc și firii omenești, fie din virtutea lor, fie din cunoștința

care este întru ele. Din virtute, adică dintr-o bunătate asemenea cu a lui Dumnezeu, își fac bine atât lor, cât și unele altora și celor ce sunt sub ele, cu chip dumnezeiesc făcându-le. Iar din cunoștința lor împărtășesc fie ceva mai înalt despre Dumnezeu (*că Tu – zice – ești Domnul Cel Preaînalt* – Psalmul 96, 10), fie ceva mai adânc despre trupuri, sau ceva mai amănunțit despre ființele netrupești, ori ceva mai limpede despre Providență; sau ceva mai lămurit despre Judecată, făcând mintea omenească să înțeleagă cele descoperite.

34. Necurăția minții înseamnă mai întâi a avea cunoștință mincinoasă; în al doilea rând, a nu cunoaște ceva din cele generale (spun aceasta despre mintea omenească, pentru că îngerul poate cunoaște pe fiecare din cele particulare); al treilea, a avea gânduri pătimase; iar al patrulea, a se învoi cu păcatul.

35. Necurăția sufletului constă în a nu lucra după fire. Căci din acestea se nasc în fire gândurile pătimase. Iar după fire lucrează sufletul atunci când puterile lui pătimitoare, adică iuțimea și pofta, rămân simple (fără patimă) l-a întâlnirea cu lucrurile și cu înțeleșurile lor.

36. Necurăția trupului este păcatul cu fapta.

37. Iubește liniștea cel ce nu se împătumește cu cele ale lumii. Iubește pe toți oamenii cel ce nu iubește nimic omeneșc. Și are cunoștința lui Dumnezeu și a celor dumnezeiești cel ce nu se smintește de cineva, fie că greșește, fie că are gânduri bănuitoare.

38. Mare virtute este a nu fi împătimit de lucruri. Dar cu mult mai mare decât aceasta este să rămâi fără de patimă față de înțeleșurile lor.

39. Dragostea și înfrânarea păzesc mintea nepătimașă, atât față de lucruri, cât și față de înțeleșurile lor.

40. Minteia iubitorului de Dumnezeu nu se războiește cu lucrurile, nici cu înțelesurile acestora, ci cu patimile ce sunt împletite cu înțelesurile. Astfel nu luptă împotriva femeii, sau a celui ce l-a scârbit, nici împotriva chipurilor (imaginilor) acestora, ci împotriva patimilor unite cu ele.

41. Tot războiul călugărului împotriva dracilor este să despartă patimile de înțelesuri (chipuri). Pentru că altfel nu poate privi lucrurile fără patimă.

42. Altceva este lucrul, altceva înțelesul lui și altceva este patima. De pildă, lucrul este: bărbat, femeie, aur și celelalte. Înțelesul este amintirea simplă a vreunui lucru din cele spuse mai sus. Iar patimă este iubirea nerațională sau ura fără judecată a vreunui lucru din cele zise mai înainte. Deci, împotriva patimei este lupta călugărului.

43. Înțelesul patimaș este gândul alcătuit din unirea patimei și a înțelesului. Să despărțim patima de înțeles și v-a rămâne gândul simplu. Și de vom vrea, o vom despărți prin dragoste duhovnicească și prin înfrânare.

44. Virtuțile despart mintea de patimi și vederile duhovnicești o despart de înțelesurile simple. Iar rugăciunea curată o duce pe ea lângă Însuși Dumnezeu.

45. Virtuțile sunt pentru cunoașterea celor create, iar cunoașterea pentru cunoscător și cunoscătorul pentru Cel cunoscut în chip necunoscut și Care cunoaște mai presus de cunoștință.

46. Dumnezeu Cel supraplin n-a adus din neființă la existență pe cele create, ca și cum ar fi avut trebuință de ceva, ci pentru ca făpturile create, împărtășindu-se de El pe măsura lor, să se îndulcească, iar El să se veselească de lucrurile Sale, văzându-le pe cele veselindu-se și pururea săturându-se fără săturare de Cel de care nu se pot sătura.

47. Lumea are mulți săraci cu duhul, dar nu cum se cuvine. Și mulți care plâng, dar pentru pagube de bani sau pentru pierderea fiilor. Și mulți blânzi, dar către patimile necurate. Mulți care flămânzesc și însetoșează, însă pentru a răpi cele străine și a câștiga cu nedreptate. Mulți milostivi, însă către trup și către ale trupului. Și curați cu inima, însă pentru slava deșartă. Și făcători de pace, dar care supun sufletul trupului. Mulți prigonți, dar pentru că sunt fără de rânduială. Mulți ocărăți, dar pentru păcate rușinoase. Dar numai aceea sunt fericiți, care pentru Hristos și după Hristos fac și pătimesc acestea. De ce? Pentru că *a lor este împărăția cerurilor* (Matei 5, 3), și *aceia vor vedea pe Dumnezeu* (Matei 5, 8) și celelalte. Drept aceea, sunt fericiți, nu pentru că le fac pe acestea sau pentru că le pătimesc, căci și cei spuși mai înainte fac aceleași lucruri, ci sunt fericiți pentru că le fac și le pătimesc acestea pentru Hristos.

48. În orice lucrăm noi, Dumnezeu caută scopul, precum s-a mai zis; dacă facem pentru El ori pentru altceva. De aceea, când vrem să facem vreun bine, să nu avem drept scop plăcerea oamenilor, ci pe Dumnezeu, și totdeauna toate să le lucrăm privind spre Dumnezeu, ca nu cumva și osteneala să o răbdăm și plata să o pierdem.

49. În vremea rugăciunii alungă din minte atât înțelesurile simple ale lucrurilor omenești, cât și vederile celor create; ca nu cumva, îngreunat cu închipuirile celor mai mici, să cazi de la Cel ce este fără asemănare mai bun decât toate cele ce sunt.

50. De vom iubi cu adevărat pe Dumnezeu, prin aceea dragoste alungăm patimile. Iar dragostea față de El înseamnă a-L iubi mai mult pe El decât lumea și sufletul mai mult decât trupul, a disprețui lucrurile lumești și a ne

îndeletnici în El de-a pururi prin înfrânare, prin dragoste, prin rugăciune, prin cântarea psalmilor și cele asemenea.

51. Dacă ne vom îndeletnici în Dumnezeu multă vreme și vom purta grijă de partea cea pătimitoare a sufletului, nu vom mai fi atrași de momelile gândurilor, ci înțelegând în amănunt pricinile acestora și tăindu-le, ne vom face străbătători cu vederea. Și se va împlini întru noi cuvântul: *Și a privit ochiul meu către vrăjmașii mei și pe cei vicleni, ce se ridică împotriva mea, îi va auzi urechea mea* (Psalmul 91, 11).

52. Când vezi mintea ta petrecând cu evlavie și dreptate în înțelesurile lumii, cunoaște că și trupul tău este curat și fără de păcate. Dar când vezi că mintea se îndeletnicește cu gândul în păcate și nu o oprești, cunoaște că nici trupul nu va zăbovi să cadă în ele.

53. Precum lumea trupului sunt lucrurile, așa și mintea are ca lume înțelesurile lucrurilor. Precum trupul curvește cu trupul femeii, așa și mintea desfrânează cu ideea femeii, prin chipul trupului propriu femeii. Asemenea și împotriva chipului celui ce l-a scârbit răsplătește cu gândul, prin însuși chipul trupului său. Același lucru se întâmplă și cu alte păcate. Pentru că cele ce le face trupul cu fapta în lumea lucrurilor, pe acelea le face și mintea în lumea ideilor.

54. Nu se cuvine să ne cutremurăm, să ne spăimântăm și să ne uimim la gândul că Dumnezeu Tatăl nu judecă pe nimeni, *ci toată judecata a dat-o Fiului* (Ioan 5, 22)? Iar Fiul strigă: *Nu judecați, ca să nu fiți judecați* (Matei 7, 1), *nu osândiți și nu veți fi osândiți* (Luca 6, 37) și Apostolul: *Nu judecați ceva înainte de vreme, până ce nu va veni Domnul* (I Corinteni 4, 5) și: *în ceea ce judecați pe altul, pe tine însuși te osândești* (Romani 2, 1). Dar

oamenii, lăsând grija de a plânge pentru păcatele lor, au luat judecata de la Fiul și, ca și cum ei ar fi fără de păcate, se judecă și se osâdesc unii pe alții. *Mirați-vă de acestea, ceruri; cutremurați-vă, îngroziți-vă!* (Ieremia 2, 12), dar ei nu se rușinează, fiind fără de simțire.

55. Cel ce iscodește păcatele altora sau îi judecă faptele după aparențe, nu a pus încă început pocăinței, nici nu s-a ispitit să-și cunoscă păcatele sale, cele cu adevărat mai grele ca plumbul; nici nu a cunoscut de ce se împietrește omul la inimă, iubind deșertăciunea și căutând minciuna. De aceea, ca un nebun și ca unul ce umblă în întuneric, lăsând păcatele sale, pe ale altora le cercetează, fie că acestea există, fie că i se par lui.

56. Iubirea de sine, cum deseori s-a spus, este pricina tuturor gândurilor pătimase. Căci din aceasta se nasc cele trei gânduri de căpetenie ale poftii, și anume: al îndrăcirii pântecelui, al iubirii de argint și al slavei deșarte. Din îndrăcirea pântecelui se naște gândul curviei, iar din slava deșartă, cel al mândriei. Și din acestea trei izvorăsc toate celelalte: al mâniei, al întristării, al pomenirii de rău, al trândăviei, al invidiei (zavistiei), al clevetirii și celelalte. Și aceste patimi leagă mintea de lucrurile materiale și o trag la pământ, apăsând asupra-i ca un bolovan foarte greu, deși ea din fire este mai ușoară și mai iute decât focul.

57. Începutul tuturor patimilor este iubirea de sine, iar sfârșitul lor, mândria. Iar iubirea de sine este iubirea irațională față de trup. Cel ce a tăiat-o desăvârșit pe aceasta, a tăiat împreună toate patimile care apar din ea.

58. Precum părinții iubesc până la patimă pe cei ce s-au născut dintr-înșii, așa și mintea se alipește în mod firesc de gândurile sale. Și precum acelor pătimiși, copiii

lor li se par a fi cei mai blânzi și mai frumoși, chiar de ar fi mai de răs decât toți, așa și minții celei nebune, gândurile sale i se par mai înțelepte, chiar de ar fi mai prostesți decât toate. Iar cel cu adevărat înțelept, nu socotește așa despre gândurile sale, ci, când i se va părea că e mai sigur că sunt adevărate și bune, mai ales atunci nu crede judecării lui, ci pe alți înțelepți îi pune judecători ai cuvintelor și cugetelor sale, ca nu cumva să *alerge sau să fi alergat în zadar* (Galateni 2, 2), și prin ei primește adevărită.

59. Când vei birui vreuna din patimile cele mai necinstite, precum îndrăcirea pântecelui, curvia sau mânia, te încearcă gândul slavei deșarte. Iar dacă și pe acesta îl vei birui, vine cel al mândriei.

60. Toate patimile de necinste, stăpânind sufletul, izgonesc dintr-însul gândul slavei deșarte. Iar dacă acelea sunt biruite, pe acesta îl trimit asupra sufletului.

61. Slava deșartă, fie că slăbește, fie că e de față, naște mândria. Când e alungată, aduce în minte părerea de sine, iar când rămâne, naște trufia.

62. Slava deșartă e alungată de lucrarea cea într-ascuns, iar mândria de hotărârea de a pune pe seama lui Dumnezeu faptele bune săvârșite.

63. Cel ce s-a învrednicit de cunoștința lui Dumnezeu, împărtășindu-se cu adevărat de dulceața ei, acela disprețuiește toate plăcerile care se nasc din partea cea poftitoare.

64. Cel ce pofteste cele pământești, sau bucate dorite, sau pe cele ce slujesc celor de sub pânțe, ori slavă omenească, ori bani, ori altceva din cele ce urmează acestora; și de nu va afla mintea ceva mai bun decât acestea, spre care să-și mute pofta, nu va putea să le disprețuiască în chip desăvârșit. Și mai bun decât acestea, fără de ne-

mănare, este cunoștința de Dumnezeu și a celor dumnezeiești.

65. Cel ce disprețuiește plăcerile, face aceasta sau din frică, sau pentru nădejde, sau pentru cunoștință, sau din dragostea de Dumnezeu.

66. Cunoștința fără patimă a celor dumnezeiești nu înduplecă mintea a disprețui până la capăt cele materiale, ci se aseamănă cu înțelesul simplu al unui lucru ce poate fi cunoscut prin simțuri. De aceea poți vedea mulți oameni bogați în cunoștință, dar tăvălindu-se în patimile trupului ca niște porci în noroi. Căci prin sânguință făcându-se curați în puțină vreme, au dobândit cunoștința, dar mai pe urmă lenevind-se, s-au asemănat lui Saul, care după ce s-a învrednicit de împărăție, a petrecut viața cu nevrednicie și cu urgie înfricoșată a fost aruncat afară din ea.

67. Precum înțelesul simplu al lucrurilor omenești nu silește mintea să defaime cele dumnezeiești, tot așa, nici cunoștința simplă a celor dumnezeiești nu o înduplecă să disprețuiască până la capăt pe cele omenești, pentru că adevărul se află acum în umbre și în ghicituri. De aceea are nevoie de fericita patimă a sfintei iubiri, care leagă mintea de vederile duhovnicești și o înduplecă a cinsti pe cele nemateriale mai mult decât pe cele materiale și pe cele inteligibile (gândite) și dumnezeiești, mai mult decât pe cele simțite.

68. Cel ce a tăiat patimile și și-a făcut gândurile simple, nu înseamnă că le-a îndreptat deja spre cele dumnezeiești, și poate să nu fie împătimit nici de cele omenești, nici de cele dumnezeiești. Acest lucru se întâmplă numai celor ce sunt pe treapta făptuirii, care nu s-au învrednicit încă de cunoștință, ci se depărtează de patimi mai mult pentru frica chinurilor, decât din nădejdea împărăției.

69. Umblăm prin credință, nu prin vedere (II Corinteni 5, 7) și în oglindă și în ghicituri avem cunoștința. Pentru aceasta avem mare nevoie să nu ne îndeletnicim cu altele, ca prin îndelungata cugetare și adâncire a lor, să ne câștigăm o deprindere a contemplațiilor (vederilor), anevoie de îndepărtat de la ele.

70. Dacă, tăind pentru puțin timp pricinile patimilor, ne vom învrednici de vederi duhovnicești, dar nu vom petrece mereu în ele, atunci cu ușurință ne vom întoarce la patimile trupului, după ce n-am agonisit altă roadă de acolo, decât cunoștința simplă împreună cu părerea de sine, al cărei sfârșit este întunecarea, puțin câte puțin, a cunoștinței și întoarcerea totală a minții spre cele materiale.

71. Patima de ocară a dragostei ocupă mintea cu lucrurile materiale; iar patima de laudă a dragostei o leagă pe ea de cele dumnezeiești. Pentru că în lucrurile în care stăruiește mintea, în acelea se și lărgește. Și cu acelea în care se lărgește își hrănește și pofta și dragostea, fie în cele dumnezeiești și inteligibile, fie în lucrurile și patimile trupului.

72. Dumnezeu a zidit lumea cea nevăzută și pe cele ce se văd; și sufletul și trupul cu adevărat El le-a făcut. Și dacă lumea văzută este atât de frumoasă, în ce fel este oare cea nevăzută? Și dacă mai bună decât aceasta e aceea, cu cât mai presus decât acestea două este Dumnezeu, Cel ce le-a zidit pe ele? Atunci, dacă Ziditorul tuturor e mai bun decât toate cele create, pentru care pricină lasă mintea pe Cel mai bun decât toate și se ocupă cu cele mai rele decât toate, adică cu patimile trupului? E limpede că din cauza faptului că de la naștere a petrecut împreună cu acestea și s-a obișnuit cu ele, iar pe Cel mai bun decât toate încă nu L-a cunoscut deplin. Dacă printr-o stăruitoa-

re nevoie a înfrânării plăcerilor și prin cugetarea la cele dumnezeiești vom rupe mintea din această legătură, ea se lărgește în cele dumnezeiești, sporind câte puțin și ajungând să-și cunoască vrednicia sa. Iar sfârșitul acestora este că toată dorința o îndreaptă către Dumnezeu.

73. Cel ce fără patimă arată păcatul fratelui, din două pricini o face: ori ca pe dânsul să-l îndrepteze, ori ca pe altul să-l folosească. Și dacă din alte motive îl descoperă, lui sau altora, îl spune pentru a-și bate joc și a râde de el. Dar nu va scăpa de părăsirea dumnezeiască, ci va cădea în aceeași greșală sau în alta și, muștrat fiind și batjocorit de alții, va suferi rușine.

74. Cei ce săvârșesc același păcat cu lucrul, îl fac din pricini diferite. Căci una este a păcătui din deprindere, și alta este a păcătui din răpire (neatenție). Cel din urmă, nici mai înainte de păcat nu s-a gândit la el, nici după aceea, ci îi pare rău de ceea ce s-a întâmplat. Dimpotrivă, cel ce păcătuiește din deprindere, și înainte și după săvârșirea păcatului în aceeași stare rămâne.

75. Cel ce pentru slava deșartă se nevoiește în virtute, arătat este că și în cunoștință se nevoiește tot pentru slava deșartă. Cu adevărat, unul ca acesta nimic nu vorbește sau lucrează spre zidire, ci toate le face vânând slava de la cei ce-l văd sau îl ascultă. Dar patima aceasta se vadește când vreunul dintre aceia îi disprețuiește lucrurile sau cuvintele. Atunci se întristează foarte mult, dar nu din pricină că faptele lui n-au folosit (zidit), pentru că nici n-a avut acest scop, ci pentru că el a fost defăimat.

76. Patima iubirii de argint, în cineva, se vadește din aceasta: se bucură când primește și se întristează când dă;

unul ca acesta nu poate fi bun chivernisitor pentru a ajuta și pe cei lipsiți.

77. Omul rabdă pătimiri pentru una din acestea: fie pentru dragostea lui Dumnezeu, fie pentru nădejdea răsplătirii, fie de frica muncilor, ori de frica oamenilor, sau pentru fire, sau pentru plăcere, sau pentru câștig, sau pentru slava deșartă, sau de nevoie.

78. Una este a se izbăvi cineva de cugete și alta, a se slobozi de patimi. De multe ori se izbăvește de cugete, nefiind de față lucrurile acelea spre care are patimă, dar patimile se ascund în suflet și, când se arată lucrurile, atunci patimile ies la iveală. Prin urmare, trebuie să urmărim mintea în fața lucrurilor, ca să cunoaștem către ce fel de lucru are patimă.

79. Adevăratul prieten este cel care, în vremea ispitei, necazurile, nevoile și relele întâmplări le rabdă împreună cu aproapele, ca și cum ar fi ale sale, fără zgomot și fără tulburare.

80. Să nu-ți disprețuiești conștiința, care pururi te sfătuiește pe tine la cele bune. Căci îți aduce în minte socotința dumnezeiască și îngerească și de întinăciunea ascunsă a inimii te slobozește și îți dăruiește îndrăzneală către Dumnezeu la vremea ieșirii (sufletului).

81. De vrei să te faci cunosător cu dreaptă socoteală și cu măsură și să nu fii robit de patima părerii de sine, mereu caută ce ascund lucrurile bune de cunoștința ta și vei afla multe și felurite lucruri care se tănuiesc de tine și te vei mira de neștiința ta și-ți vei înfrâna cugetul. Și cunoscându-te cu deadinsul pe tine însuși, vei pricepe multe lucruri, mari și minunate. Dar părerea cuiva că știe, nu-l lasă să sporească în cunoștință.

82. Acela vrea să se mântuiască cu tot dinadinsul, care nu se împotrivește leacurilor tămăduitoare. Iar acestea sunt dureri și întristări aduse asupra-i prin diferite lovituri. Dar cel ce li se împotrivește, nu știe ce negustorie se face aici, nici cu ce folos se va duce de aici.

83. Slava deșartă și iubirea de argint se nasc una pe alta. Pentru că cei iubitori de slavă deșartă caută să se îmbogățească, iar cei ce s-au îmbogățit, doresc să fie slăviți. Acest lucru se întâmplă între mireni; iar călugărul, dacă e fără de avere, mai mult e cuprins atunci de slavă deșartă, iar când are argint îl ascunde, rușinându-se ca de un lucru nepotrivit cu chipul călugăresc.

84. Propriu slavei deșarte a călugărului este să se trufească pentru virtute și pentru cele ce urmează acesteia. Propriu mândriei lui este să se înalțe pentru biruințele sale, disprețuindu-i pe ceilalți și socotindu-le pe acelea ca pe ale sale și nu ca fiind ale lui Dumnezeu. Iar slava deșartă și mândria mireanului se arată în frumusețe și bogăție, în stăpânire sau pricepere.

85. Îndreptările mirenilor sunt căderi pentru călugări, iar îndreptările călugărilor sunt căderi mirenilor. Căci îndreptările mirenilor sunt: bogăție și slavă, stăpânire, desfătare, belșug de hrană, naștere de fii și cele asemenea, la care, de va ajunge călugărul, se pierde. Iar îndreptările călugărului sunt: neagoniseala, reaua pătimire, înfrânarea, necinstea, să nu stăpânească nimic și cele asemenea. La acestea dacă ajunge iubitorul de lume, fără să vrea sau fără de veste, le socotește cădere mare, fiind chiar în primejdie să se spânzure, cum au și făcut unii.

86. Bucatele sau făcut pentru două pricini: pentru hrană și pentru tămăduire. Deci cei ce se împărtășesc de

ele în afară de aceste două pricini, se vor osândi ca unii ce s-au datat desfătărilor, folosind rău pe cele date de Dumnezeu spre trebuință. Și în toate lucrurile, reaua folosire este păcat.

87. Smerita cugetare este o rugăciune neîncetată, cu lacrimi și cu durere. Căci aceasta, pururea chemându-L pe Dumnezeu în ajutor, nu-l lasă pe om să îndrăznească ne-bunește în puterea și înțelepciunea lui, nici să se înalțe împotriva altora, lucruri care sunt boli cumplite ale patimii mândriei.

88. Una este a se lupta cineva cu gândul simplu, ca să nu pornească spre patimă și alta este a se lupta cu cele pătimase, ca să nu cadă la învoială cu ele. Dar amândouă aceste feluri de luptă nu lasă gândul să întârzie în suflet.

89. Întristarea este împletită cu pomenirea de rău. Când mintea vede cu întristare fața fratelui, ca într-o oglindă, arătat este că ține minte răul față de el. *Dar omul care ține mânie asupra omului, cum poate să ceară de la Dumnezeu vindecare?* (Isus Sirah 28, 3).

90. Dacă îți aduci aminte răul făcut de cineva, roagă-te pentru dânsul și, oprind patima din mișcarea sa, depărtează prin rugăciune întristarea venită din amintirea răului pe care ți l-a făcut. Și făcându-te iubitor de oameni vei alunga pe deplin patima din suflet. Iar dacă altul ține minte răul de la tine, fii îndatoritor față de el și smerit și stai cu dragoste în preajma lui și-l vei izbăvi de patimă.

91. Mâhnirea celui pizmaș cu osteneală o faci să înceteze. Căci lucrul pe care îl pizmuiește la tine, el îl socotește ca pricină de necaz pentru sine. Și nu este cu putință a potoli în alt chip întristarea lui, dacă nu vei ascunde acea lucrare. Iar dacă pe mulți folosește și pe acela

mâhnește, să se facă spre folosul celor mulți; dar după putere, să nu te lenevești nici pentru îndreptarea lui. Să nu te lași cuprins de răutatea patimei lui, ca nu cumva să te afli luptând nu împotriva răutății, ci a celui ce pătimește, și, prin smerita cugetare, să-l socotești pe el că te întrece pe tine și în toată vremea și locul și lucrul să-l cinstești pe dânsul mai mult decât pe tine. Iar zavistia ta poți să o potolești dacă în cele ce se bucură te bucuri împreună cu cel pe care îl pizmuiești și în cele ce îl întristează, te mâhnești împreună cu el, împlinind cuvântul Apostolului: *Bucurați-vă cu cei ce se bucură; plângeți cu cei ce plâng* (Romani 12, 15).

92. Mintea noastră se află la mijloc între două ființe, fiecare lucrând ale sale, una virtutea, cealaltă răutatea: adică între înger și drac. Dar mintea are stăpânire și putere ori să urmeze, ori să stea împotriva oricui vrea.

93. Sfintele Puteri ne îndeamnă pe noi la cele bune, iar semințele firești (îndemnurile naturale) și voința cea bună ne ajută nouă. Iar asupririle dracilor sunt ajutate de patimi și de alegerea cea rea.

94. Mintea cea curată, uneori, primește învățătură de la Însuși Dumnezeu, când vine peste ea, iar alteori, privind firea lucrurilor.

95. Se cuvine ca mintea ce s-a învrednicit de cunoștință să păstreze înțelesurile lucrurilor fără de patimă, vederile duhovnicești limpezi și starea rugăciunii netulburată. Însă nu poate să le păzească pururea pe acestea de izbucnirile trupului, aduse din bântuiala dracilor.

96. Nu ne mâniem pentru toate lucrurile pentru care ne scârbim. Căci cele ce pricinuesc întristare, prisosesc mai mult decât cele ce pricinuesc mânie; cum ar fi pentru

că s-a făcut ceva, s-a pierdut un lucru, a murit cineva. Pentru unele ca acestea doar ne mâhnim, iar pentru celelalte ne întristăm și ne mâniem în același timp, ca niște neînțelepți aflându-ne.

97. Primind mintea înțelesurile lucrurilor, își schimbă forma după fiecare din ele și, privindu-le duhovnicește, își schimbă chipul în multe feluri, după aceste vederi. Ajungând însă în Dumnezeu, devine cu totul fără chip și fără formă. Căci, văzând pe Cel cu Unic Chip, se face și ea unică cu chipul și toată cu chip de lumină.

98. Suflet desăvârșit este acela a cărui putere pătimitoare se supune cu totul lui Dumnezeu.

99. Minte desăvârșită este aceea care, prin credință deplină, pe Cel Preanecunoscut, cu necunoștință, prea L-a cunoscut și pe cele prea de obște din fapțurile Lui le-a văzut, și cunoștința cea cuprinzătoare a Providenței și a Judecății a luat de la Dumnezeu. Și aceasta, pe cât este cu putință oamenilor.

100. Timpul se împarte în trei. Credința se întinde împreună cu toate cele trei părți, nădejdea cu una, iar dragostea cu două. Credința și nădejdea durează până la o vreme, iar dragostea, unindu-se cu Cel Preanemărginit, crește în veacuri nesfârșite, rămânând de-a pururi. Pentru aceasta, *mai mare decât toate este dragostea* (I Corinteni 13, 13).

A PATRA SUTĂ

Despre dragoste

1. Mai întâi se minunează mintea, gândind la nemărginirea dumnezeiască în toate privințele și la acel mult dorit ocean nestrăbătut; în al doilea rând se înspăimântă, cum Dumnezeu din nimic a adus la ființă pe cele ce sunt. Dar precum *măreția Lui nu are sfârșit* (Psalmul 144, 3), așa nici *priceperea Lui nu are hotar* (Psalmul 146, 5).

2. Și cum să nu se minuneze, văzând acel nemărginit și mai presus de uimire noian al bunătății? Sau cum să nu se umple de uimire, gândindu-se cum și de unde s-a făcut ființa rațională și mintală și cele patru elemente din care sunt alcătuite trupurile, odată ce nu exista nici o materie mai înainte de facerea acestora? Și ce fel de putere este aceea care, după ce s-a mișcat spre faptă, le-a adus la existență? Dar elinii nu primesc aceasta, necunoscând atotputernicia, înțelepciunea și cunoștința lui Dumnezeu cea creatoare și mai presus de minte.

3. Dumnezeu, fiind Făcător din veci, creează în timp, prin Cuvântul Cel deoființă și prin Duhul, pentru nemărginita Lui bunătate. Și să nu zici: pentru care pricină le-a făcut acum, pururea bun fiind El? De vreme ce și eu îți zic ție că înțelepciunea cea neurmată a Ființei celei nemărginite nu poate fi cuprinsă de cunoștința omenească.

4. Cunoștința cea din veci, pe care o avea mai înainte în Sine, Ziditorul celor ce sunt, a adus-o la ființă și a pu-

s-o înainte atunci când a vrut. Pentru că necuviincios lucru este să se îndoiască cineva de faptul că Dumnezeu Cel Atotputernic poate să aducă ceva la ființă, atunci când vrea.

5. Pentru care pricină a creat Dumnezeu, cercetează! Căci e lucru ce ține de cunoștință. Dar cum și de ce acum, de curând, nu cerceta! Pentru că nu e lucru care să poată fi înțeles cu mintea ta. Fiindcă din cele dumnezeiești, unele sunt cuprinse, iar altele sunt necuprinse de oameni. Căci „vederea fără frâu poate să împingă pe cineva și în prăpastie”, precum a zis oarecare dintre sfinți.

6. Unii spun că fapăturile există împreună cu Dumnezeu din veci, ceea ce e cu neputință. Căci cum pot cele întru toate mărginite să existe din veci împreună cu Cel întru totul nemărginit? Sau cum sunt cu adevărat zidiri, dacă sunt împreună veșnice cu Ziditorul? Această învățătură este a elinilor, care Îl socotesc pe Dumnezeu creator nu al ființei, ci al însușirilor. Dar noi, pentru că am cunoscut pe Atotputernicul Dumnezeu, spunem că El e Făcătorul nu al însușirilor, ci al fapăturilor care au (primit) aceste însușiri. Și dacă e așa, ele nu există din veci împreună cu Dumnezeu.

7. Într-o oarecare privință este cunoscut Dumnezeu și cele dumnezeiești; în altă privință, El nu poate fi cunoscut. Cunoscut se face prin contemplarea celor din jurul Lui, iar necunoscut este în ființa Lui.

8. Să nu cauți deprinderi și iscusințe în ființa simplă și nemărginită a Sfintei Treimi, ca să nu o faci pe ea alcătuită din părți, precum sunt creaturile. Căci acest lucru e nepotrivit a-L cugeta despre Dumnezeu.

9. Singură Ființa cea nemărginită, atotputernică și creatoare a tuturor este simplă, uniformă, fără calități și netulburată. Toată făptura este alcătuită din ființă și felu-

rime, având nevoie mereu de Providență, ca ceea ce este supusă schimbării.

10. Toată ființa mintală și cea sensibilă a primit de la Dumnezeu puteri pentru a cunoaște lucrurile, după ce a fost adusă din neființă la ființă. Ființa mintală a primit gândurile, iar cea sensibilă, simțurile.

11. Dumnezeu se primește numai prin împărtășire, iar zidirea și se împărtășește, și împărțește. Primește prin împărtășire existența și fericirea; dar dacă mai departe numai fericirea; însă într-un fel ființa trupească și altfel cea netrupească.

12. Ființa netrupească transmite fericirea și vorbind și lucrând și fiind văzută (de minte), iar cea trupească numai fiind văzută.

13. Ca ființa rațională și mintală să existe veșnic sau nu, ține de voia Celui ce pe toate le-a făcut bune. Iar ca acestea să fie bune sau rele, după libera alegere, este în voia făpturilor.

14. Răul se vede nu împrejurul ființei create, ci împrejurul pornirii greșite și fără de socoteală.

15. Sufletul se mișcă cum se cuvine când partea pofitoare a lui s-a schimbat prin înfrânare, și iuțimea, prin dragoste se întoarce de la ură, iar cea rațională se îndreaptă spre Dumnezeu prin rugăciune și vedere duhovnicească.

16. Încă nu are dragoste desăvârșită, nici cunoștința adâncă a Proniei dumnezeiești, cel ce în vreme de ispită nu rabdă îndelung lucrurile de întristare care i se întâmplă, ci se desparte pe sine de dragostea fraților duhovnicești.

17. Scopul Proniei dumnezeiești este ca pe cei dezbinăți de răutate, prin dreapta credință și prin dragoste duhovnicească, să-i facă una, căci Mântuitorul a pățimit pentru aceasta, ca să adune laolaltă pe fiii lui Dumnezeu cei

împrăştiaţi (Ioan 11, 52). Deci cel ce nu suferă lucrurile de supărare, nici nu rabdă pe cele de întristare, nici nu primeşte pe cele de durere, se află în afară de dragostea dumnezeiască şi de scopul purtării Lui de grijă.

18. Dacă dragostea îndelung rabdă şi se milostiveşte (I Corinteni 13, 4), cel ce se împuţinează cu sufletul din cauza lucrurilor pricinuitoare de întristare care i se întâmplă şi pentru aceasta vicleneşte împotriva celor ce l-au scârbit şi se întoarce de la dragostea faţă de ei, cum nu va cădea şi de la scopul proniciei dumnezeieşti?

19. Ia aminte la tine, ca nu cumva răutatea care te desparte de fratele să se afle în tine, nu în el, şi sârguieşte-te să te împaci cu dânsul, ca să nu cazi din porunca dragostei.

20. Să nu dispreţuieşti porunca dragostei, că prin ea fiu al lui Dumnezeu vei fi; dar călcând-o, te vei afla fiu al gheenei.

21. Cele ce ne despart de dragostea prietenilor sunt acestea: pizma şi a fi pizmit, a păgubi şi a fi păgubit, a defăima şi a fi defăimat şi gândurile biruitoare. Deci ia seama, nu cumva ai făcut ceva de acest fel sau ai suferit acestea din partea lor şi de aceea te desparţi de dragostea prietenilor?

22. Ți s-a întâmplat ție ispită de la fratele şi întristarea te-a adus la ură? Nu te lăsa biruit de ea, ci biruieşte-o tu cu dragostea; şi o vei face într-un chip ca acesta: rugându-te cu adevărat pentru dânsul lui Dumnezeu, primind răspunsul lui şi, prin aceasta, tămăduindu-l pe el, iar pe tine primitor ispitei socotindu-te şi îndelung răbdând, până ce va trece norul.

23. Îndelung răbdător este cel ce aşteaptă sfârşitul ispitei şi primeşte lauda stăruinţei.

24. Cel încet la mânie este bogat în înţelepciune (Pilde 14, 29), căci toate cele ce i se întâmplă le pune în legătură cu

sfârşitul şi aşteptându-l pe acela, rabdă pe cele ce-i pricinuesc întristare. *Iar sfârşitul, este viaţa veşnică* (Romani 6, 22), după cuvântul Apostolului. Şi aceasta este viaţa veşnică: *Să te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat, şi pe Iisus Hristos pe Care L-ai trimis* (Ioan 17, 3).

25. Nu lepăda cu uşurinţă dragostea duhovnicească, pentru că altă cale a mântuirii nu s-a lăsat oamenilor.

26. Pe cel ce ieri îl socoteai foarte duhovnicesc şi îmbunătăţit, astăzi să nu îl judeci rău şi viclean, din pricina urii care apare în tine din meşteşugirea vicleanului, ci prin dragoste îndelung răbdătoare, cugetând la lucrurile bune de ieri, leapădă ura cea de azi din suflet.

27. Pe cel ce ieri îl laudai ca pe un bun şi-l propovăduiai ca pe un îmbunătăţit, astăzi să nu-l vorbeşti de rău, ca pe un viclean, din pricina schimbării dragostei tale în ură, defăimarea fratelui făcând-o apărare a urâciunii viclene din tine. Tu rămâi în aceleaşi laude, deşi este cuprins de supărare, şi aşa uşor te vei întoarce la dragostea mântuitoare.

28. Obişnuita laudă pe care o aduci fratelui să nu o întinezi, în întâlnirea cu ceilalţi fraţi, din pricina supărării ascunse pe care o ai împotriva lui, amestecând în cuvinte, pe furiş, defăimarea. Ci lauda curată foloseşte-o în întâlniri şi cu adevărat roagă-te pentru dânsul, ca pentru tine însuşi, şi aşa degrab te vei izbăvi de ura pierzătoare de suflet.

29. Să nu zici: nu urăsc pe fratele, în timp ce te scârbeşti de amintirea lui. Ci ascultă pe Moise care zice: *Să nu duşmăneşti pe fratele tău în inima ta, dar să mustri pe aproapele tău, ca să nu porţi păcatul lui* (Levitic 19, 17).

30. Dacă vreun frate, poate ispitit fiind, te va vorbi de rău vreme îndelungată, tu să nu ieşi din aşezământul dragostei, răbdând pe acelaşi viclean drac ce caută să te

supere. Și nu vei părăsi dragostea dacă, ocărât fiind, vei binecuvânta și, bântuit de gândurile rele, te vei purta cu bunăvoință. Aceasta este calea filosofiei după Hristos, și cel ce nu călătorește pe ea, nu se va sălășlui împreună cu Dânsul.

31. Să nu-i socotești binevoitori pe cei ce-ți aduc cuvinte care lucrează în tine scârbă și ură împotriva fratelui, deși ar părea ele adevărate; ci întoarce-te de la unii ca aceștia, ca și de la niște șerpi veninoși, ca astfel și pe ei să-i oprești de la vorbirea de rău, iar pe al tău suflet să-l izbăvești de răutate.

32. Să nu-l întărâți pe fratele prin cuvinte cu două înțelesuri, ca nu cumva, primind și tu de la el unele asemănătoare, să strici așezământul iubirii dintre voi; ci cu îndrăzneala dragostei mergi și muștră-l pe el, ca dezlegând pricinile supărării, amândoi să vă izbăviți de tulburare și întristare.

33. Cercetează-ți conștiința cu deamănuntul: nu cumva din a ta pricină nu se împacă fratele? Și nu amâna această cercetare, căci ea (conștiința), știe cele ascunse ale tale și te va pârî în vremea ieșirii (sufletului), iar în vremea rugăciunii ți se face piedică.

34. În vreme de pace nu-ți aminti cele pe care le-a grăit fratele în vremea supărării, fie de ți le-a spus în față, fie de le-a spus altuia, iar tu le-ai auzit după aceea. Ca nu cumva, tăgăduind cugetele pomenerii de rău, să te întorești iarăși la pierzătoarea ură asupra fratelui.

35. Sufletul rațional care ține ură față de om nu poate să se împace cu Dumnezeu, Dătătorul poruncilor. Pentru că zice: *De nu veți ierta oamenilor greșelile lor, nici Tatăl vostru nu vă va ierta greșelile voastre* (Matei 6, 15).

Iar dacă acela nu vrea să se împace, tu (încă) păzește-te de ură, rugându-te pentru dânsul curat și negrăindu-l pe el de rău față de cineva.

36. Pacea negrăită a Sfinților Îngeri se păstrează prin aceste două așezări: cu dragostea către Dumnezeu și a unora față de alții. Tot așa este și în legătură cu toți Sfinții cei din veci. Deci prea frumos a zis Mântuitorul nostru că: *în aceste două porunci se cuprind toată Legea și proorocii* (Matei 22, 40).

37. Nu fi iubitor de sine și nu vei fi urător de frate. Nu fi iubitor de sine și vei fi iubitor de Dumnezeu.

38. După ce ai ales a vieții împreună cu cei duhovnicești, leapădă-te de voile tale înaintea ușilor. Pentru că în alt chip nu vei putea a trăi în pace nici cu Dumnezeu, nici cu cei împreună-viețuitori.

39. Cel ce a putut să agonisească dragostea desăvârșită și toată viața sa către aceasta și-a rânduit-o, acela zice „Doamne Iisuse...” în Duhul Sfânt. Iar cel dimpotrivă, cele dimpotrivă face.

40. Dragostea de Dumnezeu pururea obișnuiește a înaripa mintea spre vorbirea dumnezeiască, iar cea către aproapele o face ca totdeauna să cugete cele bune despre dânsul.

41. Cel ce încă iubește slava deșartă sau este împătimit de ceva din lucrurile materiale, se supără pe oameni pentru lucrurile vremelnice și ține minte răul și poartă ură asupra lor sau este robit de gânduri de rușine. Dar toate acestea sunt străine de sufletul cel iubitor de Dumnezeu.

42. Când nu vei zice și nu vei lucra cu gândul nici o faptă de rușine și când celui ce te-a păgubit sau te-a clevețit nu ții minte răul și când în vremea rugăciunii ai mintea

totdeauna nematerială și fără formă, atunci să știi că ai ajuns la măsura nepătimirii și a dragostei desăvârșite.

43. Nu mică nevoie este să se izbăvească cineva de slava deșartă; și va scăpa de ea prin lucrarea în ascuns a faptelor bune și prin rugăciune deasă. Iar semnul izbăvirii este a nu pomeni răul celui ce te-a clevetit sau te vorbește de rău.

44. De vrei să fi drept, dă fiecărei părți din tine, adică sufletului și trupului, cele după vrednicie: părții raționale a sufletului dă-i citiri și vederi duhovnicești și rugăciune; iuțimii dă-i dragoste duhovnicească, ce se împotrivește urii; părții poftitoare dă-i cumpătare și înfrânare, iar trupului, hrană și îmbrăcăminte, doar atât cât are nevoie.

45. Minte lucrează după fire atunci când și-a supus patimile și vede rațiunile lucrurilor și le pune în legătură cu Dumnezeu.

46. Precum se socotesc sănătatea și boala în legătură cu trupul animalului, iar lumina și întunericul, cu ochiul, tot așa se socotește virtutea și păcatul în legătură cu sufletul și cunoștința sau neștiința, cu mintea.

47. Filosofia creștinului stă în acestea trei: în porunci, în dogme și în credință. Poruncile despart mintea de patimi, dogmele o aduc la cunoștința fapturilor, iar credința la vederea (contemplarea) Sfintei Treimi.

48. Unii dintre cei ce se nevoiesc izgonesc de la ei numai cugetele pătimase, alții chiar patimile le taie. Și le alungă cineva fie prin cântarea de psalmi, fie prin rugăciune, fie prin înălțarea minții la cer sau printr-o altă desfacere de lucruri și de loc. Iar patimile le taie disprețuind lucrurile acelea de care e împătimit.

49. Lucrurile către care avem patimi sunt acestea: femeia, banii, darurile și cele asemenea. Femeia o poate nesocoti cineva când, după depărtarea de lume, trupul îl veștejește cum se cuvine, prin înfrânare; banii, când își obișnuiește cugetul a se îndestula cu ce are; iar slava, când va iubi lucrarea în ascuns a virtuților, arătată numai lui Dumnezeu. Și cine disprețuiește toate acestea, nici nu va urî vreodată pe cineva.

50. Cel ce s-a lepădat de lucruri, de femeie, de bani și de celelalte, a făcut călugăr pe omul cel din afară, dar nu încă și pe cel dinlăuntru; iar cel ce s-a lepădat și de înțelesurile pătimase ale acestora, l-a făcut și pe omul dinlăuntru, care este mintea. Pe omul cel din afară lesne îl face cineva călugăr, numai să vrea. Dar nu puțină nevoie este ca pe omul cel dinlăuntru să-l faci călugăr.

51. Cine este oare în neamul acesta, cel ce s-a izbăvit cu totul de înțelesurile pătimase și s-a învrednicit de rugăciunea curată și nematerială, care este semn al călugărului dinlăuntru?

52. Multe patimi sunt ascunse în sufletele noastre și se vădesc atunci când se arată lucrurile.

53. Poate cineva să nu fie supărat de patimi când lipsesc lucrurile, dobândind în parte nepătimirea. Dar de se vor arăta iarăși lucrurile, îndată patimile clatină mintea într-o parte și-n alta.

54. Nu socoti că ai dobândit nepătimire, câtă vreme lipsește lucrul, ci atunci când, avându-l de față, vei rămâne nemișcat și tot așa după aceea, în amintirea lui; atunci să știi că ai intrat în hotarele ei. Dar nici atunci să nu disprețuiești grija, căci statornicia virtuții omoară patimile, dar nebăgarea de seamă iarăși le ridică.

55. Cel ce iubește pe Hristos cu adevărat, se și aseamănă Lui după putere. Precum Hristos n-a încetat să facă bine oamenilor, și răsplătit fiind cu nerecunoștință, se purta cu îndelungă răbdare, și bătut și ucis fiind, răbda, nicidecum socotind cuiva răul. Și acestea trei sunt lucruri ale iubirii către aproapele, fără de care cel ce zice că iubește pe Hristos sau că vrea să dobândească împărăția Lui, se înșeală singur. *Pentru că nu oricine Îmi zice: Doamne, Doamne, va intra în împărăția cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu Celui din ceruri* (Matei 7, 21) și iarăși: *De Mă iubiți, păziți poruncile Mele* (Ioan 14, 15) și celelalte.

56. Tot scopul poruncilor Domnului este să slobozească mintea de necumpătare și de ură și la dragostea Lui și a aproapelui să o aducă, din care se naște lumina sfintei cunoștințe, cea din lucrare.

57. După ce te-ai învrednicit de o oarecare cunoștință de la Dumnezeu, nu te lenevi în lucrarea dragostei și a înfrânării. Căci acestea, curățind partea pătimitoare a sufletului, neconținut îți găsesc ție calea spre cunoștință.

58. Calea către cunoștință este nepățimirea și smerenia, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul.

59. De vreme ce *cunoștința semețește, iar iubirea zidește* (I Corinteni 8, 1), să împletești cunoștința cu dragostea și vei fi netrufaș și ziditor duhovnicesc, zidindu-te și pe tine, și pe toți cei ce se apropie de tine.

60. Dragostea zidește prin aceea că nu pizmuiește, nici nu se supără pe cei ce ne pizmuiesc, nici nu vădește lucrul pentru care e pizmit de alții, spre a se arăta oamenilor, nici nu socotește că și-a atins scopul. Cât despre cele pe care nu le știe, își mărturisește fără rușine nești-

ința. Astfel face mintea netrufașă, mereu pregătind-o spre a spori în cunoștință.

61. De obicei cunoștinței îi urmează părerea de sine și zavistia, mai ales la început; prima este doar dinlăuntru, iar pizma și dinlăuntru și din afară: dinlăuntru, față de cei ce au cunoștință, iar dinafară de la cei ce au. Dar dragostea pe toate trei le împrăștie: părerea de sine, întrucât nu se trufește, zavistia dinlăuntru, întrucât nu pizmuiește, iar pe cea dinafară, întrucât îndelung răbdă și se milostivește. De aceea, cel ce are cunoștință trebuie să ia lângă sine și dragostea, ca astfel, în toate, mintea sa s-o păzească pururea nerătăcită.

62. Cel ce s-a învrednicit de darul cunoștinței, dar are supărare sau ține minte răul sau urăște pe vreun om, e asemenea cu cel ce înghimpă ochii cu spini și pălămidă. Pentru aceasta, de nevoie (adică cu dinadinsul), are nevoie cunoștința de dragoste.

63. Să nu ai toată îndeletnicirea ta îndreptată spre trup, ci hotărăște-i lui nevoița după putere, iar mintea toată întoarce-o spre cele dinlăuntru. Căci *deprinderea trupească la puțin folosește, dar dreapta credință spre toate este de folos* (I Timotei 4, 8) și celelalte.

64. Cel ce neîncetat petrece în cele dinlăuntru, se înfrânează de la toate și este cumpătat, îndelung răbdă, se milostivește, cugetă smerit. Dar nu numai atât, ci ei văd (gânditor), vorbesc de Dumnezeu și se roagă. Aceasta este ceea ce spune Apostolul: *În Duhul să umblați* (Gal. 5, 16).

65. Cel ce nu știe a călători pe calea duhovnicească, nu e cu grijă la gândurile pătimăse, ci toată lucrarea lui o îndreaptă spre trup; și ori se îndrăcește cu pântecelul și viețuiește cu neînfrânare și se mârșăiește și se mânie și ține

mente răul și așa întunecă mintea, ori duce o nevointă fără măsură și-și tulbură cugetul.

66. Scriptura nu înlătură nimic din cele ce ni le-a dat nouă Dumnezeu spre folosire, dar pedepsește necumpăta-rea și îndreaptă nesocotința. Astfel, nu oprește pe om a mânca sau a face copii, a avea bani și a-i chivernisi bine, ci oprește îndrăcirea pântecelui, curvia și celelalte. Încă nici a gândi la acelea nu-l oprește, că pentru aceasta s-au făcut, ci îl oprește a gândi cu patimă la ele.

67. Unele dintre cele săvârșite de noi, după voia lui Dumnezeu, se fac potrivit poruncii; altele nu din poruncă, ci, precum ar putea zice cineva, ca o jertfă de bună voie. Astfel, potrivit poruncii este a iubi pe Dumnezeu și pe aproapele, a iubi pe vrăjmași, a nu curvi, a nu ucide și celelalte; iar fecioria, necăsătoria, sărăcia, depărtarea de lume și celelalte nu sunt din poruncă. Acestea, ca niște daruri se socotesc; de aceea, dacă din neputință nu vom putea împlini unele dintre porunci, prin daruri să-L împlănim sau să-L împăcăm pe Bunul nostru Stăpân.

68. Cel ce cinstește necăsătoria, dator este să păzească fecioria, mijlocul încins împrejur și făclia aprinsă (Luca 12, 35) prin rugăciune, prin contemplație și prin dragoste duhovnicească.

69. Unii frați se socotesc pe ei înșiși a fi în afară de darurile Sfântului Duh, pentru că nu știu, din cauza leneviei în lucrarea poruncilor, că cel ce are credință neclintită în Hristos, toate darurile dumnezeiești împreună le are în sine. Dar, de vreme ce, din lenevie, suntem departe de lucrarea dragostei către El, care ne arată dumnezeieștile comori din noi, cu dreptate este să ne socotim pe noi înșiși lipsiți de dumnezeieștile daruri.

70. Dacă Hristos sălășluiește, prin credință, în inimile noastre (Efeseni 3, 17), după dumnezeiescul Apostol, și în El sunt ascunse toate vistieriile înțelepciunii și ale cunoștinței (Coloseni 2, 3), atunci toate comorile înțelepciunii și ale cunoștinței sunt în inimile noastre și se vor arăta inimii pe măsura curățirii fiecăruia prin porunci.

71. Aceasta este comoara cea ascunsă în țarina inimii tale, pe care încă nu ai aflat-o, căci atunci, cu adevărat, ai fi vândut toate și ai fi agonisit țarina aceasta. Iar acum, fiindcă ai lăsat țarina, pe cele din jurul ei le îngrijești, în care nu se află nimic altceva, decât spini și pălămidă.

72. De aceea zice Mântuitorul: *Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu* (Matei 5, 8). Și Îl vor vedea pe Dânsul și comorile din El, atunci când, prin dragoste și înfrânare, se vor curăți pe ei înșiși; și cu atât mai mult, cu cât vor spori curățirea.

73. De aceea iarăși zice: *Vindeți averile voastre și dați milostenie* (Luca 12, 33) și *iată, toate vă vor fi curate* (Luca 11, 41). Deci nu vă mai îndeletniciți în lucrurile din jurul trupului, ci sărguiți-vă să vă curățiți mintea de ură și neînfrânare, Domnul numind mintea, inimă. Pentru că acestea, întinând mintea, nu o lasă să-L vadă pe Hristos, Care locuiește în ea prin darul Sfântului Botez.

74. Scriptura numește faptele bune căi. Iar mai mare decât toate este dragostea. De aceea zicea Apostolul: *Și vă arăt încă o cale care le întrece pe toate* (I Corinteni 12, 31), ca una ce înduplecă omul a defăima lucrurile materiale și a nu cinsti nimic din cele vremelnice mai mult decât cele veșnice.

75. Dragostea către Dumnezeu stă împotriva poftelor, pentru că înduplecă mintea a se înfrâna de la plăceri. Iar

cea către aproapele stă împotriva iușimii, pentru că îl face pe om a defăima slava și banii. Acestea sunt cei doi dinari pe care Mântuitorul i-a dat primitivului de oaspeți, ca să poarte grijă de tine. Însă tu să nu te arăți nemulțumitor, unindu-te cu tâlharii, ca nu cumva iarăși să te rănești și de astă dată nu pe jumătate mort, ci mort de-a binelea să te afle.

76. Curățește-ți mintea de mânie, de pomenirea de rău și de cugetele de rușine și atunci vei putea să cunoști sălășluirea lui Hristos în tine.

77. Cine te-a luminat pe tine în credința Sfintei și Celei de o ființă și închinății Treimi? Sau cine ți-a făcut cunoscută iconomia întrupării Unuia din Sfânta Treime? Sau cine te-a învățat pe tine rațiunile privitoare la cei fără de trup, ori cele despre crearea și sfârșitul lumii văzute, sau despre învierea din morți și viața veșnică, sau despre slava împărăției cerurilor și înfricoșata Judecată? Nu darul lui Hristos, Cel ce locuiește în tine, care este arvuna Sfântului Duh? Ce este mai mare decât acest dar? Sau ce este mai bun decât această înțelepciune? Sau ce este mai înalt decât aceste făgăduințe? Iar de suntem nelucrători, sau zăbavnici și trândavi și nu ne curățim pe noi înșine de patimile ce ne opresc pe noi și ne robesc mintea, ca să putem vedea cuvintele acelea mai luminos decât soarele, atunci pe noi înșine să ne învinovățim, ca să nu ne lipsim de locuirea în noi a Darului.

78. Dumnezeu, Care ți-a făgăduit ție bunătățile cele veșnice și ți-a dat în inimă arvuna Duhului, ți-a poruncit să porți grija de viața ta, pentru ca omul cel dinlăuntru, slobozindu-se de patimi, să înceapă de aici dobândirea bunătăților.

79. După ce te-ai învrednicit dumnezeieștilor și înalțelor vederi, îngrijește-te de dragoste și de înfrânare, pururea păzind netulburată partea pătimitoare, pentru ca neîntunecată să ai lumina sufletului.

80. Iușimea sufletului s-o înfrânezi cu dragostea, partea poftitoare veștejește-o cu înfrânarea și pe cea cuvântătoare s-o înaripezi cu rugăciunea, iar lumina minții nu se va întuneca niciodată.

81. Cele ce strică dragostea sunt acestea: necinstea, paguba, clewetirea, sau în credință, sau în viață; apoi bătăile, rănirile și celelalte. Acestea se pot întâmpla vreunui om sau vreunei rudeni ori prieten al său. Deci cel ce pentru vreuna din acestea stinge dragostea, încă nu a cunoscut care este scopul poruncilor lui Hristos.

82. Sânguiește-te pe cât poți să iubești pe tot omul. Iar de nu poți aceasta, măcar să nu urăști. Dar nici aceasta nu poți să o faci, dacă nu vei defăima lucrurile lumii.

83. Dacă te-a blestemat cineva, nu-l urî pe el, ci blestemul și pe dracul care l-a făcut pe el să blesteme. Iar de urăști pe cel ce a blestemat, om ai urât și porunca ai călcat; ce a făcut acela cu cuvântul, tu faci cu lucrul. Iar de păzești porunca, arată semnele dragostei și dacă poți face ceva, ajută-l, ca să-l izbăvești de rău.

84. Nu vrea Hristos nicidecum ca tu să ai ură împotriva omului, sau supărare, sau mânie, ori pomenire de rău, în nici un chip și pentru nici un lucru vremelnic. Aceasta o strigă fiecăruia cele patru Evanghelii.

85. Mulți suntem cei ce zicem, dar puțini cei ce facem. Dar nimeni, pentru a sa lenevire, nu trebuie să strice cuvântul lui Dumnezeu, ci să-și mărturisească neputința sa, dar să nu ascundă adevărul lui Dumnezeu, ca să nu ne

facem vinovați, pe lângă călcarea poruncilor, și de răstălmăcirea cuvântului lui Dumnezeu.

86. Dragostea și înfrânarea slobozesc sufletul de patimi; citirea și vederea izbăvesc mintea de neștiință, iar starea de rugăciune o duce pe ea în fața lui Dumnezeu Însuși.

87. Când ne vor vedea pe noi dracii că defăimăm lucrurile lumii și nu-i urâm pe oameni din pricina lor și nu cădem din dragoste, atunci ridică împotriva noastră clevetiri, ca, nesuferind mâhnirea, să-i urâm pe cei ce ne-au clevetit.

88. Nu este durere de suflet mai rea decât clevetirea, fie că îți defaimă cineva credința, fie viața. Și nimeni nu o poate disprețui, decât numai cel ce privește la Dumnezeu, ca Susana, căci El e singurul care ne poate izbăvi din nevoi, precum pe aceea, și poate și pe oameni a-i încredința de adevăr, și sufletul a-l mângâia cu nădejdea.

89. Cu cât te rogi din suflet pentru cei ce te-au clevetit, cu atât și Dumnezeu le arată adevărul celor ce s-au smintit.

90. Singur Dumnezeu e bun din fire, iar prin voință, numai cel ce urmează lui Dumnezeu. Pentru că scopul lui e ca pe cei răi să-i unească cu Cel din fire bun, ca și ei să se facă buni. De aceea, batjocorit fiind de ei, el binecuvintează, prigonit fiind, rabdă, blestemat fiind, se mângâie și ucis fiind, se roagă. Toate le face ca să nu cadă din scopul dragostei.

91. Poruncile Domnului ne învață să folosim lucrurile de mijloc cu bună socoteală. Iar folosirea celor de mijloc cu bună socoteală, curăță așezarea sufletului și naște dreapta socoteală; iar dreapta socoteală naște nepătimirea, din care se naște dragostea desăvârșită.

92. Încă nu a ajuns la nepătimire cel ce pentru o încercare întâmplătoare nu poate trece cu vederea greșala

prietenului, adevărată sau numai părută. Căci, tulburându-se patimile care zac în suflet, orbesc înțelegerea și nu o lasă să privească bine la razele adevărului, nici să deosebească cu dreaptă judecată binele de rău. Cu adevărat, unul ca acesta nu a agonisit nici dragostea desăvârșită, care aruncă afară frica judecății.

93. Cu prietenul credincios nimic nu se poate asemăna (Isus Sirah 6, 15), căci el socotește nenorocirile prietenului ca pe ale sale și rabdă împreună cu el până la moarte, rău pătimind.

94. Mulți sunt prietenii, dar la vreme bună. Iar în vremea ispitelor, de-abia vei putea afla vreunul.

95. Pe tot omul se cuvine să-l iubim din suflet, dar nădejdea numai în Dumnezeu să ne-o punem și cu toată puterea să-I slujim Lui. Căci atunci când El ne păzește, și prietenii toți au grijă de noi, iar vrăjmașii nu ni se pot împotrivi. Dacă El ne va părăsi, atunci și prietenii se depărtează de noi, iar vrăjmașii capătă putere împotriva noastră.

96. Patru sunt felurile părăsirii noastre în necaz: una din purtarea de grijă, cum este la Domnul, ca prin păruta părăsire să se mântuiască; alta spre cercare, precum la Iov și la Iosif, ca să se arate, unul stâlp al bărbăției, altul al înfrânării. Alta este spre încercare părintească, cum e la Apostolul, ca, smerindu-se, să păzească prisosul Darului. A patra este lepădarea, precum la iudei, ca, pedepsiți fiind, să se îndemne spre pocăință. Însă toate felurile sunt spre mântuire, pline fiind de bunătate dumnezeiască și de iubire de oameni.

97. Numai cei ce păzesc cu deadinsul poruncile și cunosc tainele judecății dumnezeiești, nu-și părăsesc pri-

etenii încercați (ispitiți) din îngăduința lui Dumnezeu. Iar defăimătorii poruncilor și necunoscătorii dumnezeieștilor judecați, când îi merge bine prietenului, se bucură împreună cu el, dar când, ispitit fiind, rău pătimește, îl lasă pe el, iar uneori chiar se unesc cu cei ce-i stau împotriva.

98. Prietenii lui Hristos pe toți îi iubesc curat, dar nu sunt iubiți de toți; iar prietenii lumii nici nu iubesc pe toți, nici nu sunt iubiți de toți. Și cei ai lui Hristos păzesc până la sfârșit dragostea neîntreruptă, iar cei ai lumii până ce se învrăjesc unul împotriva altuia, pentru lucrurile lumii.

99. *Prietenul credincios este acoperământ tare* (Ecclesiastul 6, 14), de vreme ce, atunci când îi merge bine prietenului, îi este sfetnic bun, ajutător din suflet, iar în vremea pătimirii, sprijinitor preadevărat și apărător preamilostiv.

100. Mulți au spus multe despre dragoste. Dar numai între ucenicii lui Dumnezeu, căutând-o, o vei afla, căci numai ei au avut Iubirea adevărată ca învățător al dragostei. Pentru aceasta spune Sfântul Apostol Pavel: *De aș avea darul proorociei și tainele toate le-aș cunoaște și orice știință, iar dragoste nu am, nimic nu sunt* (I Corinteni 13, 2). Cel ce a agonisit dragostea, pe Însuși Dumnezeu L-a dobândit, de vreme ce *Dumnezeu este iubire* (I Ioan 4, 16). Aceluia fie slava în veci. Amin.

CUPRINS

Prefață	5
Cuviosul Paisie Velicicovski	9
Sfântul Maxim Mărturisitorul	22
Cuvânt înainte către Elpidie	44
Întâia sută	45
A doua sută	61
A treia sută	84
A patra sută	105

Cărțile editate de
Editura „Credința strămoșească“ se comandă
și se distribuie prin Editura Pelerinul – Iași,
str. Grădinari 39, Bl. B-2, sc. B, et. 3,
ap. 3, cod 6600

1. *Pilde și povestiri pentru copii* (vol. I)
2. *Cuvinte Sfătuitoare* – Sf. Efrem Sirul
3. *Regulile Monahale* – Cuv. Pahomie cel Mare
4. *Patru sute cugetări creștine* – Sf. Maxim Mărturisitorul
5. *Sfârșitul Omului* – monah Zosima Pascal din Sfântul Munte Athos

---

Cărți tipărite de Editura Pelerinul Iași
care pot fi obținute prin comandă:

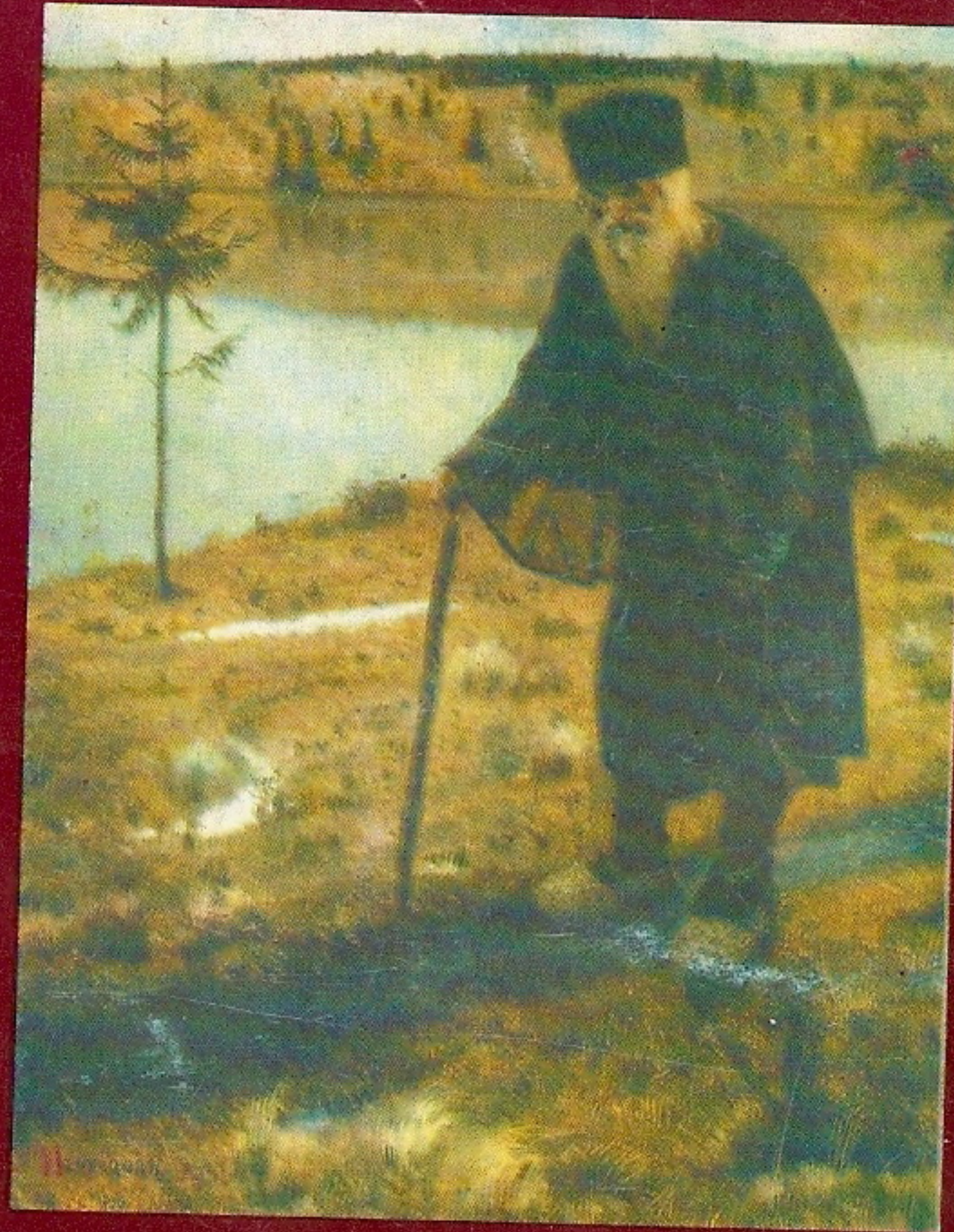
1. *Acatistier* – alcătuit de Arhim. Cleopa Ilie
2. *Călăuza canonică* – Pr. Simeon Adrian
3. *Cuvânt despre căderea lui Adam* – Arhiep. Inocențiu
4. *Acatiste și rugăciuni la vreme de boală și necaz*
5. *Din Viață și din Duh* – Arh. Sofronie
6. *Învățăături și proorocii* – Cuviosul Nil Athonitul
7. *Scopul vieții creștine* – Sf. Serafim de Sarov
8. *Biserica, sectele și frații mincinoși* – Pr. Simeon Adrian
9. *Ce să crezi și cum să trăiești* – Episcopul Nicodim
10. *Rugăciuni către Maica Domnului*
11. *Rugăciuni din Psalmi*
12. *Misterele vieții viitoare* – Pr. S.A. Arhanghelov
13. *Fericirea de a cunoaște calea* – Arh. Sofronie

Tiparul executat la S.C. DOSOFTEI S.A.
Str. Sf. Lazăr nr. 49, Iași
Tel.: 032/137060

Colecția
"Calea asceților"

2

Încă nu a ajuns la nepătimire cel ce pentru o încercare întâmplătoare nu poate trece cu vederea greșeala prietenului, adevărată sau numai părută. Căci tulburându-se patimile care zac în suflet, orbesc înțelegerea și nu o lasă să privească bine la razele adevărului, nici să deosebească cu dreaptă judecată binele de rău. Cu adevărat, unul ca acesta nu a agonisit dragostea desăvârșită, care aruncă afară frica judecății.

Cel ce s-a lepădat de lucruri, de femeie, de bani și de celelalte, a făcut călugăr pe omul cel din afară, dar nu încă și pe cel dinlăuntru; iar cel ce s-a lepădat și de înțeleșurile pătimișe ale acestora, l-a făcut și pe omul dinlăuntru, care este mintea. Pe omul cel din afară lesne îl face cineva călugăr, numai să vrea. Dar nu puțină nevoință este ca pe omul cel dinlăuntru să-l faci călugăr.

Sârguieștete pe cât poți să iubești pe tot omul. Iar de nu poți aceasta, măcar să nu urăști. Dar nici aceasta nu poți să o faci, dacă nu vei defăima lucrurile lumii.

Mulți suntem cei care zicem, dar puțini cei ce facem. Dar nimeni, pentru a sa lenevire, nu trebuie să strice cuvântul lui Dumnezeu, ci să-și năpustă neputința sa, dar să nu ascundă adevărul lui Dumnezeu, ca să nu fim lângă călcarea poruncilor, și de răstălmăcirea cuvântului lui Dumnezeu.

10.000